
EDITORIAL

JIRÍ STRAUS**| 04 |**

VĚDECKÉ STATĚ / SCIENTIFIC ARTICLES

JIRINA HOFMANOVÁ:**| 06 |**

Potřebujeme inovovat policejní postupy?

Do we Need to Innovate Police Procedures?

DAGMAR KOPENCOVÁ:**| 17 |**

Důkazní hodnota výslechu u osob, které jsou vyslýchány pod vlivem omamných a psychotropních látek

Probative Value of Interrogation for Persons Interviewed under the Influence of Narcotics and Psychotropic Substances

JIRÍ STRAUS, ZDENĚK SADÍLEK:**| 27 |**

Kriminalistické stopy při ohledání místa činu při zjišťování příčin požárů

Criminalistic Traces of Crime Scene Investigation by the Detection of Fire Causes

LUCIE HÁKOVÁ:**| 37 |**

Prezentace kriminality a trestních sankcí v médiích

Presentation of Crime and Penalty Sanctions in the Media

KAREL MAREK:**| 45 |**

Ke smlouvě o dílo

About the Contract for Work

JIRÍ NOVOTNÝ:**| 79 |**

Je normotvorba Unie na úseku střelných zbraní vedlejším projevem (státního) protekcionismu?

Is the Union's Standardization in Firearms a Side Effect of (State) Protectionism?

ZPRÁVY Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA ŠKOLY**/ NEWS FROM THE SCIENTIFIC LIFE OF THE UNIVERSITY**

JIRÍ STRAUS:**| 87 |**

Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování – pátý ročník mezinárodní vědecké konference

Editorial

JIRÍ STRAUS

Vážení čtenáři,

v prvním čísle letošního roku si můžete přečíst sedm příspěvků. Dva příspěvky jsou z kriminalistiky a další články jsou z kriminologické problematiky, policejné manažerského zaměření a právní problematiky.

Jako první představujeme článek Jiřiny Hofmanové „Potřebujeme inovovat policejní postupy?“. Příspěvek je zamyšlením nad současnou úrovní specializace v oblasti způsobu páchaní trestné činnosti, stručně se dotýká historie poznávání trestné činnosti a představuje behaviorální analýzu jako nový obor kriminalistiky. Pozornost je věnována průběhu zavádění inovovaných policejních postupů v zahraničí a v České republice.

Následuje příspěvek Dagmary Kopencové „Důkazní hodnota výsledku u osob, které jsou vyslýchány pod vlivem omamných a psychotropních látek“. Autorka v předkládaném článku shrnuje výzkum ke zjištění, jaká je důkazní hodnota výsledku u osob, které jsou vyslýchány pod vlivem drog. Článek je zaměřen na pravdivost výpovědi těchto osob. Autorka provedla výzkumné šetření na poměrně velkém vzorku dat, publikované výsledky jsou z analýzy 209 spisů, kde některá z osob byla vyslýchána jako narkoman. V těchto spisech bylo vyslechnuto 241 pachatelů, 257 svědků a 38 poškozených.

Článek autorů Jiřího Strause a Zdeňka Sadílka má název „Kriminalistické stopy při ohledání místa činu při zjišťování příčin požárů“. Článek seznamuje s možností správného hodnocení kriminalistických stop při zajišťování místa činu a zjišťování příčin vzniku požárů. Vyšetřování požárů s sebou nese riziko špatného zajištění stop na místě činu a v tomto důsledku i nedostatečného vyšetření případného trestného činu. Autoři se v příspěvku zabývají obecným pohledem na kriminalistické stopy a dále uvádějí konkrétní příklady kriminalistických stop v případě vyšetřování příčin vzniku požárů. Využití kriminalistických stop je jak v oblasti identifikace objektů, tak v pohledu na tvorbu kriminalistických verzí. V závěru uvádějí jako příklad typické stopy, které je možné nalézt na místech požárů.

Kriminologicky laděný příspěvek autorky Lucie Hákové s názvem „Prezentace kriminality a trestních sankcí v médiích“ se zabývá rolí médií, konkrétně televizního zpravodajství, v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé společnosti a také potenciálem mediální reprezentace kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládání těchto rizik. V rámci příspěvku jsou prezentovány výsledky mediální analýzy prezentace kriminality a trestních sankcí v televizních zpravodajských relacích. Je také diskutován vliv mediální reprezentace kriminality a jejího trestání na publikum, vliv na postoje, chování i obavy z kriminality. Ze zmíněné mediální analýzy zřetelně vyplývá, že také prezentace trestních sankcí je významně ovlivněna mediální atraktivitou zobrazovaných trestných činů. Obraz trestání a trestních sankcí v televizním zpravodajství odpovídá především nejčteněji prezentovanému dlouhodobému trestu odnětí svobody.

Příspěvek autora Karla Marka s názvem „Ke smlouvě o dílo“ se orientuje na technologické dodávky, které by zde měly být rozhodující, i když se též autor věnuje problematice širší. Tyto dodávky vyžadují smluvní zabezpečení za pomoci smluvních typů občanského zákoníku, ale i za pomoci nepojmenovaných smluv. Začasté se však budou uzavírat smlouvy kupní a zejména i smlouvy o dílo.

Autor Jiří Novotný v článku s názvem „Je normotvorba Unie na úseku střelných zbraní vedlejším projevem (státního) protekcionismu?“ uvádí, že dne 17. května 2017 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, kterou se mění směrnice Rady (EHS) 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní. Příspěvek prezentuje základní právní souvislosti této normy s ohledem na principy a cíle, pro které byla Evropská unie založena.

Poslední příspěvek Jiří Strause informuje o pátém ročníku mezinárodní vědecké konference na téma „Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování“. Konferenci uspořádala Fakulta právních a správních studií VŠFS, a. s., Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín ve spolupráci s Katedrou veřejného a evropského práva. Konference se zúčastnilo přes 80 předních odborníků na trestní právo, právní vědu, kriminalistiku a forenzní disciplíny. Tematicky byla zaměřena na aktuální otázky trestního práva, kriminalistiky a forenzních věd v procesu dokazování. Cílem konference bylo nastínění současných zásadních prvků dokazování jak z hlediska trestního práva, tak z hlediska kriminalistiky a forenzních věd.

Za celý tým výkonné rady redakce děkuji všem autorům, kteří nám zaslali příspěvky, a již nyní připravujeme články do druhého čísla časopisu Forenzní vědy, právo a kriminalistika. Do druhého čísla chceme zařadit vybrané kvalitní příspěvky, které byly předneseny na zmiňované konferenci. Věřím, že čtenáři budou spokojeni.

Jiří Straus
Předseda výkonné rady

Potřebujeme inovovat policejní postupy?

Do we Need to Innovate Police Procedures?

JIŘINA HOFMANOVÁ¹

Abstrakt

Příspěvek je zamyšlením nad současnou úrovní specializace v oblasti způsobu páchání trestné činnosti, stručně se dotýká historie poznávání trestné činnosti a představuje behaviorální analýzu jako nový obor kriminalistiky. Pozornost je věnována průběhu zavádění inovovaných policejních postupů v zahraničí a v České republice.

Klíčová slova

poznávání trestné činnosti, profilování, kritika profilování, kriminální profil pachatele, behaviorální analýza

Abstract

This paper is a reflection on the current level of specialization in the area of criminology. It briefly touches the history of identifying crime and presents a behavioural analysis as a new field in criminology. It focuses on the process of introducing innovated police methods in the Czech Republic and abroad.

Key words

identifying crime, making a profile, critique of making a profile, criminal profile of an offender, behavioral analysis

Úvod

Svět se v posledních letech zásadně změnil. Jsme svědky radikálních změn v oblasti technické, politické, společenské a zejména v oblasti bezpečnostní. Podobu našeho světa v horizontu několika desetiletí nelze dnes ani domyslet. A přesto se někdy zdá, jako kdybychom chtěli s trestnou činností, nezdídkou dost sofistikovanou, bojovat stále stejnými metodami jako v devatenáctém století. Naprosto nezbytnými se proto stávají nové metody a přístupy pro potírání kriminality, jinak vyvstává nebezpečí, že orgány činné v trestním řízení budou stát záhy na straně poraženého.

1 RNDr. Jiřina Hofmanová, Ph.D., Institut pro veřejnou správu Praha, vedoucí oddělení výzkumu a mezinárodní spolupráce, Dlázděň 6, 110 00 Praha 1, e-mail: j.hof@institutpraha.cz

Historické ohlédnutí – způsob páchání trestné činnosti

Způsob páchání trestné činnosti je pokládán za jednu z klíčových kategorií kriminalistiky, kterým se věnovala kriminalistická věda. Již na začátku 20. století byl popsán jev opakovatelnosti způsobu páchání u téhož pachatele i možnost vyčlenit typické způsoby páchání u jednotlivých druhů trestných činů. Na základě systematizace znaků způsobu páchání vznikaly evidenční systémy – např. anglický Crime Index pro krádeže vloupáním a německý systém pro potřeby pátrání, který kromě znaků způsobu páchání evidoval i znaky popisu osoby.

V bývalém Československu v předválečném období vyšlo několik publikací, které se věnovaly způsobu páchání: „Zločinci z povolání“², „Systém kriminalistického vzdělávání“³, „Učebnice pátrací taktiky“⁴.

Po druhé světové válce byla problematika způsobu páchání široce rozpracována zejména německými, švýcarskými, sovětskými, polskými a maďarskými kriminalisty. V Československu se o rozpracování problematiky způsobu páchání zasloužili svými časopiseckými články zejména *Penzeš*, *Dolný*, *Musil*, *Potivínský* a *Balík*. K problematice byly vydány i dvě monografie: „Otázky rozvoje kriminalistické evidence“⁵ a „Způsob páchání trestné činnosti a jeho kriminalistický význam“⁶.

V 70. letech minulého století byla v odborných kriminalistických kruzích avizována nutnost specializace v oblasti způsobu páchání trestných činů. Problematice se zejména věnoval *Musil*, který nazval odborné kriminalistické znalosti založené na zkoumání problematiky způsobu páchání „analýzou způsobu páchání trestné činnosti“ a zdůrazňoval, že praktická potřeba specializace vznikla v souvislosti s fungováním evidencí modu operandi, kdy registrace, klasifikace a systematizace dat se neobejde bez specialistů v oboru analýzy způsobu páchání trestné činnosti. *Musil* také kritizoval nízkou úroveň znalostí o modu operandi jednotlivých druhů trestných činů, která ovlivňuje provádění analýzy, zpracovávané ponejvíce v obecné poloze, a zdůrazňoval, že analýzy neumožňují pružně reagovat na operativní situaci, neboť informace k závažné a opakované trestné činnosti jsou většinou zjišťovány až po dopadení pachatele a vycházejí pouze z jeho doznání.

Historické ohlédnutí – kriminální profil pachatele

Stejně staré jako kriminalita sama jsou i pokusy zjistit, co odlišuje zločince od těch lidí, kteří společenská pravidla a zákony neporušují. První výzkumy vlastností pachatelů se zabývaly pouze fyzickými charakteristikami známých pachatelů, později se zájem odborníků zaměřil na možnou identifikaci myšlenkových procesů pachatelů nejzávažnějších trestných činů.

2 VÁVROVSKÝ, J. *Zločinci z povolání*. Praha: Státní tiskárna, 1930.

3 ŠEJNOHA, J. *Kriminální psychologie*. Praha: Čs. detektiv, 1930.

4 KOŠŤÁK, R. *Učebnice pátrací taktiky*. Praha: Státní tiskárna, 1935.

5 BALÍK, M. *Otázky rozvoje kriminalistické evidence*. Praha: Ústav kriminalistiky právnické fakulty UK, 1973.

6 MUSIL, J. *Způsob páchání trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. Praha: Univerzita Karlova, 1982.

Začaly být uskutečňovány analýzy chování neidentifikovaných osob, které měly sloužit jako vodítka profilování pachatele se zaměřením na určení jejich fyzického vzhledu, věku, vzdělání, sociální postavení a dalších faktorů, a tak pomoci vyšetřovatelům omezit rozsah vyšetřování.

V počátcích byla metoda profilování pachatele doménou psychiatrů a psychologů, kteří se na žádost policejních složek podíleli na řešení konkrétních případů. Jejich posuzování bylo založeno na klinické zkušenosti a bylo do značné míry intuitivní. Díky profilu „šíleného pumového atentátníka“ se stal světoznámým americký psychiatr *Brussel*. V literatuře je často zmiňována přesnost profilu atentátníka, ve kterém bylo popsáno chování pachatele, jeho sociální aktivity, zdravotní stav a členové domácnosti. Údiv způsobila předpověď, která byla při zatčení atentátníka naplněna, že bude mít oblečené dvouřadové sako zapnuté na všechny knoflíky. V této literatuře ale není zmínka o tom, že Brusselův profil byl publikován v *New York Times* během vyšetřování a že atentátník byl známý jako příznivec mediálních zpráv a mohl tak vědomě či nevědomě přizpůsobit své oblečení tomu, co četl o sobě v novinách. Pumový atentátník nebyl dopaden díky Brusselovu profilu, ale díky poctivé policejní práci při prověřování bývalých a nespokojených zaměstnanců poškozovaného koncernu.

Pro sestavování kriminálních profilů pachatelů, tj. modelu jejich fyzických a psychických vlastností, je v odborné zahraniční literatuře používán termín „profilování pachatele“ (*offender profiling*), „kriminální profilování“ (*criminal profiling*), „profilování kriminální osobnosti“ (*criminal personality profiling*), „behaviorální profilování“ (*behavioral profiling*). Vedle těchto termínů psychiatři používají termín psychiatricko-psychologické profilování, kriminologové nebo kriminalisté používají termín kriminologicko-kriminalistické profilování atd.

Základní koncept je u všech popisovaných technik obdobný: v trestném činu se odráží chování pachatele a studium tohoto chování dovoluje vytvoření závěrů o pravděpodobném pachateli. Profilová analýza je považována za proces identifikace hlavních osobnostních a behaviorálních charakteristik jedince založených na analýze trestného činu, který spáchal. Profilování pachatele by mělo být definováno jako přístup k policejnímu vyšetřování, ve kterém je učiněn pokus dedukovat charakteristiku vlastností neznámého pachatele, založenou na hodnocení detailů místa činu, oběti a dalších vhodných důkazů. Lze předpokládat, že určitý typ osobnosti se projevuje podobnými behaviorálními vzorci chování a že znalost těchto vzorců může pomoci při vyšetřování zločinů a posuzování potenciálních podezřelých. Sestavování modelu fyzických a psychických vlastností pachatele je založeno nejen na znalosti širokého teoretického základu a praktické zkušenosti, ale i na výsledcích výzkumů a statistické analýze velkého množství kriminálních případů a jejich pachatelů.

V české odborné literatuře jsou do současné doby nejčastěji používány termíny psychologické profilování či psychologický profil, ke kterým se v roce 1990 kriticky vyjadřovala ve svých článcích *Vyhlídalová*,⁷ která označila tyto pojmy jako málo výstižné až zavádějící, protože přiléhavě označují pouze výtvořiny psychologů a psychiatrů, ale

7 VYHLÍDALOVÁ, P. *K otázce psychologického profilování. Československá kriminalistika*. 1990, č. 1–2, s. 68–72.

pro označení interdisciplinární spolupráce několika oborů jsou nepřesné. *Vyhlídalová* prohlásila, že psychologické profilování probíhá sice na pozadí psychologické teorie, ale ve vlastním profilu jsou psychické vlastnosti pachatele zastoupeny pouze nepřímo, a upřesnila, že hlavním předmětem zájmu psychiatrie ani psychologie není dopadení pachatelů.

Dokladem zavádějícího spojení pojmu „*psychologický*“ s pojmem profilování je i v odborné veřejnosti zakořeněná představa, že policisté sice vyšetřují trestnou činnost pachatele, ale otázky spojené se sestavováním kriminálního profilu pachatele jsou výhradní doménou absolventů studia psychologie.

V české odborné literatuře existuje řada článků zabývajících se profilováním, ve kterých je popsán vývoj profilování v zahraničí, oblasti páchané trestné činnosti vhodné pro profilování, obecný popis postupu profilování, obecný přehled informací zařazených do profilu i kategorie „sexuálních násilníků“ a dalších pachatelů, které byly vypracovány FBI. Jako vhodné případy pro profilování jsou označeny sexuální vraždy spáchané brutálním a zvláštním způsobem, žhářství, pumové útoky, únosy, vydírání, výhrůžné či obscenní telefonáty, tedy trestná činnost, která se v celém nápadu násilné a sexuálně motivované trestné činnosti vyskytuje spíše výjimečně. Klasicky pojímané profilování obrací pozornost zejména na jedince s výraznými povahovými zvláštnostmi, v publikovaných článcích je nejčastěji nabízen obecný seznam odvozených charakteristik neznámého pachatele označovaný za profil pachatele. Často jsou citované již notoricky známé profily zahraničních sériových vrahů a „bombérů“, které jsou vděčným tématem pro literární zpracování.

Kritickou diskusi k otázkám klasicky pojímaného profilování otevřel v roce 2008 *Snook*, který nazval profilování pachatele pseudovědeckým postupem, který nemá základy ve vědecké teorii a trpí vážným nedostatkem empirické podpory, a prohlásil, že profilující pracují se zastaralými teoriemi osobnosti a ignorují relevantní výsledky vědeckých výzkumů. *Snook* označil za prokázané, že závěry nebo predikce profilujících jsou stejně jako u laiků nepřesné a někdy až zavádějící a mnoho publikovaných příspěvků o profilování se spoléhá na důkazy jednotlivých případů (*anecdotal evidence*), které neumožňují zobecnění. Dále konstatoval, že existuje minimum vědeckých publikací, ale naopak mnoho článků v časopisech a magazínech, které podporují víru lidí ve fungující profilování, a že profilující jsou zaujati sami sebou (*self-serving-bias*) a přisuzují si více osobní zodpovědnosti na úspěšném vyšetřování než na selhávajícím vyšetřování, jsou velmi sebejistí ve své schopnosti vytvářet přesné předpovědi (*overconfidence*) a dopouštějí se základní chyby přisuzování (*fundamental attribution error*), když přisuzují vnímaný úspěch vyšetřování schopnostem profilujícího a snižují tak podíl policejní práce.

Nástup behaviorální analýzy

V 80. letech minulého století se sestavování kriminálního profilu pachatele stalo součástí složitého systému kompletní analýzy kriminálního případu, který je označován jako „kriminální analýza“ nebo jako „behaviorální analýza“. Kriminální či behaviorální analýza odráží tyto základní předpoklady:

- v trestném činu se odráží chování pachatele a studium tohoto chování dovoluje vytvoření závěrů o pravděpodobném pachateli,
- analýza chování je považována za proces identifikace hlavních osobnostních a behaviorálních charakteristik jedince založených na analýze trestného činu, který spáchal,
- určitý typ osobnosti se projevuje podobnými behaviorálními vzorci chování a znalost těchto vzorců může pomoci při vyšetřování zločinů a posuzování potenciálních podezřelých,
- sestavování kriminálního profilu pachatele je přístupem k policejnímu vyšetřování, ve kterém je učiněn pokus dedukovat charakteristiku vlastností neznámého pachatele, založený na hodnocení detailů místa činu, oběti a dalších vhodných důkazů,
- sestavování kriminálního profilu pachatele je založeno nejen na znalosti širokého teoretického základu a praktické zkušenosti, ale i na výsledcích výzkumů a statistické analýze velkého množství kriminálních případů a jejich pachatelů.

V České republice je behaviorální analýza prostředkem kriminalistického poznávacího procesu, tedy kriminalistickou metodou, kterou lze v systému kriminalistiky zařadit do kriminalistické taktiky. Metody, prostředky a postupy behaviorální analýzy slouží k získávání, přetváření a využívání stop (důkazů) a informací o spáchané trestné činnosti.

Předmětem zkoumání behaviorální analýzy protiprávního konání pachatele jsou zákonitosti mezi konáním pachatele a jeho psychickými a fyzickými vlastnostmi, zákonitosti mezi psychickými a fyzickými vlastnostmi pachatele a psychickými a fyzickými vlastnostmi oběti, které se projevují při jejich interakci, zákonitosti mezi psychickými a fyzickými vlastnostmi pachatele a následkem trestného činu a zákonitosti, kterými vnější determinanty podmiňují protiprávní konání pachatele.

Behaviorální analýza obsahuje standardizovaný systém metod a prostředků k popisu, třídění a srovnávání informací, který se vztahuje ke způsobu páčání a k osobě pachatele. Sběr, třídění, srovnávání a analýza informací musí odpovídat konkrétní vyšetřovací situaci a požadovaným výstupům analýzy.

Behaviorální analýza zahrnuje praktickou poznávací činnost i myšlenkové operace subjektů analýzy. Správnost metod a prostředků behaviorální analýzy je ověřována v procesu praktické kriminalistické činnosti, která vysílá signály pro tvorbu dalších metod behaviorální analýzy.

Na základě empirického výzkumu ke každé skupině trestných činů, pro kterou je vytvořena metodika, metody behaviorální analýzy umožní:

- vytvořit typologii pachatelů, resp. určit rozlišující znaky charakteristiky osobnosti pachatele,
- vytvořit typologii obětí, resp. určit rozlišující znaky charakteristiky osobnosti oběti,
- upřesnit znaky způsobu páčání a utajování trestné činnosti vzhledem k typologii pachatelů, resp. vzhledem k rozlišujícím znakům charakteristiky osobnosti pachatelů konkrétní skupiny trestných činů,

- určit znaky způsobu páčání a způsobu utajování trestné činnosti vzhledem k přítomné duševní poruše nebo chorobě pachatele nebo při ovlivnění alkoholem, drogami atd.,
- určit typické stopy, jejichž vznik je spojen s chováním a jednáním určitého typu osobnosti pachatele, včetně odhalení zákonitostí vzniku stop a jiných důkazů jako předpokladu pro vypracování systému doporučení, jak tyto stopy vyhledávat, zajišťovat a zkoumat,
- vypracovat systém doporučení, jak vyhledávat, zajišťovat a zkoumat stopy chování účastníků trestné činnosti,
- vypracovat systém typických verzí, jejichž předmětem bude způsob páčání, způsob utajování trestné činnosti a jiné skutkové okolnosti spojené s chováním určité typologie pachatele a oběti trestné činnosti,
- vypracovat okruh typických stop chování a jednání pachatele s konkrétními znaky osobnosti, pachatele konkrétní typologie,
- vypracovat metodická doporučení týkající se prevence, resp. zvládnutí hrozby, kterou pro společnost, resp. pro konkrétní oběť představuje chování pachatele s konkrétními znaky osobnosti, pachatele konkrétní typologie.

Metody behaviorální analýzy mají blízký vztah ke kriminalistické prevenci, umožní např. doporučit bezpečnostní opatření operativního charakteru, či využití konkrétních technických prostředků. V případě, že je v určitých stádiích trestné činnosti pachatel již známý, lze metodami a prostředky behaviorální analýzy vyhodnotit rizikovost chování pachatele, vyhodnotit možnou eskalaci násilí nebo dalšího mimoprávního jednání pachatele, doporučit některou z metod zvládnutí hrozby a vypracovat techniky situační prevence, která reaguje na aktuálně přítomnou hrozbu násilí na konkrétní oběti, např. při nebezpečném pronásledování či vyhrožování.

Behaviorální analýza, resp. kriminální (případová) analýza je v zahraničí velmi intenzivně rozvíjena.

Spojené státy americké: ke konci 70. let minulého století začala v systematické podobě rozvíjet profilování pachatele závažných kontaktních zločinů (*serious contact crimes*) Jednotka behaviorální vědy (BSU: Behavioral Science Unit) na Akademii FBI v Quanticu. Původní postup byl založen na důkladném výslechu (in-depth interview) omezeného počtu odsouzených sexuálně orientovaných sériových vrahů a extenzivní kolektivní zkušenosti tehdejších členů BSU, kteří byli zkušenými vyšetřovateli nejzávažnější násilné a sexuálně motivované trestné činnosti. Tato technika se objektivně snažila určit hlavní osobnostní a behaviorální charakteristiky sériového pachatele, založené na analýze zločinu, který spáchal. Vznikl tak systematický proces postavený na vědeckých základech, který věnoval hlavní pozornost práci na místě činu, a profilování pachatele tvořil pouze část výstupu kriminální analýzy (CIA: criminal investigative analysis).

V procesu aplikace kriminální analýzy do procesu vyšetřování lze jako přelomový označit rok 1983, kdy bylo založeno Národní centrum pro analýzu násilných zločinů (NCAVC: National Center for the Analysis of Violent Crime), jehož zaměstnanci začali zkoumat trestné činy z hlediska potřeb vyšetřování a z hlediska behaviorálního. V roce 1983 bylo

také navrženo vytvoření počítačového programu na vyhledávání násilnických zločinců (VICAP: Violent Criminal Apprehension Program).

V současné době je NCAVC součástí Sekce investigativní operativní podpory (OISS: Investigative Operations Support Section) a je tvořena třemi jednotkami behaviorální analýzy: terorismus a vyhodnocování hrozby, násilí vůči dospělým osobám, násilí vůči dětem a jednotkou programu VICAP.

Kanada: po vzoru FBI založila Kanadská královská jízdní policie Jednotku behaviorální vědy, která má čtyři sekce: sekci kriminální analýzy, sekci geografického profilování, sekci výzkumu a vývoje a sekci analytického systému ViCLAS (Violent Crime Linkage Analysis Systém), který je obdobou amerického VICAPu, upraveného na evropské podmínky. Jednotka poskytuje podporu všem policejním složkám země.

Velká Británie: profilování bylo rozvíjeno ve dvou směrech. Jedním směrem profilování se stal styl prosazovaný profesorem aplikované psychologie *Canterem*, který v roce 1988 zavedl termín „investigativní psychologie“. *Canter* vypracoval např. model osobnosti „yorkshirského rozparovače“, anglického sériového vraha, který byl v roce 1981 odsouzen na doživotí za vraždu 13 žen a útoky na řadu dalších žen.

Druhým směrem sestavování kriminálního profilu pachatele byl přístup Ministerstva vnitra, který upřednostnil více strukturovaný přístup k profilování pachatele řízením organizace známé jako Národní kriminální fakulta (NCF: National Crime Faculty).

Po dopadení „yorkshirského rozparovače“ byl vyhodnocen i průběh objasňování a vyšetřování případu. Závěry a doporučení zpracoval policejní inspektor *sir Byford*, který se ve své zprávě zaměřil na otázky požadavků na vyšetřování sériové trestné činnosti, na výcvik služebně starších vyšetřovatelů a pracovníků pracujících v přímém výkonu, na vedení vyšetřování, které překračuje hranice státu, na spojování nejlepších detektivů a vědeckých schopností při vyšetřování takových zločinů a na využití počítačové technologie.

Každá z těchto otázek měla velký vliv na vyšetřování závažných a sériových zločinů ve Velké Británii. V roce 1984 byly zavedeny národní standardy pro všechna šetření sériové trestné činnosti, které zahrnují i standardy postupu při řešení přeshraniční kriminality. Vyšetřováním sériové trestné činnosti jsou pověřováni zkušení vyšetřovatelé, kteří procházejí speciálním výcvikem, a důstojníci pověření řízením, kteří patří k některé ze složek zainteresovaných na vyšetřování a kteří mají přístup ke všem dostupným informacím.

Nizozemské království: v 80. letech minulého století se začal klást důraz na klíčovou roli analýzy při policejním vyšetřování. Zájem o tuto problematiku vedl k vytvoření policejní jednotky profilování pachatele. Úkolem jednotky bylo účinně reagovat na požadavky regionální policie při řešení závažných násilných zločinů. Hned na začátku, při zakládání jednotky, bylo jasné, že efektivita jednotky může být zajištěna aktivní spoluprací s vědeckou obcí a prováděním rozsáhlých výzkumů a hodnotících studií, aby mohla být vedena kritická rozprava o metodách a prostředcích profilování, a tak mohly být dále

rozvíjeny. Jednotka začala skutečně pracovat v září 1991, používané metody a postupy byly silně podobné metodám FBI.

Německo: pracovníci Federálního kriminálního úřad (BKA: Bundeskriminalamt) zajišťují vyšetřování v oblasti určených trestných činů a podporu vyšetřování v jednotlivých německých zemích na základě jejich žádosti. BKA se stal nejen centrálním úřadem německé policie pro sběr, analýzu a výměnu informací, identifikační služba a mezinárodní spolupráce, ale také úřadem zajišťujícím rozvoj forenzních věd, provádějícím kriminologický výzkum a úřadem zajišťujícím zvyšování kvalifikace policistů.

Na konci 70. let začala pracovat výzkumná jednotka pro kriminologické a kriminální vyšetřování provádět obsáhlý empirický výzkum kriminálního násilí (1976) a sériové sexuálně motivované trestné činnosti (1983). V roce 1987 byly zpracovávány podrobné analýzy vražd (1987) a v roce 1988 uskutečnili pracovníci jednotky studijní pobyt na jednotce behaviorální analýzy FBI.

V roce 1993 na BKA zahájila svoji činnost Výzkumná skupina analýzy případů, která měla za úkol rozvoj případových analýz a profilování pachatele jako metod upotřebitelných pro policejní praxi. Vznikla tak kriminalisticko-kriminologická případová analýza, která je rozvíjena jako systém nástrojů a nových efektivních metod pro každodenní práci na poli kriminalistiky. Základ systému těchto metod tvoří vědecké analýzy již uzavřených kriminálních případů. Za účelem prakticky orientované diskuse o metodických přístupech případových analýz se v roce 1996 sešlo ve Wiesbadenu sympozium odborníků evropských policejních sborů, které označilo případové analýzy za významný nástroj pro objasňování případů a dopadení pachatelů. V roce 1994 začaly práce na konceptu „ViCLAS pro Německo“, v roce 1998 byla provedena integrace ViCLAS do behaviorální analýzy v BKA a v roce 1999 byl tento koncept přijatý ve všech spolkových zemích.

České „dèjà vu“

V roce 1977 byla tehdejšími ministrem vnitra ČSR schválena realizace systému analytické činnosti v práci útvarů VB při objasňování závažných a sériových trestných činů. V roce 1988 na základě operativních průzkumů a připomínek analytiků bylo zjištěno, že:

- nebylo doceněno postavení, činnost a náplň práce analytiků správ VB, neboť od ustanovení analytiků v průběhu let došlo ke změně náplně práce, analytici v celé ČSR v rozporu se schválenou a platnou náplní práce zpracovávají mimo jiné zprávy do vedení odborů obecné kriminality a porady náčelníků správ VB a jsou velmi často a dlouhodobě veleni do vyčleněných pracovních týmů k objasňování závažné trestné činnosti,
- ve své podstatě neplní analytická činnost svoji předpokládanou funkci, vychází ze statistických údajů a okrajově se zabývá příčinami a podmínkami nízkého stavu objasněnosti,
- analytické činnosti je věnována malá pozornost, provedené analýzy jsou zpracovávány v obecné poloze a neumožňují pružně reagovat na operativní situaci odpovídajícím způsobem,

- chybí zhodnocení a stanovení správných taktických postupů a opatření,
- z podceňování analytické činnosti pak vyplývá, že práce analytiků není systematicky plánována zejména u provádění analýz neobjasněných závažných trestných činů,
- nejsou analyzovány klady a nedostatky z objasněných případů po linii obecné kriminality, kterých by bylo možné využít k přijetí opatření u nového nápadu trestné činnosti,
- z uvedeného celkově vyplývá i nízká úroveň informací o „modus operandi“ k jednotlivým druhům trestných činů, jejich vyhodnocování, vyhodnocování závažné a sériově páchané trestné činnosti, která se většinou zjišťuje a upřesňuje až do dopadení pachatele, tj. v průběhu důkazního řízení a vychází pouze z doznání pachatele.

Bylo zjištěno, že příčinami neuspokojivého stavu objasňování dosud neodhalených závažných a sériově páchaných trestných činů mohou být nedostatky operativně pátrací činnosti a vyšetřování: povrchní ohledání místa činu, nedostatečné provedení operativně pátracích opatření na místě činu, neprovedení všech nezbytných vyšetřovacích úkonů, nekvalifikované výsledky svědků, poškozených a podezřelých, chyby v plánování práce, povrchní prověrka vytýčených verzí a preferování jedné z vytýčených verzí, nedostatky v provádění operativního rozpracování, nedostatky v součinnosti mezi jednotlivými službami SNB a také objektivní okolnosti, které ztěžují vyšetřování případu a znesnadňují dopadení pachatele, zejména nejasný způsob páchání a utajování trestného činu, pozdní odhalení trestného činu, okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, zejména charakter a stav místa činu, existence svědků, doba spáchání.

Byly definovány základní úkoly analytiků kriminální služby při analýze neobjasněných, závažných a sériově páchaných trestných činů a byl zpracován systém konkrétních hledisek, k nimž je nutno přihlížet při vypracování analýz.

Po roce 1989 v analytické činnosti služby kriminální policie a vyšetřování České republiky zcela převážila koncepce datových analýz. Výstupem je zpravidla grafická informace zobrazující strukturu dat a z ní vyplývající nové informace k případu.

Analytická činnost pracovníků kriminální policie založená na rozboru způsobu páchání, analýze a hodnocení informací a důkazů obsažených v kriminálním či vyšetřovacím spise, analýze a hodnocení vyšetřovacích verzí a procesních úkonů se po roce 1989 postupně dostávala do útlumu a v posledních letech jsou takto zaměřené analýzy v rámci Krajských ředitelství PČR prováděny spíše výjimečně. Ani na centrální úrovni nejsou prováděny a rozvíjeny případové analýzy násilných a sexuálně motivovaných trestných činů, které by byly založené na vyhodnocování způsobu páchání trestné činnosti a na vyhodnocování zajištěných důkazů v přípravném řízení.

Navíc, v Policii České republiky do současné doby chybí specializované pracoviště, které by naplní pracovní činnosti, zaměřením a výcvikem pracovníků odpovídalo mezinárodním standardům v oblasti kriminální analýzy, resp. behaviorální analýzy. Snahy o jeho zřízení nebyly podpořeny vedením Policie České republiky a i samotné zavádění nových postupů se setkává s velkými, mnohdy nepřekonatelnými obtížemi. Příkladem obtížnosti zavádění nových postupů je problematika expertního systému ViCLAS, který byl Policii České

republiky bezúplatně nabídnut k využívání Kanadskou královskou jízdni policií již v roce 1998. Celorepublikový provoz systému byl zahájen v roce 2005 a dodnes „bojuje“ o přežití.

V rámci kriminalistiky nebyla vypracována metodika analýzy skutku, každý kriminalista, který analýzu provádí, se řídí vlastní úvahou, úrovní svých zkušeností a znalostí. Nejednotnost postupu analýzy a mnohdy její informační nedostatečnost neumožňuje relevantní porovnávání skutků mezi sebou a ani kvalitní vyhodnocení možné osobnosti pachatele. Kriminalisté, kteří provádějí analýzu, nemusí prokazovat míru svých dovedností a znalostí.

Negativní postoj k zavádění nových postupů je mnohdy spojován s vysokým stupněm objasňování vražd a sexuálně motivovaných skutků. Je přehlížena skutečnost, že vyšší stupeň objasňování není objektivním ukazatelem kvality dokazování v přípravném řízení. Vraždy v rodině, hospodské konflikty a další skutky, ve kterých je od počátku pachatel policii známý nebo pochází z nejbližšího okolí oběti, se objasňují snadno nebo snáze. Pozornost si zaslouží ty objasněné skutky, ve kterých pachatel vykazuje rysy charakteristické pro osobnost recidivujícího pachatele, a skutky neobjasněné. Právě v těchto případech dokazování vykazuje závažné nedostatky, nestačí zaběhlé kriminalistické postupy, které se nezměnily snad za posledních 50 let. Nemluvíme o odpovídajícím pokroku v kriminalisticko-technických disciplínách, ale o kriminalistickém objasňování skutku. Je obecně známo, že v posledním období dramaticky stoupá počet osvobozujících rozsudků obviněných pro nedostatky v přípravném řízení. Velké množství sexuálních útoků není vůbec oznámeno, o závažnosti psychického dopadu násilného nebo sexuálního skutku přímo na oběť nebo její rodinu nelze pochybovat.

Násilná a sexuálně motivovaná trestná činnost patří v rámci obecné kriminality mezi ty nejzávažnější, které si zaslouží kvalitní práci policie. Menší nápad sexuálních skutků spáchaných brutálním nebo „zvláštním“ způsobem a malé procento neobjasněných vražd nebo jejich pokusů umožňuje policii, aby jim mohla věnovat zaslouženou maximální pozornost.

Použitá literatura

BEKERIAN, D. A. a J. L. JACKSON. *Offender Profiling*. Chichester: John Wiley, Ltd., 2000. ISBN 0-471-97565-6.

COPSON, G. A. *Study of offender profiling*. London: Home Office, Police research Group, 1995.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-86-4.

HOFMANOVÁ, J. *Behaviorální analýza – metoda sestavování kriminálního profilu pachatele*. Praha: Jaroslav Hofman, 2010. ISBN 978-80-904379-0-6.

HOFMANOVÁ, J. Psychologické profilování. In: *Kriminalistický sborník*. 2002, roč. 46, č. 3, s. 33–36.

HOFMANOVÁ, J. Trestný čin a možnosti jeho poznávání. In: *Kriminalistický sborník*. 2004, roč. 48, č. 1, s. 47–51.

HOFMANOVÁ, J. *Násilná trestná činnost páchaná jednotlivci a organizovanými skupinami*. Závěrečná zpráva z řešení grantového úkolu MV ČR, Praha: MV ČR, 2004.

HOFMANOVÁ, J. *Behaviorální analýza protiprávního konání pachatele jako vědní obor kriminalistiky*. Dizertační práce, Bratislava: 2008.

INNES, B. *Profile of a criminal mind: how psychological profiling helps solve true crimes*. 1st ed. London: Amber Books, 2003. ISBN 0-7621-0407-4.

KUCHTA, J., H. VÁLKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-362-0.

NETÍK, K., D. NETÍKOVÁ a S. HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.

SNOOK, B., R. M. CULLEN, C. BENNELL, P. J. TAYLOR a P. GENDREAU. The Criminal profiling Illusion: What's Behind the Smoke and Mirrors? In: *Criminal Justice and Behavior*. 2008, 35, s. 1257–1264.

PINIZOTTO, A. J. Forensic Psychology: Criminal Personality Profiling. In: *Journal of Police Science and Administration*. 1984, č. 1, s. 32–40.

Recenzenti:

prof. JUDr. Mgr. Jana Viktoriová, PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave,
e-mail: jana.viktoryova@miniv.sk

prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha,
e-mail: viktor.porada@mail.vsfs.cz

Důkazní hodnota výsledku u osob, které jsou vyslýchány pod vlivem omamných a psychotropních látek

Probative Value of Interrogation for Persons Interviewed under the Influence of Narcotics and Psychotropic Substances

DAGMAR KOPENCOVÁ¹

Abstrakt

Autorka v předkládaném článku shrnuje výzkum ke zjištění, jaká je důkazní hodnota výsledku u osob, které jsou vyslýchány pod vlivem drog. Taktéž je článek zaměřen na pravdivost výpovědi těchto osob.

Klíčová slova

výslech, omamné a psychotropní látky, paměťové stopy, výzkum, důkazní hodnota

Abstract

In the present article, the author summarizes research to find out what the probative value of interrogation is for people under the influence of drugs. The article is also focused on the truthfulness of these people's testimony.

Key words

interrogation, narcotic and psychotropic substances, substances, memory traces, research, probative value

Úvod

Drogová problematika v naší republice se již netýká několika málo konzumentů z dob před rokem 1989. Po otevření státních hranic bohužel naše území zaplavil trh s drogami různého druhu od rostlinných až po syntetické. Na takový rozsah a množství náš stát nebyl vůbec připraven a než orgány činné v trestním řízení včetně naší legislativy začaly fungovat a tento problém řešit, již drogy u nás zdomácněly. Vytvořila se síť prodejců drog a síť uživatelů. Přes různé preventivní programy se počet uživatelů nijak rapidně nesnižuje. To vede k různým závažným důsledkům v ekonomice, medicíně i sociální sféře.

Pro policejní práci to znamená, že policisté se stále častěji setkávají s osobami ovlivněnými drogami různého druhu a jsou nuceni řešit problémové situace na ulici i na služebně.

¹ JUDr. Dagmar Kopencová, odborný asistent VŠFS, Estonská 500/3, 101 00 Praha, e-mail: 31964@mail.vsfs.cz

Z důvodů politických a ekonomických tlaků dochází v určitých periodách ke snižování stavu policejního sboru, odchodu starších zkušených policistů znalých drogové problematiky z praxe, a poté k nabírání nových mladých policistů, kteří ovšem nemají potřebné znalosti a zkušenosti policejní práce a chybí jim možnost převzít praktické dovednosti a zkušenosti od policistů déle sloužících.

Jedním z problémů policejní práce je jednání s osobami pod vlivem drog, rozpoznání těchto osob a taktéž možnosti výsledku těchto osob. Ze zákona je zakázáno vyslýchat osoby, o kterých je známo, že jsou pod vlivem omamných a návykových látek, ovšem na druhé straně může dojít k situaci, kdy zjištění potřebných informací může zachránit život nebo majetek jiné osoby. Taktéž je zde institut lékařského vyšetření, a pokud lékař potvrdí, že osoba pod vlivem drog je schopna výsledku, policista tuto osobu vyslechne a tento výslech má procesní důkazní hodnotu u soudu. Je přece zřejmé, že osoba, která dlouhodobě zneužívá návykové látky, nemůže být za pár dní vyléčena. Lékař zjišťuje, zda její ovlivnitelnost drogami je krátkodobá nebo dlouhodobá, že by bez drogy nebyla schopna běžným způsobem fungovat a vypovídat, neboť by dostala abstinenční příznaky. Osoba takto zneužívající drogy většinou skončí na několik dní v detoxikačním zařízení a po zpravidla dvou až třech dnech je propuštěna s léky, které musí v určitém množství a v určité periodě užívat, tyto léky jsou návykové, jen nahrazují drogu, kterou si aplikoval.

Jednou z možností, kdy lékař povolí výslech osoby, je situace, kdy jde o osobu zraněnou nebo závažně nemocnou či umírající, a takovou osobu je nutno vyslechnout k získání kriminalisticko-relevantních informací. I tyto osoby jsou pod vlivem léků, většinou i léků tlumících bolest.

Další možností je, že osoba, která je vyslechnuta, je pod vlivem omamných a psychotropních látek a policistovi toto nepřizná. Většinou jde o občasné uživatele návykových látek a oni sami vědí, jak na ně droga účinkuje, a jsou schopni toto zneužívání skrývat.

V posledních letech se ve velkém množství objevují lidé, kteří zneužívají různé druhy léčiv z důvodu velkých nároků na práci. Aby nebyli unavení a byli neustále aktivní, jsou schopni postupně spadnout do drogové pasti. To vede k aplikaci větších a silnějších dávek a bez této pobídky nejsou schopni normálně fungovat. Pokud nepřekročí určitou hranici, kde je léčiva již nenabudí, ale naopak začínají jejich vlivem chátrat a projevy těchto dávek jsou i citelně viditelné na dané osobě, tato osoba u výsledku zapře požití návykových látek, neboť si ve své mysli nepřipouští, že je narkoman.

Jakou důkazní hodnotu má výslech provedený s osobou, která byla v době výsledku pod vlivem omamných a psychotropních látek? A jakou tehdy, pokud osoba byla pod vlivem omamných a psychotropních látek v době činu a poté byla vyslýchána po odeznění intoxikace? Má takto provedený výslech vliv na pravdivost výpovědi?

1 Paměťové stopy

Výslech je samostatná metoda kriminalistické praktické činnosti a trestně procesním úkonem, který je určován aktivní činností vyslýchajícího v mezích zákona a je zaměřen k tomu, aby výpovědi vyslýchaného byly získány úplně a věrohodné poznatky o vyšetřované události na základě paměťových stop obsažených ve vědomí vyslýchaných osob.

„Dosud není dostatečně objasněna podstata paměťové stopy, hranic paměťových stop jako fragmentárních informací a jejich klasifikace. Všeobecně se v kriminalistice soudí, že jediný možný průlom do dekodování informace z paměťových stop může poskytnout fyziologie, farmakologie a případně i psychologie vnímání.“²

Paměťové stopy vznikají v mozku člověka na základě určitého podnětu, prožitku. „Lidský mozek se sestává z buněk zvaných neurony, z gliových buněk a menšího počtu buněk kmenových, z nichž gliové buňky a neurony vznikají. V průměrném lidském mozku je přibližně 15 miliard neuronů. Ty jsou nástrojem komunikace, neboť přijímají, zpracovávají a předávají signály, které jsou elektrochemické povahy. Neuron posílá signál tím způsobem, že vyloučí jisté chemické látky do mezery (zvané synapse) oddělující ho od ostatních neuronů. Dané chemické sloučeniny mění propustnost povrchu ostatních neuronů. To umožňuje kladným iontům proudit do vnitřního prostoru daných neuronů a tento pohyb kladného náboje vytváří elektrický proud. Zmíněný druh signálů přichází ke kterémukoliv danému neuronu od velkého množství jeho sousedů. Když se dostatečný počet těchto proudů sejde, daný neuron „sepne“, což znamená, že rovněž pošle signál svým sousedům tím způsobem, že vyloučí chemikálie do synapsí oddělujících ho od okolí. Tak se signál šíří mozkiem. Tohle víření elektrochemické aktivity vytváří naše myšlení, sny, plány našeho budoucího jednání, stejně jako základní emoční a kognitivní prožitky, jako je bolest, strach, paměť a učení.“³

Pro zvyšování paměťového potenciálu se využívají pomůcky usnadňující zapamatování, např. asociování, mnemotechniky, opakování bezprostředně po zhlédnutí či zažití dané události, časté každodenní opakování, vyvolávání vizuálních představ, pojmové mapy. To vše může použít svědek či poškozená osoba, která si chce po činu zapamatovat události, které proběhly na místě činu, po delší dobu. Můžeme si položit otázku, zda tak činí i osoby, které jsou ovlivněné drogou? Na to není jednoznačná odpověď.

„Problémem při výslechu toxikomana je změna schopnosti vnímat jevy kolem sebe po aplikaci drogy. Může dojít k ovlivnění některých smyslových orgánů. Změnou psychických vlastností může být narušena nejen schopnost vnímání, ale i schopnost zapamatování. Je tedy třeba přistupovat k vyslýchanému s větší trpělivostí a použít všechny dostupné a povolené prostředky, které slouží k vyvolání asociací a mohou pomoci

2 HESS, Ladislav a kol. *K charakteristice a významu paměťové stopy* [online]. 2004 [cit. 12. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.soudniinzenyrstvi.cz/archiv/docs/si-2004-01-59-66.pdf> 25

3 CUMMINSOVÁ, Denise D. *Záhady experimentální psychologie*. Praha: Portál s.r.o., 1998, str. 40–43. ISBN 80-7178-186-X.

lépe si vybavit paměťovou stopu. Nelze vyloučit i to, že osoba, která byla pod vlivem drog svědkem něčeho, si toto skutečně nepamatuje.“⁴

Jaká je tedy schopnost ovlivněných osob vypovídat a reprodukovat prožitou událost na základě paměťových stop a schopnost ovlivněných osob vypovídat pravdivě?

2 Výzkumné šetření

Kriminalisticko-taktická metoda výslech je v posledních desetiletích ovlivňována nejen kriminalistickou teorií, ale i praxí. Postup zejména příslušníků služby kriminální policie a vyšetřování vyplývají ze situací, kdy vyslechnou osoby pod vlivem drog a potřebují si být jistí, že tento procesní úkon bude uznán soudem jako důkaz.

Pro zjištění odpovědi, zda výslech osob ovlivněných drogou je důkazně významný, a tedy i pravdivý, jsem se rozhodla zkoumat trestní spisy ukončené na Krajském ředitelství Policie České republiky. Vybrala jsem si období let 2015–2017.

Zaměřila jsem se na zjišťování těchto dat z 209 spisů z celkového počtu prozkoumaných 437 spisů, kde některá z osob byla vyslýchána jako narkoman.

V těchto spisech bylo vyslechnuto 241 pachatelů, 257 svědků a 38 poškozených.

Nejprve jsem zjišťovala věk vyslýcháných osob ovlivněných drogou. U pachatelů pod vlivem drog je nejčastější věková hranice 31–40 let (82 osob), druhá skupina je v rozmezí let 26–30 (60 osob) a třetí skupina je v letech 19–25 (51 osob). Následují pachatelé ve věku 41 a výše (34) a poslední jsou mladiství pachatelé (14 osob). Vzhledem k tomu, že jde o závažnou trestnou činnost, jde z velké části o recidivisty, kteří jiný způsob života neznají.

Nejpočetnější věková hranice vyslýcháných svědků pod vlivem drog je 19–25 let, a to 114 osob, což se dalo očekávat, poté následuje věk v rozmezí 26–30 let (63 osob). Následují mladiství (36 osob), což vzhledem k dané problematice je jasný signál, že trestná činnost se přenáší mezi mladé lidi. Zejména jde o svědky, kteří kupují drogy od dealerů. Poté se počet svědků rapidně snižuje podle toho, jak věkové rozmezí svědků stoupá. U věku v rozmezí 31–40 let je to 27 osob a nad 41 let se jedná o 17 osob.

U poškozených osob je velké překvapení věkové rozmezí 31–40 let (15 osob), na druhou stranu to poukazuje na fakt, že jde o osoby, které si drogu mohou dovolit. Následují mladí lidé 19–25 let (9 osob), většina je ještě bez závazků, mladiství (8 osob), peníze na drogu většinou získávají z rodičovských zdrojů a nakonec osoby 26–30 let (6 osob). Pachatelé na nich páchají trestnou činnost v době, kdy jsou často v bezmocném psychickém či fyzickém stavu. Malé množství vyslechnutých osob pod vlivem nealkoholových drog přičítám tomu, že osoby, které byly pod vlivem drogy a byl na nich spáchán trestný čin,

4 STRAUS, Jiří a kol. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, 49 s. ISBN 80-7251-219-6.

se styděly a raději trestnou činnost neoznámily. Protože jde o závažnější trestnou činnost, kterou vyšetřují na krajských ředitelstvích a celorepublikových útvarech, velké množství poškozených osob bohužel nebylo možné vyslechnout, protože pachatelovo chování a jednání nepřežily.

U pachatelů trestné činnosti, kteří zneužívají drogy, byl zajímavý ukazatel – vzdělání.

Graf 1 – Vzdělání pachatelů

Vzdělání pachatelů zneužívajících drogy

Zdroj: autor

Je celkem překvapující zjištění, že právě středoškolsky vzdělání lidé dominují (a to celkem jednoznačně) mezi pachateli trestných činů spáchaných pod vlivem drog. Vysvětlení se nabízí možná se srovnáním současné úrovně vzdělávání na středních školách, které se blíží úrovni bývalých učňovských škol a stejně tak i úroveň výchovy a sociální přípravy v rodinách a ve společnosti. Není to však pravidlem a určitě to není možné považovat za příčinu ověřenou.

Při analyzování spisů jsem se zaměřila na skutečnost, zda osoby vypovídaly či vypovídat odmítly. Nejvíce mě zajímal fakt, zda vypovídaly pravdivě. Vypracovala jsem tabulky s osobami (pod vlivem drog) podle jejich procesního postavení.

Tab. 1 – Obvinění

Vypovídající obviněný	počet
obviněný nevypovídá po celou dobu vyšetřování	48
obviněný nejprve nevypovídá, poté vypovídá pravdivě	18
obviněný nejprve nevypovídá, poté vypovídá nepravdivě	15
obviněný vypovídá pravdivě po celou dobu vyšetřování	33
obviněný vypovídá nepravdivě po celou dobu vyšetřování	22
obviněný nejprve vypovídá nepravdivě, po předložení důkazů vypovídá pravdivě	46
obviněný nejprve vypovídá pravdivě, poté polopravdy	17
obviněný se snaží zmenšit svoji vinu, částečně se přiznává, větší míru zavinění odmítá, nebo pokud má spolupachatele, svádí ji na spolupachatele	36
obviněný nejprve vypovídá pravdivě, později nepravdivě	6

Zdroj: autor

Tab. 2 – Svědci

Vypovídající svědek	počet
svědek vypovídá pravdivě po celou dobu vyšetřování	84
svědek vypovídá nepravdivě po celou dobu vyšetřování	14
svědek nejprve vypovídá nepravdivě, po předložení důkazů vypovídá pravdivě	102
svědek nejprve vypovídá pravdivě, v dalším výsledku polopravdy	27
svědek nejprve vypovídá nepravdivě, v dalším výsledku polopravdy	31

Zdroj: autor

Tab. 3 – Poškození

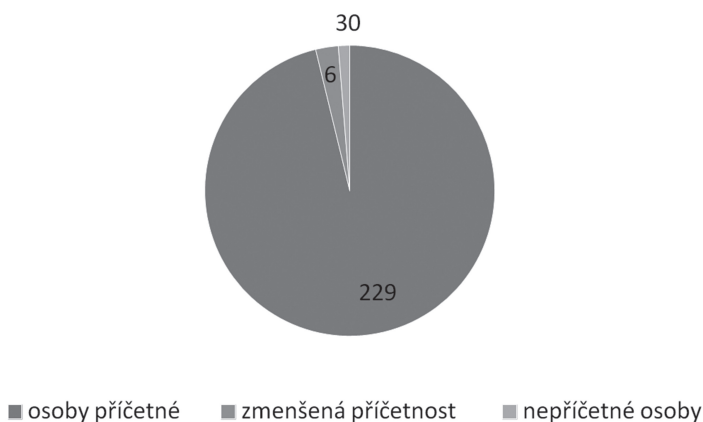
Vypovídající poškozený	počet
poškozený vypovídá pravdivě po celou dobu vyšetřování	32
poškozený vypovídá nepravdivě po celou dobu vyšetřování	5
poškozený nejprve vypovídá pravdivě, v dalším výsledku polopravdy	7

Zdroj: autor

Ze struktury a chování jednotlivých osob podle procesního postavení – obviněných, svědků i poškozených – vyplývá, že není statisticky významná žádná odchylka od normy chování osob, které páchaly trestnou činnost bez ovlivnění drogou. Dané tvrzení podporuje i výsledek následujícího statistického zhodnocení počtu osob, které byly vyšetřované na přičetnost či nepřičetnost klinickým psychologem a psychiatrem.

Graf 2 – Výsledek znaleckého zkoumání (z oboru psychiatrie a psychologie) vyslýchaných osob pod vlivem drog

Znalecké zkoumání vyslýchaných osob na přičetnost

Zdroj: autor

Je potřeba zdůraznit, že z celkového počtu zkoumaných osob ovlivněných drogou jenom 1 % osob je vykázaných jako nepřičetných a 2 % osob se zmenšenou přičetností. Daný výsledek je statisticky bezvýznamný a je na dolní hranici chyby stanovení.

3 Kriminalistické metody dokazující pravdivost výpovědi osob zneužívajících drogy

Při zkoumání uvedených spisů jsem zjišťovala, jaké byly provedeny další kriminalistické metody a postupy, které by potvrdily pravdivost výpovědi osob ovlivněných drogou. Na základě dalších provedených důkazů bylo potvrzeno, že tyto vyslýchané osoby podaly prvotní informace i výpověď odpovídající zjištěným skutečnostem.

Tab. 4 – Metody a procesní úkony

název	počet provedení
ohledání místa činu	68x
použití služebního psa na drogy	6x
zjištění a zajištění finanční hotovosti na bankovním účtu obviněného	29x
lékařské zprávy poškozených	31x
lékařské vyšetření a zprávy obviněných	21x
list o prohlídce zemřelého	11x
pitva pachatele	1x
pitva poškozených osob	10x
různé znalecké posudky	645x
různá odborná vyjádření	47x
výslechy jiných osob	643x
odposlechy a přepisy z odposlechů telefonních hovorů	45x
záznam na linku 158	6x
výpis z elektronické dokumentace – facebook, sms zprávy	12x
rekonstrukce	16x
domovní prohlídka	113x
osobní prohlídka	29x
prohlídka jiných prostor a pozemků	14x
prohlídka osobního vozidla	27x
rekognice	25x
sledování osob a věcí	9x
prověrka výpovědi na místě	2x

Zdroj: autor

Při ohledání místa činu jde o důkaz či důkazy, které přímo svědčily proti pachatelům již po ohledání; skvěle provedená fotodokumentace, odebrání stop z místa činu technikem a jejich následné znalecké zkoumání a vyhodnocení – zejména daktyloskopické otisky, pachové stopy, drogy a prekurzory, věcné stopy, zbraně – nože, mačety, střelné zbraně, taktéž kamerové záznamy zajištěné z místa činu (49x). Pomohly usvědčit pachatele vražd, ublížení na zdraví, usmrcení z nedbalosti, těžkého ublížení na zdraví, rvačky, ohrožení pod vlivem návykové látky, nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, převozu drog, násilí proti úřední osobě, výtržnictví.

Nejvíce bylo vyžádáno znaleckých posudků na chemii a fyzikální chemii (95), zranění (78), soudní lékařství (11), obor lékařství, odvětví toxikologie (poškozený omámený léky v alkoholu, smrt předávkováním – 5), genetiku (17), počítačovou expertizu (63), kybernetiku – výpočetní techniku – mobilních telefonů (81) a SIM karet (129) psychiatrii

a psychologii – vyšetření duševního stavu poškozené osoby (12), stanovení hodnoty odcizených věcí (77), daktyloskopii (14), trasologii (22), pachové stopy (9), balistiku (6), fyzikální chemii – povýstřelové zplodiny (6), poškození vozidel (7), cenu věcí z vozidel (6), elektrotechniku (6) a z oboru doprava, odvětví dopravní nehody 1x. Z odborných vyjádření jsou nejzajímavější vyjádření na padělané bankovky, černý odběr elektřiny, expertizu na odebrané vzorky ovzduší.

Další důkazy, které podpořily výsledky osob pod vlivem omamných a psychotropních látek, byly nalezeny u domovních podmínek; zejména falešné bankovky, zbraně – pistole, nože, flobertka malorážka, zajištění odcizených věcí – šperky, hodinky, obrazy, starožitnosti, drogy a prekurzory, 3x varny pervitinu a chemikálie, laboratorní sklo, 300 tablet na výrobu pervitinu, ob vazový materiál nasáklý opiem, tablety extáze, metanfetamin, telefonní karty, telefony, počítače, digitální váhy, finanční hotovost, plynová pistole, zápisníky s počtem prodeje a klienty, fotoaparát, lékařské recepty, razítka lékařů (falešná), falešné objednávky léčiv, falešné podpisy lékařů, léky Adipex Retard „tzv. zlaté vejce“, písemnosti dokazující pohyb léčiv – naskladnění i vydání léčiva z prostor lékáren, falešné smlouvy s lékaři, 4 kusy odcizených razítek (pravých), fotografie orálního styku s dívkou 14 let, části odcizených vozidel a 7 odcizených osobních automobilů, věci z vozidel, konopí (např. z jednoho trestného činu odebráno 1759 ks a rostlinná sušina + 2x pěstírna – technologické zařízení zajišťující osvit, vytápění, ventilaci a cirkulaci vzduchu s nutností manuální závlahy, zahradnická technika, chemické přípravky pro pěstování konopí), prázdné lékovky s pentobarbitalem a metoclopramidem, oblečení a věci poškozených zemřelých osob, nález anabolických látek – metadioden v práškách, testosteron etanat v ampulích, testosteron a další drogy.

Metody a postupy, kterými byla prověřována pravdivost výpovědi, jsou opravdu vypovídajícím souborem o stavu dokazování a kriminalistickém zkoumání. Je možné komentovat dané poznatky z různých uhlů pohledů. Je zde několik poznatků, které si zaslouží mimořádnou pozornost. Především nízká úroveň využití prověrky výpovědi na místě, ale na druhé straně slouží ke „ctí“, že ohledání místa je dominantním zdrojem důkazů. Dalším velmi významným zdrojem důkazů jsou výsledky jiných osob než těch, od kterých policisté zjistili prověřované informace. Velmi častým zdrojem informací jsou prohlídky jakéhokoliv druhu. Použití operativně pátracích prostředků a odposlechnů je na krajské úrovni taktéž rozšířené. Relativní nižší počet využití dalších kriminalistických metod je možné vysvětlit komplikovaností realizace daných metod.

Ukazuje se, že problémy drog a kriminality z toho plynoucí je problém daleko širší a použití kriminalistických metod u výsledku a z něj plynoucích modifikací jednotlivých kriminalistických metod (prověrka výpovědi na místě, kriminalistický experiment, konfrontace...) jsou v současnosti málo rozpracované právě pro danou oblast trestné činnosti, a to přesto, že se jedná o trestnou činnost rozsáhlou s neustále zvyšující tendencí.

Pozitivem je pořád častější dokazování s využitím kriminalistických metod, jak vyplývá z uvedeného seznamu vybraných výsledků a počtů. Osobně je zajímavá prohlídka, a to v jakékoli formě, využití rekonstrukce a neúčinnější je využití výsledků kriminalistické chemie, což je pochopitelné, a myslím, že i v budoucnu bude nadále stále více používané.

Závěr

Výslech je jednou z nejčastějších kriminalisticko-taktických metod. Osob, které zneužívají omamné a psychotropní látky, stále přibývá, a policisté se tak stále častěji s těmito osobami setkávají a musí s nimi komunikovat takovým způsobem, aby nedošlo k jejich vlastnímu ohrožení. Při správném postupu policistů u výslechů osob pod vlivem omamných a psychotropních látek a osob, které byly v době páchaní trestného činu pod vlivem omamných a psychotropních látek, anebo byl s nimi výslech proveden až po jejich detoxikaci, je možné získat věrohodné poznatky o vyšetřované události na základě paměťových stop obsažených ve vědomí vyslýchaných osob.

Ze zjištěných faktů vyplývá, že ovlivnění drogou není zásadně tím, co výpověď osoby dělá nepravdivou, ale jako u jiných osob jde o motiv či pohnutku, co vede vyslýchanou osobu ke lhaní nebo k pozměnění části pravdivých skutečností. To je jedno z nejzajímavějších zjištění daného průzkumu. Stejně jako zjištění, že výsledky osob, které byly pod vlivem omamných a psychotropních látek, mají stejnou důkazní hodnotu jako další kriminalisticko-taktické metody.

Bibliografické odkazy

BAČÍKOVÁ, Iveta a kol. *Výslech v kriminalistické teorii a v praxi*. Bratislava: MV SZ, APZ v Bratislavě, 2012. ISBN 978-80-8054-565-9.

CUMMINSOVÁ, Denise. *Záhady experimentální psychologie*. Praha: Portál 1998. ISBN 80-7178-186-X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7380-461-9.

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0.

STRAUS, Jiří a kol. *Metodika vyšetřování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006. ISBN 80-7251-219-6.

HESS, Ladislav a kol. *K charakteristice a významu paměťové stopy* [online]. 2004 [cit. 12. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.soudniinzenyrstvi.cz/archiv/docs/si-2004-01-59-66.pdf>

Recenzenti:

doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc., Policejní akademie ČR v Praze,
e-mail: konrad@polac.cz

prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha,
e-mail: strasus@email.cz

Kriminalistické stopy při ohledání místa činu při zjišťování příčin požárů

Criminalistic Traces of Crime Scene Investigation by the Detection of Fire Causes

JIŘÍ STRAUS,
ZDENĚK SADÍLEK¹

Abstrakt

Článek seznamuje s možností správného hodnocení kriminalistických stop při zajišťování místa činu a zjišťování příčin vzniku požárů. Vyšetřování požárů s sebou nese riziko špatného zajištění stop na místě činu a v tomto důsledku i nedostatečného vyšetření případného trestného činu. Autoři se v příspěvku zabývají obecným pohledem na kriminalistické stopy a dále uvádějí konkrétní příklady kriminalistických stop v případě vyšetřování příčin vzniku požárů. Využití kriminalistických stop je jak v oblasti identifikace objektů, tak v pohledu na tvorbu kriminalistických verzí. V závěru uvádějí jako příklad typické stopy, které je možné nalézt na místech požárů.

Klíčová slova

kriminalistika, kriminalistická stopa, příčiny požárů, vyšetřování, kriminalistické verze

Abstract

The article introduces the possibility of correctly assessing the forensic footprints in providing a crime scene and determining the causes of fires. The investigation of fires carries the risk of failing to provide traces at the crime scene and, as a consequence, insufficient investigation of any criminal offense. The authors discuss the general outline of the criminological footprints and also provide concrete examples of criminalistic traces in the case of the investigation of the causes of fires. The use of forensic traces is in both the identification of objects and the view of the creation of criminalistic versions. In the end, they give an example of a typical trace that can be found in places of fires.

Key words

criminology, criminalistic trail, causes of fire, investigation, criminalistic version

1 Prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, FPSS, Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín, e-mail: jiri.straus@mail.vsfs.cz

JUDr. Zdeněk Sadílek, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní, FPSS, Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín, e-mail: 31004@mail.vsfs.cz

Úvod

Úmyslně založené požáry jsou velmi nebezpečným trestným činem, jehož objasňování a vyšetřování je velmi náročné, objasněnost takovýchto trestných činů je velmi nízká, 21 %. Požáry jako takové se vždy stávaly sociálně ekonomickým problémem společností, neboť se zpravidla neobešly bez následků na životech a zdraví lidí, morálních a majetkových škod, mnohdy i nenahraditelných. Následkem těchto událostí je škoda, kterou lze rozdělit na škodu vyčíslitelnou a škodu nevyčíslitelnou, nahraditelnou a nenahraditelnou, ztráty na lidských životech, zničení nenahraditelných kulturních památek, děl apod. Klasickým dělením škod způsobených požárem, je rozdělení na škody přímé a nepřímé – následné.

Charakteristickým rysem všech požárů je nepředvídatelnost rozsahu těchto mimořádných událostí, vzhledem k podmínkám a okolnostem, za nichž k mimořádné události došlo, zejména jde-li o událost způsobenou úmyslným jednáním. Z tohoto pohledu je třeba věnovat mimořádnou pozornost kriminalistickým stopám, které se na místě mimořádné události nachází.

K omezení nejrůznějších následků mimořádných událostí (požárů, výbuchů, havárií) na území byl na celostátní úrovni zřízen Integrovaný záchranný systém (IZS – součinnost mezi složkami policie, HZS, ZZS), který v případě vzniku mimořádné události koordinuje postup všech složek, které se zapojují do likvidace mimořádné události a jejích následků, včetně zjišťování příčin vzniku mimořádné události. V případech mimořádných událostí velkého rozsahu (živelné pohromy, požáry lesů) jsou zapojovány další složky, např. armáda, nebo i jiné subjekty disponující speciální a těžkou technikou.

Způsoby páčání a utajování požárů

Způsob spáchání trestného činu souvisejícího s požárem zahrnuje jednání pachatelů ve stadiu přípravy, pokusu a dokonání trestného činu, ale i chování pachatelů po spáchání trestného činu. Způsob spáchání trestného činu v souvislosti s požárem, výbuchem nebo havárií je velmi často obtížně poznatelný v počátečních fázích vyšetřování, protože jeho obraz ve stopách nemusí být v některých případech patrný, až následně v průběhu ohledávání místa těchto mimořádných událostí, které zpravidla postupuje s pracemi odstraňujícími následek požáru, výbuchu či havárie. Prokazování úmyslného jednání v případě požáru bývá velmi obtížné, neboť nežádka v jeho průběhu dochází ke zničení stop, které by úmyslné jednání prokazovaly. K ničení stop dochází i při hasební zásahu v případech požárů, případně požárů vzniklých po výbuchu. Pachatelé úmyslně spáchaných trestných činů v souvislosti s požárem, tzv. žháři, velmi často používají prostředky, kterými mimořádnou událost vyvolají. Zpravidla jde o iniciátory (prostředky, kterými je mimořádná událost vyvolána), které vždy fungují na určitých principech, ať již fyzikálních, chemických, nebo fyzikálněchemických. Iniciátorem mohou být jednoduchá až primitivní zařízení, až po technicky složité systémy a bývají zpravidla kombinovány s časovými zpožďovači, nebo dálkově ovládanými iniciátory, neboť pachatel má vždy zájem se z místa události vzdálit tak, aby nebyl mimořádnou událostí zasažen, a současně aby si vytvořil pro případ podezření tzv. alibi.

Typickým znakem zhářství bývá založení požárů na několika místech současně, aby měl pachatel jistotu, že dojde k zahoření, a to i v případě, že by některé z ohnisek selhalo. Nejde však o dogma a i úmyslně založené požáry mohou mít pouze jediné kriminalistické ohnisko, kde pachatel použil mimořádně účinnou hořlavou látku, aby měl jistotu, že požár skutečně způsobí předpokládané škody. Nejsou vyloučeny ani případy, kdy zhář experimentuje se zapalovacími látkami v místech, kde může dojít k vznícení jiných hořlavých látek, takto vzniklý požár pak sám aktivně nelikviduje, ani požár neohlásí a je smířen s následkem, ať je již jakýkoliv. Na místě úmyslně založeného požáru, nebo v jeho blízkém okolí, můžeme nalézat nádoby, v nichž jsou zbytky hořlaviny, kterou byl požár způsoben.

Podle statistických ukazatelů příčiny vzniku požárů můžeme požáry klasifikovat na následující skupiny:²

- úmyslně založené,
- požáry způsobené dětmi do 15 let,
- požáry založené z nedbalosti,
- požáry od komínových těles,
- požáry od topidel,
- požáry v důsledku technických závad,
- požáry samovznícením,
- požáry v důsledku výbuchů,
- požáry v důsledku manipulace s hořlavými látkami,
- požáry v důsledku mimořádných příčin.

Úmyslně založené požáry patří mezi nejnebezpečnější trestné činy, kdy pachatel svým jednáním přímo ohrožuje lidské životy, zdraví, hmotný majetek, životní prostředí. Pachatelé je zakládají z těchto důvodů – msta, zakrytí jiné trestné činnosti, pojišťovací podvody atd.³

Požáry vzniklé z nedbalosti mohou mít příčinu – kouření, zakládání ohňů v přírodě, vypalování trávy, nesprávná obsluha topidla, sušení hořlavých materiálů a vznícení hořlavých látek u topidel, nesprávné použití hořlavých kapalin a plynů, používání otevřeného ohně k osvětlování, rozechívání, svařování atd.⁴

Požáry v důsledku technických závad jsou nejčastěji – vada materiálů, konstrukce, opotřebení, nesprávná instalace, nesprávná údržba, žhavé materiály a výrobky, cizí předměty ve stroji atd.⁵

Požáry v důsledku mimořádných příčin – blesk, živelní pohroma, dopravní nehoda, vojenská cvičení, ohňostroje.⁶

2 BODLÁK, M. a kol. *Zjišťování příčin vzniku požárů I*. Praha: MV – ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2000, s. 15.

3 Tamtéž.

4 Tamtéž.

5 Tamtéž.

6 Tamtéž.

Kriminalistické stopy

Definici stopy můžeme najít v literatuře, zejména té kriminalistické, poměrně hodně. Můžeme říci, že co autor, to pokus o novou definici stopy. Zejména pojem „kriminalistická stopa“ byl teoreticky vyprecizován v posledních 40 letech zásluhou řady československých kriminalistických teoretiků. Přispěli k tomu zejména Pješčak (1976, 1978, 1982, 1984, 1986), Protivínský (1976), dále Musil (1994, 2001), Porada (1987, 2001, 2002) a Straus (2004, 2006, 2009, 2016, 2017)⁷. Od této doby je pojem kriminalistická stopa již ustálený.

Za kriminalistickou stopu je považována každá změna v materiálním prostředí nebo ve vědomí člověka, která příčinně, místně nebo časově souvisí s vyšetřovanou událostí, obsahuje kriminalisticky nebo trestněprávně relevantní informaci a je zjištělná a zjistitelná; informace z ní je využitelná pomocí přístupných kriminalistických, přírodovědných a technických metod, prostředků a postupů.⁸ Jak z pojmu vyplývá, musí se jednat o změnu. Tato změna je podmíněna relevantní situací. Jde třeba o vypínač spotřebiče v poloze zapnuto, nalezený po likvidaci požáru v místě, kde měl vzniknout požár. Byl vypínač zapnut před požárem nebo náhodně při zásahu hasiči? Poloha vypínače změnou je. Je to pro nás informace, že s vypínačem bylo manipulováno. Lze tedy sepnutý vypínač považovat za stopu. Je to pro nás určitá informace. Do stop nebudeme zahrnovat vypínač, který je v poloze zapnuto v místech, kde požár vůbec nevznikl. Relevantní stopy máme buď v materiálním prostředí, nebo jsou uloženy ve vědomí člověka a pak hovoříme o tzv. paměťových stopách. Z toho plyne základní dělení stop na stopy materiální a stopy paměťové. Podle druhů informací, které stopy obsahují, lze dělit materiální stopy na níže uvedené skupiny.

Stopy odrážející vnější strukturu působícího objektu

Obecně lze mechanismus vzniku stopy této kategorie chápat jako děj, při kterém se mění vlastnosti objektů v důsledku vzájemného silového působení. Patří sem stopy daktyloskopické, mechanoskopické, trasologické a další.

Stopy odrážející vnitřní strukturu působícího objektu

Do této skupiny stop řadíme stopy biologické, chemické, pyrotechnické, defektoskopické a další.

7 STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 1. vyd. Praha: Aleš Čeněk, 2004. *ISBN 80-86473-82-1*.

8 STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, 420 s. *ISBN 978-80-7380-666-8*.

Stopy odrážející funkční a dynamické vlastnosti a návyky

Základ je ve tvorbě dynamického stereotypu a pohybovém návyku člověka. Tato skupina stop vzniká při pohybové činnosti člověka a stopy odrážejí (zobrazují nebo jinak zachycují) projev funkčních a dynamických vlastností člověka. Vznikají při pohybu nebo jiném funkčním projevu člověka, např. při chůzi, běhu, mluvení nebo psaní. Do této skupiny se řadí stopy lidské lokomoce, hlasu a ručního písma.

Stopy kombinované

Někdy se uvádí též stopy obsahující *sdrúženou informaci* o vlastnostech objektu nebo objektech, které ji vytvořily. Jde např. o stopy daktyloskopické vytvořené krví, o stopu obuvi odrážející nejen podešev obuvi, ale i způsob chůze osoby a další.

Typickými představiteli stop, obsahující informaci o vnitřním složení objektu, jsou chemické stopy. Významné je jejich využití v oblasti požární chemie, která se zásadně podílí na zodpovězení otázek, které se týkají technických příčin požárů.⁹ Požární chemie zahrnuje rozsáhlou oblast požárně chemických expertiz a zkoumá i určuje chemické i fyzikálně chemické charakteristiky různých materiálů z hlediska jejich hořlavosti nebo i výbušnosti za určitých podmínek. Úkolem je po zkoumání a vyhodnocení příslušné chemické stopy posoudit okolnosti, které mohly z kriminalistického hlediska vést ke vzniku požáru, ovlivňovat jeho průběh a způsobit i konkrétní následky.¹⁰

S paměťovými stopami se setkáváme především u svědků událostí, poškozených a také u pachatelů. Svědek události nám může popsat okolnosti, které v daný okamžik vnímal, např. svědecké ohnisko požáru, potyčku dvou osob apod. Poškozený nám zase detailně popíše místo činu, jak vypadalo před vznikem požáru, třeba obývací pokoj. Pachatel je zase nositelem paměťových stop, které nás zajímají z hlediska spáchání nějakého protispolečenského činu (přestupku nebo trestného činu). Může nám popsat nejen, jak čin provedl (kde a čím zapálil), ale také nám sdělí motiv svého činu.

V případech požárů se kriminalistické stopy zajišťují při ohledání místa činu. Po provedení záchranných prací lze s ohledáním místa události začít z různých míst. V metodice vyšetřování požárů lze rozlišit tři významná ohniska, a to – kriminalistické ohnisko, požárnícké ohnisko a laické ohnisko.¹¹

Kriminalistické ohnisko je místo, kde byl požár iniciován, kde došlo k primárnímu zapálení nebo vznícení hořlavé látky. Požárnícké ohnisko je místo, kde byl zjištěn největší žár hoření, nejintenzivnější hoření, nebo z něhož vycházelo nejvíce dýmu. Zpravidla to bývá tam,

9 STRAUS, J., J. SUCHÁNEK a V. PORADA. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vlastnostech vnitřní stavby (struktury) nebo vnitřního složení objektu. Soudní inženýrství*. 15, 2004, s. 131–145.

10 HAVEL, Z. *Požární chemie*. Praha: Kriminalistický ústav VB, 1988.

11 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-535-7.

kde bylo shromážděno nejvíce hořlavých nebo nejintenzivněji hořících látek. V mnoha případech se požárnícké ohnisko shoduje s ohniskem kriminalistickým. Laické ohnisko (svědecké ohnisko) požáru je místo, kde svědkové zjistili nejvíce plamenů nebo kouře.

Je-li známo kriminalistické ohnisko požáru, pak je třeba s ohledáním začínat od tohoto místa. Někdy se doporučuje ohledání provádět souběžně s úklidovými pracemi a postupovat ve směru úklidu. Při ohledání směrem od místa kriminalistického ohniska se předpokládá, že se zde pachatel zdržoval a mohl by na tomto místě zanechat stopy, které by vedly k jeho odhalení a usvědčení. Obdobná zásada platí při výbuchu, kdy by se mělo postupovat od centra výbuchu.

Kriminalistické stopy na místech požárů

Požáry mají často zahladit stopy po jiné trestné činnosti, proto je třeba věnovat pozornost stopám například po násilném vniknutí do objektu. Požáry, výbuchy a havárie jsou velmi často komplikované události, při kterých běžně dochází k ničení kriminalistických stop. To souvisí se skutečností, že při těchto událostech jsou běžně prioritní záchranné práce, zejména hasební zásahy u požárů, záchrana lidských životů a majetku, ochrana okolí před ničivými následky vlastní události, nebo i zajišťování narušených konstrukcí před pádem apod.

K typickým stopám požárů, výbuchů a havárií patří:¹²

1) stopy nasvědčující úmyslnému jednání:

- zjištění několika kriminalistických ohnisek požáru, nález komponent iniciačního zařízení u požáru nebo výbuchu a stopy destrukčních manipulací u havárií, případně nalezení předmětů, které na místě havárie neměly být,
- stopy po násilném vniknutí do objektů, vozidel, přepravních prostředků apod., zničení, nebo poškození elektronických a dalších bezpečnostních zařízení, nebo jejich vyřazení z provozu, nález nástrojů na místě činu a další,
- v širším okolí místa události mohou být nalezeny stopy po dopravních prostředcích, po obuvi z míst, kde pachatel, nebo pachatelé připravovali prostředky použité ke způsobení události, prostředky a předměty, které zde pachatel, nebo pachatelé mohli zanechat nebo ztratit apod.,
- další stopy, které nasvědčují tomu, že v širším okolí i na místě činu se pohyboval pachatel, nebo pachatelé, kteří byli původci události; tyto stopy však nelze taxativně vyjmenovat,

2) stopy, z nichž lze usuzovat na nedbalostní jednání jako příčinu události:¹³

- zapnuté, především tepelné elektrické spotřebiče (vařiče, žehličky, topidla a další) nalezené na místě kriminalistického ohniska požáru nebo centra výbuchu, které byly v blízkosti snadno hořlavých materiálů,
- zapnuté plynové spotřebiče bez kontroly, případné úniky plynu z plynových spotřebičů apod.,

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

- technické závady včetně neodborných zásahů na elektroinstalacích a rozvodech hořlavých plynů, v případech, kdy tato zařízení nebyla řádně kontrolována,
 - závady na elektroinstalacích nebo palivových systémech motorových vozidel,
 - stopy po samovznícení hořlavých látek při jejich nevhodném skladování, resp. po průvodních znacích po chemických nebo biochemických procesech, které vedly k samovznícení,
- 3) stopy, z nichž lze usuzovat na tzv. objektivní příčiny:
- jedná se o skryté a neodhalitelné vady materiálů nebo různých zařízení, které jsou vystaveny určitému namáhání, koroznímu působení, vady ochranných prvků u elektrických rozvodů, případně o přírodní jevy, atmosférické elektrické výboje, neobvykle silné poryvy větru, výjimečně i o činnost zvířat apod.

Význam kriminalistických stop na místě činu má význam (mimo jiné) pro vymezení vyšetřovacích verzí. Obecně platí, že vytyčování vyšetřovacích verzí při vyšetřování požárů má jako v jiných případech kriminalistických událostí několik stadií. Do nich řadíme především stádium shromažďování prvotních informací o události a jejich roztřídění, stádium všestranné analýzy a stádium hodnocení. Na základě deduktivních a induktivních úsudků dochází k formulaci a tvorbě verzí o vzniku události, případně o možném pachateli. Vyšetřovací verze je potřebné zformulovat do konkrétního plánu vyšetřování a současně v něm zdůvodnit, na jakých informacích byly verze postaveny a jaké důsledky z nich vyplývají.¹⁴

Typické, obecně modelové příklady vyšetřovacích verzí o vzniku události:

- 1) Verze o úmyslném způsobení události lze vytyčit při zjištění těchto skutečností:
 - byly zjištěny stopy po násilném vniknutí do objektu,
 - byly zjištěny stopy po zjevně úmyslném poškození zabezpečovacího a signalizačního zařízení,
 - na místě události byly nalezeny zbytky hořlavých látek, různých zapalovadel, výbušných zařízení apod.,
 - bylo nalezeno několik kriminalistických ohnisek požáru,
 - kriminalistická ohniska požáru byla nalezena na místech, která vylučují technickou závadu nebo jinou příčinu,
 - byl zjištěn motiv činu (msta, osobní nenávisť, vyřizování si účtů apod.) včetně podezřelého ze spáchání události.
- 2) Verze vzniku události z nedbalosti lze vytyčit při zjištění těchto skutečností:
 - porušování požárně bezpečnostních předpisů, stanovených postupů a opatření, technologií a zabezpečení objektu před vniknutím neoprávněných osob,
 - používání vadných nebo neodborně opravených elektrospotřebičů, případně ponechání zapnutých elektrospotřebičů bez příslušného dozoru,
 - provedení elektroinstalace nebo jiných rozvodů v rozporu s příslušnými normami a předpisy, působení neeliminované statické elektřiny,
 - nedbalá manipulace s otevřeným plamenem, porušení zákazu kouření, ignorace zabezpečení okolí při práci s rozbrušovacími nástroji a svářecími agregáty,

¹⁴ Tamtéž.

- pohyb bezdomovců, dětí a dalších nepovolaných osob v objektech, kde došlo k události apod.
- 3) Verze o vzniku události bez cizího zavinění, tzv. technických příčin:
- úder blesku (atmosférická elektřina),
 - silné proudění vzduchu (vichřice),
 - krupobití,
 - skryté neodhalitelné vady materiálů, únava materiálů apod.

Obdobně jako u ostatních trestných činů lze charakterizovat typické vyšetřovací situace při vyšetřování požárů jako situace pozitivní a negativní.

Za pozitivní situaci se považuje ta, kdy je od samého počátku nebo po provedení prvotních a neodkladných úkonů známa příčina události nebo je tato příčina vysoce pravděpodobná. Typicky je tato situace dána tím, že existují svědci události, kteří mohli pozorovat její vznik od samého počátku, činnost konkrétních osob, zejména těch, které způsobily událost, ať již úmyslně nebo nedbalostí, nebo se tyto osoby samy přihlásily a popsaly, za jakých okolností ke vzniku události došlo. Pozitivní situaci také charakterizuje nalezení dostatku stop, které událost objektivně dokazují. Jedná se o ideální situaci, která se v praxi často nevyskytuje.

Za negativní situaci je považována taková, kdy není známa příčina události, ani osoba nebo osoby, které událost způsobily. Takové situace často nastávají u velkých požárů v průmyslu nebo v zemědělství, případně ve veřejných budovách a dalších objektech. Při takových požárech, výbuších a haváriích dochází zpravidla ke značným změnám, které nastávají v důsledku vlastní události, záchranných prací, při hasebním zákroku a následně při odklízovacích a zajišťovacích pracích. Tím dochází i k ničení některých stop z počátečních fází události, později vznikají nové změny, které je mnohdy obtížné posoudit ve vztahu k události. Proto vlastní příčinu události je třeba zjišťovat za využití různých kriminalisticko-technických a kriminalisticko-taktických metod, prostředků a postupů.

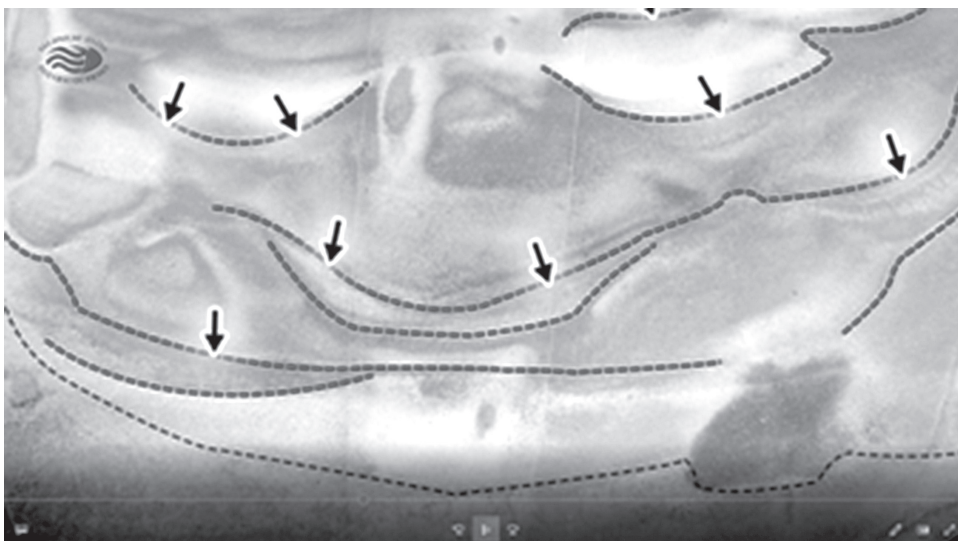
Každá z uvedených vyšetřovacích situací vyžaduje s ohledem na kvalitu, množství a charakter informací dostupných v počáteční etapě vyšetřování zcela odlišný, specifický kriminalisticko-technický a kriminalisticko-taktický přístup. V takových případech nelze doporučit univerzální postup, vždy záleží na konkrétní události a podmínkách, za nichž k události došlo.

Obr. 1 – Kriminalistické stopy po působení tepelného namáhání karoserie vozidla až do její degradace. Šipky znázorňují směr tepelného namáhání.

Zdroj: MV – generální ředitelství HZS ČR, instruktážní video TUPO

Obr. 2 – Detail karoserie – kapoty motoru, kde jsou znázorněny kriminalistické stopy po působení tepelného namáhání karoserie vozidla – kapoty motoru až do její degradace. Šipky znázorňují směr tepelného namáhání.

Zdroj: MV – generální ředitelství HZS ČR, instruktážní video TUPO

Použitá literatura

BODLÁK, M. a kol. *Zjišťování příčin vzniku požárů I.* Praha: MV – ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2000, s. 15.

HAVEL, Z. *Požární chemie.* Praha: Kriminalistický ústav VB, 1988.

KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů.* Praha: PAČR, 1995.

KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-535-7.

MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika.* Praha: C. H. Beck, 2001, 512 s. ISBN 80-7179-362-0.

PORADA Viktor a Jiří STRAUS. *Kriminalistické stopy – Teorie, metodologie, praxe.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 126.

MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika.* 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 505–517.

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika.* Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o.

STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 310 s.

STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky.* 1. vyd. Praha: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-82-1.

STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Systém kriminalistických stop.* Praha: PA ČR, 2006.

STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky.* Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, 420 s. ISBN 978-80-7380-666-8.

STRAUS, J., J. SUCHÁNEK a V. PORADA. Kriminalistické stopy obsahující informaci o vlastnostech vnitřní stavby (struktury) nebo vnitřního složení objektu. *Soudní inženýrství.* 15, 2004, s. 131–145.

file:///C:/Users/ZenBook/Downloads/P%C5%99%C3%ADloha_-_vnit%C5%99nC3%AD_bezpe%C4%8Dnost.pdf

Recenzenti:

doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., MV - generální ředitelství HZSČR,
e-mail: vaveraf@seznam.cz

prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha,
e-mail: viktor.porada@mail.vsfs.cz

Prezentace kriminality a trestních sankcí v médiích

Presentation of Crime and Penalty Sanctions in the Media

LUCIE HÁKOVÁ¹

Abstrakt

Příspěvek se zabývá rolí médií, konkrétně televizního zpravodajství, v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé společnosti a také potenciálem mediální reprezentace kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládání těchto rizik. V rámci příspěvku jsou prezentovány výsledky mediální analýzy prezentace kriminality a trestních sankcí v televizních zpravodajských relacích. Je také diskutován vliv mediální reprezentace kriminality a jejího trestání na publikum, vliv na postoje, chování i obavy z kriminality.

Klíčová slova

Kriminalita, trestní sankce, média

Abstract

The paper deals with the role of the media, namely TV news, the process of defining criminality as one of the risks of contemporary society and the potential of media representation of criminality in legitimizing the appropriate ways of managing these risks. The paper presents the results of the media analysis of crime and criminal sanctions in television news reports. The influence of media representation of crime and its punishment on the public, influence on attitudes, behavior and fears of crime is also discussed.

Key words

Crime, criminal sanctions, media

Úvod

Kriminalita je sociálním jevem, který přitahuje pozornost široké veřejnosti. Je vděčným objektem zájmu médií a zprávy o ní tvoří významnou součást zpravodajství. Problematikou zobrazování kriminality v médiích se kriminologie zabývá dlouhodobě a obsáhle. Zkoumání způsobu, jakým média informují o kriminalitě, je etablovanou oblastí kriminologie, která se odvíjí od zakladatelských prací takových osobností, jako je Stanley Cohen, Stuart Hall a Jock Young.² Zprávy o zločinech jsou a vždy byly významnou

1 Mgr. Lucie Háková, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Náměstí 14. Října 12, 150 00 Praha 5, e-mail: LHakova@iksp.justice.cz

2 Např. CARRABINE, E. (2008). *Crime, Culture and the Media*. Cambridge: Polity Press. ISBN 978-0-7456-3466-1.

součástí mediálních obsahů. Mediální zájem o zločin navíc ve srovnání s minulostí spíše roste. Robert Reiner srovnával podíl kriminálních zpráv na celkovém obsahu deníků *The Times* a *Mirror* ve čtyřicátých a v devadesátých letech a upozornil na to, že tento podíl se v průběhu půlstoletí více než zdvojnásobil. Média mají přitom tendenci zaměřovat svou pozornost na závažné trestné činy obsahující prvky násilí a také zdůrazňovat a zveličovat pravděpodobnost stát se obětí zločinu.³

Kriminologické studie často poukazují na disproporci mezi mediálními obsahy a kriminálními statistikami. Například Williams a Dickinson⁴ ve své práci zkoumali kriminální zprávy v britském tisku v průběhu jednoho měsíce roku 1989 a zjistili, že 65 % z nich se zabývá násilnou kriminalitou, zatímco britské kriminální statistiky uvádějí, že pouze 6 % kriminálních skutků je spojeno s násilím. Podobné výsledky přinesla i klasická studie Dittona a Duffyho,⁵ která analyzovala kriminální zpravodajství šesti regionálních deníků ve Skotsku a jeho obsah porovnávala s místními kriminálními statistikami. Ve zprávách byly oproti statistikám významně nadhodnocené zločiny násilného charakteru a zločiny se sexuální podtextem. Zatímco ve statistikách na tento typ trestné činnosti připadalo 2,4 % z celkového počtu evidovaných skutků, v kriminálním zpravodajství sledovaných deníků představovaly téměř polovinu obsahu kriminálního zpravodajství, tedy 45,8 %. Teorii zpravodajských hodnot v souvislosti s reprezentací kriminality detailně rozpracovala Yvonne Jewkesová.⁶ Formulovala charakteristiky, které zvyšují pravděpodobnost, že se ze spáchaného skutku stane zpráva kriminálního zpravodajství. Je to například skutečnost, že jde o násilný či sexuální trestný čin, že aktérem – ať už obětí nebo pachatelem – je mladistvý nebo dítě; že delikt poukazuje na nějaké riziko či potenciální nebezpečí, které nám hrozí; že skutek nabízí působivou vizuální prezentaci; že nabízí potenciál zjednodušení „my, slušní, dodržující pravidla“ a „oni, deviantní, zákony překračující“; případně že je zde kulturní či prostorová blízkost s cílovým publikem.

Jak potvrzují zahraniční i tuzemské výzkumy, v soudobé společnosti většina laické veřejnosti získává informace o kriminalitě z masmédií,⁷ a postoj veřejnosti k trestání a trestní politice se tak formuje právě jejich prostřednictvím. Proto analýza toho, jakým způsobem jsou kriminalita a přístupy k jejímu trestání v médiích prezentovány, může přispět k sociologicky relevantnímu hodnocení a interpretaci názorů veřejnosti v této

3 Např. REINER, R. (2002). *Media made criminality: the representation of crime in the mass media*. In: M. MAGUIRE, R. MORGAN a R. REINER. *The Oxford Handbook of Criminology*, 3rd Edition (stránky 376–416). Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199249374; REINER, R. (2007). *Media made criminality: the representation of crime in the mass media*. In: M. MAGUIRE, R. MORGAN a R. REINER. *The Oxford handbook of criminology*, 4th Edition (stránky 302–337). Oxford: University Press. ISBN 978-0199205431.

4 WILLIAMS, P. a J. DICKINSON (1993). *Fear of Crime: Read all about it? The Relationship between Newspaper Crime Reporting and Fear of Crime*. *British Journal of Criminology*. Vol. 33, No. 1, 33–56. ISSN 0007-0955.

5 DITTON, J. a J. DUFFY (1983). *Bias in newspaper reporting of crime news*. *British Journal of Criminology*. 159–165. ISSN 0007-0955.

6 JEWKES, Y. (2004). *Media and Crime*. London: Sage Publications. ISBN 978-1446272534.

7 Např. KURY, H. a J. ZAPLETAL (2002). *Kriminalita a její prezentace v médiích: zkušenosti (především) z Německa a České republiky*. *Kriminalistika*. 35 (2), 92–107. ISSN 1210-9150; ZEMAN, P. a kol. (2011). *Veřejnost a trestní politika*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-113-4; ZEMAN, P. & kol. (2010). *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-098-4.

oblasti, může pomoci vysvětlit dynamiku a příčiny obav z kriminality, punitivního naladění ve společnosti, laického přístupu k trestání a trestní politice a může také vysvětlit míru důvěry či nedůvěry veřejnosti v policii a systém trestní justice.

Metodologie: výběr analyzovaných zpravodajských relací a jejich zpracování

Mediální analýza realizovaná Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v rámci výzkumného projektu „Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí“⁸ se zaměřila na to, jakým způsobem je zobrazována kriminalita, trestání a trestní sankce v hlavních televizních zpravodajských relacích. Do výběrového souboru bylo zařazeno sto hlavních televizních zpravodajských relací (padesát relací Události České televize a padesát relací Televizní noviny televize Nova) náhodně vybraných v průběhu roku 2014. To nám umožnilo sledovat také rozdíly mezi informováním veřejnoprávní a soukromé televizní stanice. Pro analýzu mediálního obrazu trestních sankcí v televizním zpravodajství byla použita kombinace kvantitativní a kvalitativní obsahové analýzy. Vybrané charakteristiky zobrazování kriminality a trestů byly kódovány, kvantifikovány a statisticky zpracovány pomocí softwaru SPSS.

Zprávy o kriminalitě: druhy kriminality a konkrétní trestné činy v televizním zpravodajství

Výzkumy i naše empirická zkušenost potvrzují, že kriminalita je pro média atraktivním tématem a zprávy o trestných činech tvoří významnou součást zpravodajství. Také naše analýza potvrdila tyto poznatky. Příspěvky týkající se kriminality, trestné činnosti a obecně bezpečnosti tvořily přes dvacet procent příspěvků v televizním zpravodajství. Komerční televize Nova přitom mediálně atraktivnímu kriminálnímu zpravodajství dává významně větší prostor než veřejnoprávní Česká televize. Zatímco ve zpravodajství České televize představovaly zprávy o trestných činech a kriminalitě 12,6 %, u hlavní zpravodajské relace televize Nova to byl více než dvojnásobně vyšší podíl, 28,5 %.

Téměř tři čtvrtiny kriminálních zpráv se věnovaly tradičním formám obecné kriminality, zpravidla páchané jednotlivci. Tématem další téměř pětiny zpráv byly závažné hospodářské delikty, trestná činnost s určitou mírou organizovanosti nebo přímo organizovaná trestná činnost.

Nejčteněji zobrazovaným druhem kriminality byla v celkovém výběrovém souboru kriminalita násilná, a to zejména díky zpravodajství soukromé televize Nova, kde je

8 Tato studie vznikla díky podpoře Grantové agentury České republiky jako dílčí výstup projektu GAČR č. P408/12/2209 „Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí“. Plný text studie je dostupný v publikaci SCHEINOST, M. a kol. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: IKSP.

významně nadhodnocenou kategorií. Ve zpravodajství veřejnoprávní České televize byla oproti tomu nejčteněji zobrazovanou kriminalitou kriminalita hospodářská, ČT významně více informuje o tomto typu trestné činnosti, korupčních kauzách apod. Mediálně nejzobrazovanější přitom byly delikty bezprostředně nebo s krátkým odstupem po jejich spáchání nebo odhalení.

Násilná kriminalita byla obsahem 43 % příspěvků kriminálního zpravodajství, zatímco v policejních statistikách na ni připadá necelých 6 %. Podíváme-li se na členění podle jednotlivých trestných činů, atraktivita závažné násilné trestné činnosti pro mediální zobrazování je zřejmá. Zatímco podle policejních statistik je podíl vražd na celkové trestné činnosti 0,08 %, v televizním zpravodajství představují příspěvky s touto tematikou 24 % a jsou nejčteněji tematizovaným trestným činem. Mediální prezentace kriminality se tak významně odlišuje od oficiálních policejních statistik, které zahrnují evidovanou kriminalitu, a mediální diskurz je determinován tím, že se zaměřuje na „netypickou“, ovšem mediálně atraktivní kriminalitu. Také prezentace trestních sankcí je touto disproporcí mediálního zobrazování významně ovlivněna.

Tabulka 1: Druhy kriminality podle televizního zpravodajství a podle policejních statistik za rok 2014 – srovnání (v %)⁹

	TELEVIZNÍ ZPRAVODAJSTVÍ	POLICEJNÍ STATISTIKY
Násilná	42,9	5,9
Hospodářská	16,8	10,6
Majetková	14,0	60,1
Mravnostní, sexuální	2,2	0,8
Ostatní (+ zbývající)	24,1	22,6
Celkem	100,0	100,0

Zdroj: policejní statistiky evidované kriminality za rok 2014 přístupné na internetové adrese: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>

Tresty a trestání v televizním zpravodajství

Ve více než polovině příspěvků není v souvislosti s konkrétní trestnou činností zmíněn trest. To souvisí především s tím, že většina příspěvků kriminálního zpravodajství se věnuje skutku bezprostředně nebo s krátkým odstupem po jeho spáchání nebo odhalení nebo ve fázi pokračujícího vyšetřování, kdy může být například zmíněno pouze, že „za tento trestný čin pachatel hrozí trest...“, a mnohé příspěvky ani tento údaj neuvádějí. Příspěvků,

⁹ Data týkající se televizního zpravodajství byla kvůli srovnání s policejními statistikami přepočítána bez kategorie „nepřipadá v úvahu“, tedy bez případů, kdy nešlo určit druh kriminality (příspěvky týkající se obecně bezpečnosti, vězeňské problematiky, obecně odškodnění obětí apod.). U dat z policejních statistik byla sloučena kategorie ostatní kriminalita (kam patří např. maření výkonu úředního rozhodnutí, nedovolená výroba a distribuce psychotropních látek a jeďů, výtržnictví apod.) a zbývající kriminalita (např. zanedbání povinné výživy, ohrožení pod vlivem návykové látky atd.).

které informují o vynesení pravomocného nebo nepravomocného rozsudku, je pouhých necelých deset procent z celkového výběru, a proto informace o trestech a trestání je v rámci televizního zpravodajství v naprosté většině hypotetická.

Vzhledem k tomu, že náš projekt se týkal českého prostředí a české trestní politiky, podrobnější údaje o zmíněných trestech jsme zpracovávali pouze u příspěvků z českého prostředí, nikoli u příspěvků informujících o trestných činech spáchaných, vyšetřovaných a souzených v zahraničí. V televizním zpravodajství a v médiích obecně bývá zobrazována významně častěji závažná násilná kriminalita, není tedy překvapující, že nejčastěji tematizovaným druhem trestu byl trest odnětí svobody. Trest odnětí svobody byl zmiňován téměř ve třetině všech příspěvků a počítáme-li pouze ty, které trest výslovně uváděly, trest odnětí svobody byl uveden v 82 % z nich. Významně častěji byl tematizován v televizi Nova, což vyplývá ze struktury kriminality, o které ve zvýšené míře oproti České televizi informuje.

Prezentace alternativních trestů (podmíněné tresty, peněžitý trest, obecně prospěšné práce, trest domácího vězení) byla minimální. Trest domácího vězení přitom v roce 2010, tedy vzápětí po tom, co nový trestní zákoník vstoupil v účinnost, patřil v médiích mezi nejčastěji zmiňované legislativní změny trestního zákoníku a byl uváděn s nadějným očekáváním jeho širšího využití.¹⁰ Trestná činnost, za kterou mohou být a bývají alternativní tresty ukládány, je ovšem pochopitelně méně závažná až bagatelní, a tedy nikoli divácky a mediálně atraktivní.

Je patrné, že alternativní tresty jako takové nemají dostatečný potenciál naplnění požadovaných zpravodajských hodnot, aby samy o sobě byly tematizovány. Alternativní trest se stává dostatečně mediálně zajímavým pouze s dalšími přidanými mediálně atraktivními skutečnostmi – ať již jde o jeho zavedení, o komplikace při jeho realizaci nebo odsouzení celebrity k alternativnímu trestu. Pro mediální obraz alternativních trestů je důležité, že v tomto kontextu může být alternativní trest tematizován také jako „vyhnutí se skutečnému trestu“. Odhlédneme-li od českého prostředí, takto bylo informováno například o nastoupení k výkonu obecně prospěšných prací u italského expremiéra Silvia Berlusconiho: „*Veřejně [sic!] prospěšné práce si dobrovolně vybral. Jinak by za daňové úniky zůstal rok v domácím vězení. Tomu skutečnému se zatím vždycky vyhnul.*“ (ČT 1, 9. 5. 2014)

Následující tabulka ukazuje, jak se struktura trestů, které byly tematizované v televizním zpravodajství, lišila od reálně uložených trestů ve sledovaném roce 2014. Z tohoto srovnání vyplývá, že zatímco reálně je nejčastěji ukládaným trestem trest podmíněný, v mediální prezentaci kriminality jednoznačně převládá nepodmíněný trest odnětí svobody, a mediální obraz trestu tak splývá s vězením. Jak již bylo uvedeno, souvisí to s významným nadhodnocením závažné trestné činnosti v mediální prezentaci kriminality (násilná trestná činnost, závažné hospodářské trestné činy apod.). Tuto tezi potvrzuje i další tabulka, která srovnává délku nepodmíněného trestu prezentovaného v televizním zpravodajství. Zatímco mezi uloženými tresty nadpolovičně převládají krátkodobé tresty

¹⁰ SCHEINOST, M. a kol. (2013). *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-135-6.

odnětí svobody do jednoho roku, v televizním zpravodajství naopak v souladu s majoritně prezentovanou trestnou činností dominují tresty dlouhodobé.

Tabulka 2: Druhy trestů ve zpravodajství a struktura uložených trestů za rok 2014 (procenta za televizní zpravodajství počítaná pouze z příspěvků, kde byl trest zmíněný)

	TELEVIZNÍ ZPRAVODAJSTVÍ		ULOŽENÉ TRESTY	
Nepodmíněný trest	148	81,8 %	9568	13,1 %
Podmíněný trest	17	9,4 %	50 203	68,9 %
Peněžitý trest	3	1,7 %	2 569	3,5 %
Obecně prospěšné práce	0	0 %	7 962	10,9 %
Trest domácího vězení	0	0 %	159	0,2 %

Zdroj: statistiky Ministerstva spravedlnosti

Tabulka 3: Délka nepodmíněného trestu ve zpravodajství a podle uložených trestů v roce 2014

	TELEVIZNÍ ZPRAVODAJSTVÍ		ULOŽENÉ TRESTY	
Do 1 roku včetně	5	3,6 %	5 664	59,2 %
1–5 let celkem	34	24,8 %	3 333	34,8 %
5–20 let včetně	69	50,4 %	571	6,0 %
Výjimečný trest	29	21,2 %	1	0,01 %
Celkem	137	100,0 %	9569	100 %

Zdroj: statistiky Ministerstva spravedlnosti

Závěry

Je nepochybné, že masová média jsou selektivní ve vztahu k různým druhům kriminality, pachatelům a okolnostem. Pouhou komparací mediální reprezentace kriminality s oficiálními policejními statistikami ovšem někteří autoři podrobují kritice. Policejní statistiky podle nich neodrážejí realitu zločinu, ale jsou samy o sobě „kulturními, právními a sociálními konstrukty vytvořenými policií pro organizační účely“.¹¹ Srovnání mediální reprezentace kriminality s oficiálními statistikami jsou tedy pouhým porovnáním jedné symbolicky konstruované reality s jinou. Klíčovou otázkou pak je, proč média zaměřují svoji pozornost na určité události, proč upřednostňují určité klasifikace a interpretace událostí před jinými.¹² Vedle otázek jak a proč leží také otázka, na kterou je třeba zaměřit pozornost, a sice jaký má takováto mediální reprezentace potenciál dopadu na své publikum. Řada kriminologů si uvědomuje specifickou a zásadní roli médií při definování toho, co je

¹¹ ERICSON, R. (1991). *Mass Media, Crime, Law and Justice: An Institutional Approach*. *British Journal of Criminology*. Vol. 13, No. 3, 219–249. ISSN 0007-0955.

¹² CARRABINE, E. (2008). *Crime, Culture and the Media*. Cambridge: Polity Press. ISBN 978-0-7456-3466-1.

považováno za kriminální jednání, výrazný dopad mediálního zpravodajství o kriminalitě na život lidí, kteří naprostou většinu informací o kriminalitě získávají „z druhé ruky“, a především pak jeho vliv na postoje lidí k otázkám dotýkajícím se „práva a pořádku“.¹³ Média jsou bezesporu významným zdrojem informací o kriminalitě a přenášejí individuální zkušenosti s viktimizací do veřejné sféry. Mohou přitom příjemce těchto zpráv – diváky, posluchače či čtenáře – podstatným způsobem ovlivnit¹⁴ a mít nezanedbatelný dopad na individuální pocit bezpečí a obavy z kriminality. Viktimizační teorie řadí i mediálně zprostředkovanou zkušenost s kriminalitou mezi tzv. nepřímou viktimizaci.¹⁵

V kontextu charakteristik mediálního zobrazování kriminality zřejmě není náhoda, že z výzkumů veřejného mínění, provedených v posledních letech, vyplývá, že lidé jsou ohledně vývoje kriminality výrazně skeptičtí. Ve výzkumu realizovaném Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2010 tři čtvrtiny dotázaných vyjádřily přesvědčení, že kriminalita po roce 2000 vzrostla.¹⁶ Paradoxní je, že kriminální statistiky vykazují spíše pokles evidované kriminality. Podobně, jako většina respondentů nepřesně odhaduje vývojové trendy kriminality, objevují se tendence ke zkresleným představám o její struktuře. Zahraniční¹⁷ i tuzemské studie¹⁸ ukazují, že jde o výrazné přeceňování podílu závažných trestných činů násilného charakteru, a naopak podceňování kriminality majetkové, která ve skutečnosti v celkové skladbě trestných činů dominuje.

Ze zmíněné mediální analýzy zřetelně vyplývá, že také prezentace trestních sankcí je významně ovlivněna mediální atraktivitou zobrazovaných trestných činů. Obraz trestání a trestních sankcí v televizním zpravodajství odpovídá především nejčteněji prezentovanému dlouhodobému trestu odnětí svobody. V mediálním diskurzu tak bez velké nadsázky platí ztotožnění trestu a uvěznění pachatele. Z hlediska mediální prezentace trestních sankcí a sankční politiky je dominantně zobrazovaným přístupem k trestání pachatelů trestné činnosti přístup represivní při minimální prezentaci alternativních trestů, resocializačních přístupů k pachatelům apod. V souladu se zpravodajskou hodnotou negativity se přitom navíc v kriminálním zpravodajství objevují spíše případy „selhání“ a „nedostatečnosti“ té které sankce a v mediální prezentaci i ve veřejné/divácké artikulaci bývají tematizována především rizika. Například pro vnímání alternativních trestů širokou laickou veřejností a percepci jejich uplatňování jako legitimního sankcionování trestných činů je přitom důležité, aby byly alternativní tresty v mediálním diskurzu tematizovány také v jiných než problematizujících souvislostech. Je třeba si uvědomit tento významný

13 JONES, S. (2006). *Criminology*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199282388.

14 Např. REINER, R. (2002). *Media made criminality: the representation of crime in the mass media*. In: M. MAGUIRE, R. MORGAN a R. REINER. *The Oxford Handbook of Criminology*, 3rd Edition (stránky 376–416). Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199249374. SACCO, V. F. (1995). *Media Constructions of Crime*. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 539, stránky 141–154. ISSN 0002-7162.

15 Např. FARRALL, S., J. JACKSON a E. GRAY (2009). *Social Order and the Fear of Crime in Contemporary Times*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0199540815; HALE, C. (1996). *Fear of Crime: A Review of the Literature*. *International Review of Victimology*. 4(2), 79–150. ISSN 02697580.

16 ZEMAN, P. & kol. (2010). *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-098-4.

17 ROBERTS, J. a M. HOUGH (2005). *Understanding public attitudes to criminal justice*. Maidenhead: Open University Press. ISBN 978-0335215362.

18 ZEMAN, P. & kol. (2010). *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-098-4.

potenciál mediální prezentace kriminality v procesu legitimizování příslušných způsobů jejího zvládání a příslušných trestních sankcí.

Použitá literatura

CARRABINE, E. (2008). *Crime, Culture and the Media*. Cambridge: Polity Press. ISBN 978-0-7456-3466-1.

DITTON, J. a J. DUFFY (1983). Bias in newspaper reporting of crime news. *British Journal of Criminology*. 159–165. ISSN 0007-0955.

FARRALL, S., J. JACKSON a E. GRAY (2009). *Social Order and the Fear of Crime in Contemporary Times*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0199540815.

HALE, C. (1996). Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*. 4(2), 79–150. ISSN 02697580.

JEWKES, Y. (2004). *Media and Crime*. London: Sage Publications. ISBN 978-1446272534.

JONES, S. (2006). *Criminology*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199282388.

KURY, H. a J. ZAPLETAL (2002). Kriminalita a její prezentace v médiích: zkušenosti (především) z Německa a České republiky. *Kriminalistika*. 35 (2), 92–107. ISSN 1210-9150.

REINER, R. (2002). Media made criminality: the representation of crime in the mass media. In: M. MAGUIRE, R. MORGAN a R. REINER. *The Oxford Handbook of Criminology*, 3rd Edition (stránky 376–416). Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0199249374.

REINER, R. (2007). Media made criminality: the representation of crime in the mass media. In: M. MAGUIRE, R. MORGAN a R. REINER. *The Oxford handbook of criminology*, 4th Edition (stránky 302–337). Oxford: University Press. ISBN 978-0199205431.

ROBERTS, J. a M. HOUGH (2005). *Understanding public attitudes to criminal justice*. Maidenhead: Open University Press. ISBN 978-0335215362.

SCHEINOST, M. a kol. (2013). *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-135-6.

SCHEINOST, M. a kol. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-148-6.

WILLIAMS, P. a J. DICKINSON (1993). Fear of Crime: Read all about it? The Relationship between Newspaper Crime Reporting and Fear of Crime. *British Journal of Criminology*. Vol. 33, No. 1, 33–56. ISSN 0007-0955.

ZEMAN, P. a kol. (2011). *Veřejnost a trestní politika*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-113-4.

ZEMAN, P. & kol. (2010). *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-098-4.

Recenzenti:

JUDr. Renata Vesecká, Ph.D., AK Vesecká,
e-mail: r.vesecka@kalcso-advokati.cz

JUDr. Markéta Brunová, PhD. LL.M., Vysoká škola finanční a správní, Praha,
e-mail: marketa.brunova@mail.vsfs.cz

Ke smlouvě o dílo

About the Contract for Work

KAREL MAREK¹

Abstrakt

Důvodová zpráva zpracovaná k občanskému zákoníku uvádí, že nová úprava díla (podle § 2586–2635 občanského zákoníku) má odstranit dualismus úpravy neobchodní a obchodní smlouvy o dílo. Za základ návrhu nové úpravy byla vzata úprava obchodního zákoníku s přihlédnutím k některým zahraničním úpravám, protože pojetí smlouvy o dílo v platném občanském zákoníku bylo poplatné jeho původní koncepci z roku 1964 a vzoru občanského zákoníku z roku 1950. V určitých směrech se přihlíží i k některým ustanovením někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu (ZMO), jehož normativní konstrukce platný obchodní zákoník přejímal, ale které byly často formulovány přesněji a přehledněji ZMO. Smlouvě o dílo se věnuje toto pojednání.

Klíčová slova

obchodní zákoník, občanský zákoník, závazky, smlouvy, smlouva o dílo

Abstract

Reasonable report processed for the citizen. discipline. states that the new adaptation of the work (according to § 2586–2635 of the Civil Code) is intended to eliminate the dualism of the regulation of the non-commercial and commercial contract of work. Based on the draft of the new regulation, the deal was adopted. discipline. taking into account some foreign modifications, since the concept of a contract of work in the valid Civil Code was subject to its original concept of 1964 and to the model of the 1950 Civil Code. In some respects, some provisions of the former International Trade Code (ZMO) the normative structure of which was adopted by the valid Commercial Code, but which were often formulated more precisely and more clearly in the MAP. The works contract deals with this treatise.

Key words

business code, civil code, obligations, contracts, contract for work

1 Obecně

V souvislosti s tzv. rozvojem průmyslu – průmyslovou revolucí 4.0 – lze očekávat rozvoj investic. Z toho důvodu se text také snaží orientovat na technologické dodávky, které by zde měly být rozhodující, i když se též věnujeme problematice širší. Tyto dodávky budou vyžadovat smluvní zabezpečení za pomoci smluvních typů občanského zákoníku,

¹ Prof. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra občanského a pracovního práva, Vysoká škola finanční a správní, Estonská 500, 101 00 Praha 10, e-mail: k.marek@centrum.cz

ale i za pomoci nepojmenovaných smluv. Začasté se však budou uzavírat smlouvy kupní a zejména i smlouvy o dílo.

Důvodová zpráva zpracovaná k občanskému zákoníku uvádí, že nová úprava díla (podle § 2586–2635 občanského zákoníku) má odstranit dualismus úpravy neobchodní a obchodní smlouvy o dílo. Za základ návrhu nové úpravy byla vzata úprava obchodního zákoníku s přihlédnutím k některým zahraničním úpravám, protože pojetí smlouvy o dílo v platném občanském zákoníku bylo poplatné jeho původní koncepci z roku 1964 a vzoru občanského zákoníku z roku 1950. V určitých směrech se přihlíží i k některým ustanovením někdejšího zákoníku mezinárodního obchodu (ZMO), jehož normativní konstrukce platný obchodní zákoník přejímal, ale které byly často formulovány přesněji a přehledněji ZMO. Smlouvě o dílo se věnuje toto pojednání.

I když došlo ke „sjednocení“ právní úpravy, je třeba si uvědomit, že pro vztahy mezi podnikateli se zásadně použijí obchodní zvyklosti před dispozitivními ustanoveními občanského zákoníku (pokud to smluvní ujednání nevyhloučí).

Dílo je pojato standardně jako činnost (práce), přičemž práce jako plnění smlouvy o dílo se od práce poskytované zaměstnancem na základě pracovní smlouvy liší zejména tím, že podle smlouvy o dílo vykonává zhotovitel činnost samostatně, podle vlastního rozvrhu, s vlastními prostředky a na vlastní riziko, nepodléhá zásadně ani soustavnému doзору, ani řízení objednatele. K tomu je možno uvést, že je přitom celá řada případů, kdy je prováděn průběžně technický dozor objednatele (např. ve výstavbě).

Zhotovitel provádí dílo osobně nebo je nechává provést pod svým osobním vedením jen tehdy, je-li to zapotřebí vzhledem k jeho osobním vlastnostem nebo k povaze díla. Nejedná-li se o takový případ, může zhotovitel pověřit provedením nebo vedením díla jinou osobu, pak ale, již podle obecné úpravy závazkového práva, odpovídá za řádné plnění, jako by dílo provedl sám.

Velmi často je k provedení díla potřebná součinnost zhotovitele v různých formách (dostavit se ke zkoušce šatů šitých na míru, předat věc k provedení opravy, umožnit vstup do domu nebo bytu, předat staveniště atp.). Občanský zákoník řeší na obecné úrovni různé aspekty těchto situací. Zhotovitel není příkazníkem objednatele, nepodléhá tudíž zásadně jeho pokynům, může to však být v určitém rozsahu ujednáno. Stejně tak může (a někdy pro určité případy musí) být ujednáno, že objednatel dodá zhotoviteli věc nebo materiál k provedení díla apod. Pro tyto případy je převzato řešení, že zhotovitel jako osoba, která dílo provádí na svoji odpovědnost, musí případné příkazy objednatele stejně jako věci případně objednatelům k provedení díla předané s dostatečnou péčí prověřit a upozornit na jejich případné vady. Řešena je i situace, kdy objednatel, ač k tomu smluvně zavázán, věc nedodá.

Právě proto, že je pravidlem, že zhotovitel při provádění díla příkazům objednatele nepodléhá, musí zákon vyhradit objednateli právo kontroly nad prováděním díla. V tom směru se přejímá dosavadní pojetí občanského zákoníku a obchodního zákoníku.

Povinnost provést dílo zhotovitel splní jeho dokončením a předáním, své povinnosti objednatel splní převzetím a zaplacením ceny. Řeší se také zvláštní případy, kdy je dílo

předáváno po částech, kdy je cena určena jen odhadem, kdy je dílo z různých příčin zmařeno apod.

Pokud jde o vady díla, odkazuje se shodně s dřívějšími úpravami na přiměřená použití ustanovení o kupní smlouvě.

Jak je vidět z právní úpravy, jde o činnost; oproti dosavadní úpravě nemusí být však tato činnost hmotně zachycená. Protože nová právní úprava vychází z dosavadní úpravy obchodněprávní, může být více přijatelná pro podnikatelskou než pro občanskou sféru.

Smlouva o dílo se začasťe využívá právě ve výstavbě, kde je východiskem zvládnutí pojmového aparátu, který se vytvořil, a kde použití příslušného pojmu s jeho daným obsahem vytvořeným jako obchodní zvyklost může být východiskem pro stanovení povinnosti některé ze smluvních stran. Proto se věnujeme nejprve těmto otázkám.

Stavbou se rozumí stavební dílo bez zřetele na jeho stavebně technické provedení, účel a dobu trvání. Kromě jednoduchých či liniových staveb, a to zvláště u staveb průmyslových, se stavba pravidelně člení na: stavební část stavby (která však zahrnuje i jiné než stavební dodávky, a to ty dodávky, které do stavební části přísluší, např. světelné elektroinstalace, zdravotní techniku, rozvody vytápění apod.) a technologickou část stavby (nazývanou též strojnětechnologickou částí stavby).

1.1 Členění stavby

Stavební část stavby členíme na stavební objekty. Stavební objekt je definován jako prostorově ucelená část stavby, která je její základní částí.

Provozní celek (PC) je přitom v technologické části souhrn vzájemně funkčně navazujících provozních souborů, vykonávající úplný technologický proces, popř. úplný technologický proces speciální jednoho druhu, určený dokumentací stavby a uváděný do provozu zpravidla v souvislém čase. Provozní celek je v hlavních rysech charakterizován druhem procesu, pro který je pořízován.

Provozní celek se člení na provozní soubory, a to obvykle na několik provozních souborů strojního, elektrotechnického a dalšího zařízení pro základní technologický proces (resp. technologický proces speciální) a z dalších provozních souborů pro doplňkově technologické procesy. Za provozní celek se považují úplná technologická zařízení, např. pro strojírenský závod či úpravnu odpadních vod.

U složitých výrobních staveb je možno provozní celek členit na dílčí provozní celky. Provozní celek těchto staveb je charakterizován kompletností technologie od vstupu surovin, polotovarů a jiných materiálů určených ke zpracování až po výstup finálních výrobků, případně včetně balení a expedice.

Dílčí provozní celek (DPC) je souhrn vzájemně funkčně navazujících provozních souborů, vykonávající dílčí část úplného technologického procesu, popř. dílčí část úplného technologického procesu speciálního, určený dokumentací stavby a uváděný do provozu zpravidla v souvislém čase.

Také dílčí provozní celek se člení na provozní soubory, u výrobních staveb je charakterizován uzavřeným technologickým procesem, který je na vstupu a výstupu obvykle ukončen jeho částečným přerušením (mezisklad, silo, skládka atd.). Při návrhu členění je třeba vycházet ze zajištění komplexnosti funkce příslušného dílčího provozního celku tak, aby bylo možno zajistit provádění samostatných komplexních vyzkoušení dílčích provozních celků a jejich postupné předávání a přípravu pro následný zkušební provoz (garanční zkoušky).

Provozní soubor (PS) je funkčně ucelená část provozního celku, dílčího provozního celku nebo technologické části stavby (soubor strojů a zařízení tvořící samostatný funkční celek), tvořená souhrnem technologických zařízení, vykonávající ucelený dílčí technologický, tj. samostatný proces, popř. technologický speciální proces, nebo úplný technologický proces doplňkový, určená dokumentací stavby a uváděná do provozu zpravidla v souvislém čase.

Provozní soubor se zpravidla člení na provozní jednotky nebo na provozní jednotky a základní jednotky anebo přímo na základní jednotky. Pokud je to účelné (např. pro dodavatelské zajištění stavby), člení se provozní soubor na dílčí provozní soubory.

Dílčí provozní soubor (DPS) je funkčně ucelená část provozního souboru, tvořená souhrnem technologických zařízení a vykonávající samostatný dílčí technologický proces (popř. technologický proces speciální nebo doplňkový), určená dokumentací stavby a uváděná do provozu zpravidla v souvislém čase. Používá se jen výjimečně u velmi členitých a složitých zařízení, kdy mezi provozní soubor a provozní jednotku je účelné nebo potřebné vložit další mezistupeň. Člení se na provozní jednotky nebo na provozní jednotky a základní jednotky anebo přímo na základní jednotky.

Provozní jednotka (PJ) je funkčně ucelená část provozního souboru nebo dílčího provozního souboru, tvořená souhrnem technologických zařízení a vykonávající ucelenou část dílčího technologického procesu určeného dokumentací stavby.

Provozní jednotka se může členit na základní jednotky. Funkční skladba provozní jednotky se stanoví v dokumentaci stavby a její funkci lze ověřit jen současným vyzkoušením všech základních jednotek ji tvořících.

Základní jednotka (ZJ) je výrobek zpravidla dodávaný jedním výrobcem, který má jako celek samostatné určení, plní určitou vymezenou a trvalou provozně technickou funkci hlavní nebo pomocnou a tvoří konstrukčně uzavřenou jednotku, kterou nelze beze zbytku rozdělit na dvě nebo více funkčních jednotek. Základní jednotka se v dokumentaci stavby dále nečlení. Pojem základní jednotka má v podstatě charakter tzv. kusové dodávky, jde o označení samostatného stroje nebo zařízení.

Způsob realizace výstavby lze rozlišovat podle toho, jakou měrou přispívají účastníci k realizaci stavby. Dodavatelský systém určuje, které subjekty jsou v přímém vztahu k investorovi, či ve vztahu k jiným subjektům, a jakým způsobem dodávají.

Generální dodávka vychází z rozsahu celé stavební části stavby či technologické části stavby. U technologické části stavby vychází z úrovně provozního celku. Finální dodávka je dodávka na úrovni provozního souboru a finální poddodávka na úrovni dílčího provozního souboru.

Pokud se jedná o stroj (stroje), zařízení, které jsou současně dodávány, montovány a odzkoušeny, funkci (technologického či netechnologického) procesu nezajišťující, jde o tzv. dodávku smontovaných strojů.

Zvláště z hlediska praxe má pochopitelně význam označení a definování provozně nevyzkoušených strojů a zařízení. Provozně nevyzkoušené stroje a zařízení jsou specifické tím, že jsou dodávány na stavbu, aniž bylo možno předtím plně ověřit jejich funkceschopnost v podmínkách, které odpovídají konkrétním provozním podmínkám dané stavby.

Dodávkami na klíč se pak rozumí dodávky celé stavby (tj. stavební části a technologické části).

1.2 Účastníci výstavby

Investorem je označena osoba, která stavbu pro sebe nebo pro jiného připravuje a zajišťuje. Jde o subjekt uzavírající pro přípravu a realizaci stavby smlouvy s dalšími účastníky výstavby.

Pokud není investor vhodně procesně vybaven (nemá vnitřní kvalifikovaný útvar či pracovníky potřebných odborností), může pro něj investorské činnosti vykonávat specializovaný subjekt (např. tzv. inženýrské nebo projektově-inženýrské organizace), např. na základě příkazní smlouvy či tzv. nepojmenované smlouvy o investorské činnosti.

Pod pojmem dodavatelé pak rozumíme osoby, které zabezpečují (provádějí) dodávky pro stavbu, ať již na základě smlouvy o dílo či jiných smluv.

V tomto rámci jsou i vyšší dodávky a jim odpovídající vyšší dodavatelé, tj. generální dodavatelé (na úrovni stavební části či provozního celku), finální dodavatelé (na úrovni provozního souboru), finální poddodavatelé (na úrovni dílčího provozního souboru).

Kusové dodávky jsou dodávky zboží podle smluv kupních nebo dílčích montáží podle smlouvy o dílo, jejich dodavatelé (prodávající, zhotovitelé) nesou označení kusoví dodavatelé.

Profesními dodávkami se přitom rozumí dodávky, které zajišťuje dodavatel pro všechny části provozního celku či provozního souboru podle příslušné profese (např. elektroinstalace silnoproudu).

Vytváří se přitom zejména dodavatelské systémy generálních dodávek vč. dodávek na klíč a „construction management“ (dílo rozděleno do tzv. balíčků).

1.3 Dokumentace stavby

Dokumentace stavby je přitom takový souhrn dokladů, které se pro stavbu zpracovávají v souladu s funkcemi, které budou plnit.

V první etapě (fázi) jde o dokumentaci při přípravě investice, tj. před fází zpracování jednotlivých stupňů „projektové dokumentace“ (tzv. předinvestiční fáze). Jde zpravidla o zpracování technicko-ekonomické studie nebo studie souboru staveb. Studie především definuje cíle projektu (ve věcném i ekonomickém a časovém vyjádření) a prokazuje na koncepční úrovni vhodnost (ve variantách řešení zohledňujících i umístění stavby v území a krajině), že navržených a doporučených cílů investičního záměru – projektu lze dosáhnout. Slouží rozhodnutí orgánů investora, zda projekt (k dosažení navržených cílů – záměru projektu) bude (či nebude) realizován, a pokud ano, pak ve které z koncepčních variant navržených ve studii (z nichž jedna byla osobou zpracovatele studie doporučena).

Ve druhé etapě (fázi) se pravidelně zpracovávají jednotlivé stupně potřebné projektové dokumentace:

- Dokumentace přikládáná k návrhu na vydání rozhodnutí o umístění stavby (DÚR)
- Dokumentace přikládáná k žádosti o vydání stavebního povolení (DSP)
- Dokumentace pro provedení stavby (DPS)

Mimo tyto stupně projektové dokumentace bývá zpracována:

- Realizační dokumentace stavby (RP) a zpracovává se pravidelně zhotovitelem
- Dokumentace (výkresy) skutečného provedení stavby; zpracovává se vždy
- Dokumentace pro výběr zhotovitele (DVZS); zpracovává se podle potřeby, zejména jde-li o veřejné zakázky
- Koncepční projekt pro technologickou část stavby (KP) je zpracován jen v případě potřeby, tj. pro podrobnější vyjasnění navrhovaných technologických procesů v etapě, kdy bude teprve posléze vypracována DSP (KP podle zvyklostí a podle požadavků stavebních úřadů neobsahuje podrobnější řešení technologické části stavby), tedy před zahájením prací na DPS tak, aby toto vyjasnění bylo pro zpracovatele DPS již závazné. Tento případ je žádoucí tehdy, když projekt pro provedení stavby (DPS) zpracovává přímo vybraný zhotovitel.

Pokud pro stavbu není třeba stavební povolení, ale stačí jen její ohlášení, zpracovává se dokumentace k ohlášení stavby (DOS).

U všech staveb pochopitelně nemusí být vždy zpracovány všechny druhy a stupně dokumentace a některý druh dokumentace může plnit více funkcí (v některých případech za určených podmínek se dokumentace nezpracovává).

1.4 Zkoušky

Ve smlouvě bychom neměli opomenout ani ujednání o zkouškách a splnění závazku. Zkouškami se ověřují vlastnosti zkoušených plnění a jejich způsobilost. Existují různé druhy zkoušek, od technicky poměrně jednoduchých až po zkoušky odborně velmi složité.

Zkoušky jsou zpravidla vymezeny i právními předpisy, technickými předpisy či technickými normami. Zejména jsou však (vč. obsahu) dohodnuty ve smlouvě nebo plynou z obchodních zvyklostí.

Individuální vyzkoušení je v praxi používaný pojem pro smluvní povinnost zhotovitele, resp. dodavatele buď dodávky smontovaného výrobku, nebo montáže, popř. montážních prací. Rozumí se jím vyzkoušení stroje, zařízení nebo technického systému v rozsahu nutném pro prověření jeho úplnosti a jeho funkcí a současně ověření řádného provedení montáže, popř. jen ověření řádného provedení montáže (jedná-li se jen o montáže nebo montážní práce). Pokud má být individuální vyzkoušení smluvní povinností zhotovitele, musí být jako takové ve smlouvě sjednáno.

Komplexním vyzkoušením jsou zkoušky díla, které zásadně tvoří soubor strojů a zařízení. Dodavatel – zhotovitel – jím prokazuje, že dílo je kvalitní a že je schopno zkušebního provozu (pokud je sjednáno). Pojem komplexní vyzkoušení určuje, že se komplexně zkouší všechny části předmětu plnění.

Zkušební provoz navazuje na komplexní vyzkoušení (doporučujeme přesně sjednat, kdo ho bude provádět, bez výslovného sjednání bychom při interpretaci podle ostatních ustanovení smlouvy mohli docházet k různým závěrům; obecně přitom je tendence vývoje od zajišťování zkušebního provozu objednatelem k povinnosti zhotovitele) a ověřuje, zda zařízení bude za předpokládaných provozních podmínek schopno provozu v rozsahu stanoveném pro zkušební provoz v dokumentaci.

Zkušební provoz je počáteční fáze užívání (provozu) stavby. Během zkušebního provozu se obvykle realizuje náběhová křivka, tj. trajektorie (dráha), po níž se postupně naplňují cíle projektu. Spojuje komplexní vyzkoušení s garančními zkouškami nebo jiným způsobem prokázání a zhodnocení splnění cílů projektu. Alespoň ve svém závěru probíhá již v provozních podmínkách. Navazující garanční zkoušky prokazují, zda zařízení dosahuje ve smlouvě výslovně sjednaných hodnot a ukazatelů.

Zda bude provedeno individuální vyzkoušení, komplexní vyzkoušení, zkušební provoz a garanční zkoušky, popř. zda budou provedeny jen některé či všechny tyto zkoušky postupně, je věcí smluvního ujednání a vyplývá to z charakteru díla. Jestliže podle smlouvy má být řádné provedení díla prokázáno provedením zkoušek, považuje se provedení díla za dokončené až poté, co byly tyto zkoušky úspěšně provedeny.

2 Základní ustanovení

2.1 Podstatné náležitosti smlouvy

Základní ustanovení smlouvy určuje, že zhotovitel se zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.

Oproti znění Základního ustanovení v obchodním zákoníku je tedy text obohacen o provedení na náklad a nebezpečí zhotovitele, což byl text určený v obchodním zákoníku až v ustanovení § 537, které na základní ustanovení navazovalo. Text Základního ustanovení byl pak obohacen i o zařazení povinnosti převzít dílo, která byla rovněž v obchodním zákoníku v § 537.

Písemná forma smlouvy není předepsaná. Lze ji však jen doporučit, zejména ve výstavbě. Judikatura k tomu určuje, že smlouvu lze uzavřít zčásti písemně a zčásti ústně.

Na platnost smlouvy přitom nemá vliv, že některé práce byly již před uzavřením smlouvy provedeny.

Jinak je v Základním ustanovení upravena cena. Určuje se, že cena díla je sjednána dostatečně určitě, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Mají-li strany vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny díla, platí za ujednanou cena placená za totéž nebo srovnatelné dílo v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek. Připomínáme, že uzavírání smlouvy vůli stran bez určení ceny díla nemůžeme doporučit zejména u rozsáhlé atypické průmyslové výstavby.

Podle judikatury, není-li ve smlouvě dohodnuto jinak, je součástí ceny i daň z přidané hodnoty.

V obchodním zákoníku bylo určení díla vymezeno v Základním ustanovení v § 536, ve vztahu k Základnímu ustanovení kupní smlouvy § 409 a ustanovení § 410.

V občanském zákoníku se této otázce věnuje § 2587 a určuje, že **dílem se rozumí zhotovení určité věci, nespadá-li pod kupní smlouvu, a dále údržba, oprava nebo úprava věci nebo činnost s jiným výsledkem**. Dílem se rozumí vždy zhotovení, údržba nebo úprava stavby nebo její části.

Základní ustanovení neuvádí výslovně, že se smlouva o dílo použije, bude-li předmětem plnění montáž. Pokud však bude převážná část plnění tvořena právě montáží, pak půjde o smlouvu o dílo, montáž je totiž také činností.

2.2 Další náležitosti smlouvy

Při uzavírání smlouvy by podle našeho názoru měli zejména objednatelé (podobně jako u kupní smlouvy kupující) zvážit zařazení (a jeho zařazení doporučujeme) článku „Význam

a účel smlouvy“. Obsah tohoto článku není totiž jen proklamací, ale mohou s ním být spojeny závažné právní důsledky ve vztahu k právní úpravě jiných ustanovení (při jejich výkladu).

Ve smlouvě o dílo ve výstavbě by neměly chybět ani základní údaje o stavbě. Domníváme se, že je vhodné uvádět prohlášení objednatele (stavebníka), že stavba je řádně povolena (příp. sankce, resp. zastavení nepovolené stavby totiž nepostihnou jen objednatele, ale připraví řadu problémů i zhotoviteli). Je vhodné sjednat, kdy předá (sdělí, že bylo vydáno) objednatel zhotoviteli stavební povolení (pokud nebylo vydáno již před uzavíráním smlouvy). Předáno by mělo být nejpozději při předání a převzetí staveniště.

Neopatřil-li objednatel včas stavební povolení, neposkytl tím potřebné spolupůsobení, aby zhotovitel mohl splnit svůj závazek.

Ve smlouvě můžeme zejména doporučit uvedení názvu a místa stavby a její charakteristiky (např. že se jedná o stavbu trvalou, dočasnou apod.). Pokud by neměly úplnou vypovídací schopnost údaje o významu a účelu stavby, lze ve smlouvě uvést i článek o důležitosti stavby.

Kromě přesné identifikace smluvních stran lze – jde-li o výstavbu – doporučit uvést ve smlouvě:

- Další účastníky výstavby.
- Údaje o investorovi (příp. údaje o budoucím uživateli).
- Alespoň základní řešení dodavatelského systému (tj. které subjekty a jakým způsobem dodávají investorovi) a zakotvení kontrahovaného plnění v něm, včetně určení funkcí generálního projektanta, generálního dodavatele (zhotovitele) technologické části stavby a generálního dodavatele stavební části stavby.
- Kromě přesného označení subjektů sjednávané smlouvy (vč. identifikačního čísla), tj. zhotovitele a objednatele, lze uvést – a je to i velmi praktické – jejich statutární zástupce a osoby (funkcionáře, zaměstnance), které jsou oprávněny ke sjednávání možných smluvních dodatků.
- Pro snadnější plnění povinností vyplývajících z daňových předpisů (zejména ze zákona o dani z přidané hodnoty) se uvádí DIČ (tzv. daňové identifikační číslo).
- Pokud se zasílá zboží, z něhož je dílo vytvořeno, před zahájením prací např. do skladu (skladů) objednatele, neměly by ve smlouvě chybět ani přepravní dispozice, tj. adresa příjemce, dohodnutý způsob dopravy a místo určení (je možno též dohodnout i způsob balení, event. jaké zařízení je určeno pro kryté temperované sklady). Zařízení dodávané v obalech i volně je vhodné signovat (označovat dohodnutým kódem), aby bylo zřejmé, pro který objekt či provozní soubor je určeno.
- Vhodné je též sjednat, kdo bude působit jako vedoucí prací (stavbyvedoucí) zhotovitele a kdo bude vykonávat funkci technického dozoru (technického dozorce) investora, tedy koncipovat ujednání o tom, kdo je na dané stavbě oprávněn k zápisům a potvrzování stavebního (montážního) deníku a ke kontrole provedených prací.
- U složitějších staveb mohou být ve smlouvě uvedeny i další osoby, např. zástupci pro věci technické (k řešení technických otázek, příp. k předkládání technických

podkladů pro návrhy dodatků smluv vyplývajících z navrhovaných technických změn), vedoucí „najížděcí skupiny“ (pro řízení jednotlivých druhů zkoušek), koordinátor (pověřený koordinací prací subdodavatelů, event. i jiných dodavatelů dodávajících přímo investorovi), osoby odpovídající za bezpečnost práce na stavbě apod. Tito funkcionáři však nejsou obecně oprávněni sjednávat změny smluv (techničtí zástupci mohou však např. být oprávněni dohodnout drobné změny projektu a v projektu je shodně vyznačit; např. může jít o změnu v údajích kóty stanovící vzdálenost jednotlivých strojů od sebe).

- U rozsáhlejších staveb může být též sjednáno, kdo je jménem smluvních stran oprávněn provést odevzdání a převzetí díla, příp. kdo je tzv. odpovědným geodetem zhotovitele a objednatele.
- Ve smlouvách bude pak zpravidla uvedena i osoba vykonávající tzv. autorský dozor projektanta (nebude tam naopak zejména při subdodávce na nižším dodavatelském stupni).

2.3 Ke smluvním podmínkám FIDIC

Obsah smlouvy může být obecně určen odkazem na obchodní zvyklosti, obchodní podmínky a vykladací pravidla. Využívány jsou i smluvní podmínky FIDIC. Kontraktace podle FIDIC se rozšiřuje nejen v zahraničí, ale i v tuzemsku.

Soubor základních vzorových smluvních podmínek tvoří v dokumentech FIDIC:

Conditions of Contract for Construction / Smluvní podmínky pro výstavbu pozemních a inženýrských staveb projektovaných objednatelem (zkratka CONS, tzv. Red Book), které jsou podmínkami s vyrovnanou alokací rizik a jejichž použití se předpokládá u projektů, u nichž rizika spojená s projektovou dokumentací ponese větší měrou objednatel. CONS jsou smluvními podmínkami pro projekty Generálního dodavatelství (Design-Bid-Build) s použitím specifikací a výkresů objednatele pro zadání a realizaci zakázky a měřením skutečně provedených prací správcem stavby při použití paušálních položkových cen.

Conditions of Contract for Plant and Design-Build / Smluvní podmínky pro dodávku technologických zařízení a projektování a výstavbu elektro- a strojně-technologického díla a pozemních a inženýrských staveb projektovaných zhotovitelem (zkratka P&DB, tzv. Yellow Book), které jsou podmínkami s vyrovnanou alokací rizik a jejichž použití se předpokládá u Design-Build projektů, u kterých rizika spojená s projektovou dokumentací ponese větší měrou zhotovitel. Na rozdíl od CONS podmínky P&DB již nepoužívají specifikace a výkresy objednatele pro zadání a realizaci zakázky, pracují s tzv. požadavky objednatele, které definují především účel, funkci, rozsah, standard, výkon a jiná pro-ječtní a technická kritéria díla podle představ objednatele. Na základě požadavků objednatele vytváří zhotovitel svůj návrh, který se stává součástí smlouvy. Ač je celková cena koncipovaná jako paušální a na rozdíl od CONS se neprovádí měření skutečně provedených prací, může dojít k její úpravě prostřednictvím změn díla (variací) a v důsledku uplatnění nároků na dodatečné platby a čas. I u tohoto vzoru se využívá správce stavby.

Conditions of Contract for EPC/Turnkey Projects / Smluvní podmínky pro projekty EPC / „na klíč“ (zkratka EPC nebo EPCT – Engineer, Procure and Construct, tzv. Silver Book), které jsou typické pro projekty Design-Build s přesunutím větší míry rizik (hlavně rizik souvisejících s projektovou dokumentací, odpovědností za kontrolu zadání zakázky a kontrolu fyzických podmínek staveniště) na zhotovitele a jsou doporučovány v případě dodávky investičních celků (např. elektrárny), kdy se požaduje větší spolehlivost zajištění celkové ceny a doby výstavby. Pro EPC též platí, že cena je koncipovaná jako paušální, neprovádí se měření skutečně provedených prací, ale může dojít (v omezeném rozsahu) k její úpravě prostřednictvím změn díla (variací) a v důsledku uplatnění nároků na dodatečné platby a čas. Tento vzor již nevyužívá správce stavby, ale zástupce objednatele.

Pro odlišení podmínek P&DB a EPC uvádí FIDIC případy, kdy se doporučuje používat podmínky P&DB. Jde o situace, kdy: uchazeči o zakázku nemají dostatek času a informací pro kontrolu a zpracování požadavků objednatele v zadávací dokumentaci, některé části výstavby nebo celá realizace stavby jsou v podzemí nebo v těžko prozkoumatelných podmínkách, objednatel chce ve větší míře dozorovat provádění prací nebo schvalovat projektovou dokumentaci zhotovitele, předpokládá se pravidelná kontrola fakturace objednatelem.

O tom, které podmínky se v daném projektu použijí, rozhodne zásadně ta osoba, která ho financuje.

Pro dodávku stavebních prací se dnes nejčastěji používají tři základní vzory smluvních podmínek ve verzích z roku 1999. Mezi obchodní podmínky smluv na stavební práce a dodávky patří i Short Form of Contract (tzv. Green Book), které jsou smluvními podmínkami určenými pro projekty s malou předpokládanou hodnotou. Je třeba se zmínit také o vzorových smluvních podmínkách DBO (Design, Build and Operate Projects), které vyšly v roce 2008 a jsou variantou podmínek pro projekty, kde se předpokládá též provozování díla zhotovitelem. Dále je vhodné upozornit na vzorový dokument podzhotovitelské smlouvy (Conditions of Subcontract for Construction; tzv. Construction Subcontract), jež FIDIC vydala v roce 2010 pro použití v kombinaci s CONS.

V České republice se v současnosti tvoří český standard na výstavbu pozemních staveb.

3 Práva a povinnosti stran

3.1 Vázanost díla na konkrétní osoby

Ustanovení § 2588 odst. 1 upravuje případy, kdy dílo nemůže provést nikdo jiný než konkrétní zhotovitel, provedení díla je totiž závislé na jeho zvláštních osobních schopnostech. Tyto schopnosti může mít např. i umělecký kovář nebo kovotepec, který se zavázal vytvořit konkrétní originální dílo. V tomto případě zaniká závazek ztrátou jeho způsobilosti (např. úrazem nebo nemocí) nebo jeho smrtí. To však neplatí, může-li dílo provést ten, kdo činnost zhotovitele převzal jako jeho právní nástupce.

Podle § 2588 odst. 2 smrt objednatele sama o sobě závazek neruší, ledaže by se tím stalo splnění závazku nemožným nebo zbytečným, např. smrtí objednatele.

Dílo nemusí být vázáno na osobní vlastnosti zhotovitele – nebo to není vzhledem k povaze díla zapotřebí (např. u údržby nápojových automatů). V takových případech nemusí zhotovitel provést dílo osobně a může je nechat provést subdodavatelem. Nejde-li však o uvedené případy, pak platí, že zhotovitel provede dílo osobně nebo pod svým osobním vedením.

Není-li dohodnuto jinak, obstará zhotovitel vše, co je k plnění potřeba. Není-li ujednána **dobu plnění**, plní se bezodkladně v době přiměřené. Doba plnění je u smlouvy o dílo stanovena ve prospěch zhotovitele. To znamená, že zhotovitel, pokud to smluvní ujednání nevyloučí, by mohl plnit dříve než ve sjednané době plnění.

3.2 Doba plnění

Doba plnění nebude mnohdy sjednávána jen jedna – celková, ale bude začasťe sjednávána doba pro dílčí plnění a protiplnění. Konkrétní smlouva by měla tyto otázky upravit určitým způsobem.

Podle dohodnutého rozsahu plnění může být u dodávek pro výstavbu sjednáno, jaké předá objednatel zhotoviteli podklady, pokud bude projekty zpracovávat zhotovitel, je-li to dohodnuto, může zhotovitel zajistit i vydání stavebního povolení. Může však být také sjednáno, že příslušné projekty a stavební povolení zajistí a předá zhotoviteli objednatel.

Bude-li však jednotlivé stupně (druhy) dokumentace dodávat zhotovitel zajišťující i hmotné dodávky, lze dohodnout při možnosti dílčího plnění, jaké dokumentace předá objednateli a v jaké době. Jednotlivé druhy dokumentace přitom mohou mít dílčí doby plnění, např. i pro jednotlivé stavební objekty a provozní soubory.

Vhodné je též dohodnout, v jakém místě dojde ke splnění jednotlivých projektových prací a jaká jednání mezi smluvními stranami budou před tím provedena.

Dohodnuta by měla být také doba „**předání staveniště**“ objednatelem pro zhotovitele (tj. předání staveniště ve stavu umožňujícím provádění stavebních prací), která zejména u rozsáhlejších staveb může být též plněna ve sjednaných dílčích dobách postupně.

Rovněž je třeba dohodnout předání „**stavební připravenosti**“, jíž se rozumí již pokročilý stav stavebních prací, který umožní zahájení a plynulé provádění dodávek a montážních prací dodavatelem technologické části stavby. Sjednává se i tzv. „**montážní připravenost**“, což je velmi pokročilý stav montážních prací spadajících do technologické části stavby, který umožní práce stavebních dodavatelů pro úplné dokončení stavebních prací (např. potěry podlah, obklady, malby a další dokončovací stavební práce).

Z jednotlivých protiplnění (plnění objednatele vůči zhotoviteli) může být sjednána zejména doba předání vytyčeného staveniště, určení mezideponií, deponií a skládek,

určení zemníků, vytyčení a stabilizace základních směrových a výškových bodů stavby, užívání příjezdové cesty, umístění (přemístění) dopravních značek, předání připojovacích míst zdrojů energie, vody apod. Pro plnění zhotovitele i objednatele může být zpracován **časový harmonogram činností** (včetně uvedení doby dopravy rozhodujících dodávek na stavbu), který buď celý, nebo jen některé jeho části, popř. sumář rozhodujících činností, může tvořit i součást smlouvy.

Ustanovení § 2591 určuje, že je-li k provedení díla nutná součinnost objednatele, určí mu zhotovitel přiměřenou lhůtu k jejímu poskytnutí. Uplyne-li lhůta marně, má zhotovitel právo podle své volby si buď zajistit náhradní plnění na účet objednatele, anebo, upozornil-li na to objednatele, odstoupit od smlouvy.

Toto ustanovení se vztahuje zejména (ale nejen) na hmoty, které se objednatel zavázal zhotoviteli zajistit (může se však týkat i některé dokumentace apod.).

Pokud věci, k jejichž opatření se objednatel zavázal, objednatel neopatří včas, je stanoveno, že mu pro to zhotovitel může poskytnout přiměřenou lhůtu a po jejím marném uplynutí může sám po předchozím upozornění opatřit věci na účet objednatele. Objednatel je pak povinen uhradit jejich cenu a účelné náklady s tím spojené bez zbytečného odkladu poté, kdy jej o to zhotovitel požádá. Věci, které jsou potřebné k provedení díla a k jejichž opatření není podle smlouvy zavázán objednatel, je povinen opatřit zhotovitel.

Navazující ustanovení § 2592 (i ustanovení § 2593) odpovídá dosavadní úpravě obchodního zákoníku. Upravuje, že zhotovitel postupuje při provádění díla samostatně. Opak platí a je pak vázán pokyny objednatele jen tehdy, bylo-li to ujednáno a plyne-li to ze zvyklostí.

Objednatel má právo kontrolovat již provádění díla. Na stavbách či při strojnětechnologických dodávkách plní tuto funkci tzv. technický dozor (technický dozorce). Pokud zjistí, že zhotovitel porušuje svoji povinnost, může požadovat nápravu a provedení díla řádným způsobem (např. i provedením příslušného zápisu ve stavebním či montážním deníku). Pokud zhotovitel porušuje svoje povinnosti a nezajistí nápravu ani v přiměřené době a vedl-li postup zhotovitele nepochybně k podstatnému porušení smlouvy, může objednatel od smlouvy odstoupit.

4 Předmět díla, vlastnické právo

4.1 Opatření věcí ke zhotovení díla, upozornovací povinnost

Další ustanovení § 2594 má v zásadě stejné řešení, jako pro tuto otázku použil obchodní zákoník. Je zde určena bezodkladná **upozornovací povinnost zhotovitele** pro případ, že je nevhodná povaha věcí nebo příkazu, které objednatel zhotoviteli dal. To platí při vynaložení potřebné péče. Neznamená to, že by musel zhotovitel např. provádět znova všechny vlastnosti osvědčující atesty, nemůže však přijímat „vstupy“ od objednatele, aniž by jim odpovídající potřebnou péči věnoval.

Podle judikatury je zhotovitel stavby mj. povinen při zhotovování díla při vynaložení minimální odborné péče rozpoznat v průběhu výstavby podstatnou vadu objednatelům předané dokumentace a na tuto vadu objednatel upozornit.

Tvoří-li nevhodná věc nebo pokyn překážku v řádném provádění díla, zhotovitel provádění díla přeruší až do výměny díla či změny příkazu. Lhůta pro dokončení díla se prodlužuje o dobu přerušení a zhotovitel má právo na úhradu nákladů s tím spojených po určenou dobu. Pokud by na předané věci či příkazu objednatel trval, může zhotovitel žádat, aby mu objednatel toto potvrdil písemně. Pokud zhotovitel postupuje v souladu s touto úpravou § 2594, nemá objednatel právo na vady díla vzniklé nevhodností věcí nebo příkazů.

Podle § 2595 je koncipována ještě možnost zhotovitele od smlouvy odstoupit, a to tehdy, trvá-li objednatel na provedení díla podle zřejmě nevhodného příkazu nebo s použitím zřejmě nevhodné věci i po upozornění zhotovitele.

Opatří-li zhotovitel věc zpracovanou při provádění díla, má stran této věci, pokud se stala součástí díla, postavení prodávajícího. Má se za to, že kupní cena věci je zahrnuta v ceně díla.

Věci, které má objednatel podle smlouvy opatřit k provedení díla, je povinen předat zhotoviteli v době určené ve smlouvě, jinak bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy. V pochybnostech se má za to, že o cenu těchto věcí se nesnižuje cena za provedení díla.

Pokud věci, k jejichž opatření se objednatel zavázal, objednatel neopatří včas, je stanoveno, že mu pro to zhotovitel může poskytnout přiměřenou lhůtu a po jejím marném uplynutí může sám po předchozím upozornění opatřit věci na účet objednatel. Objednatel je pak povinen uhradit jejich cenu a účelné náklady s tím spojené bez zbytečného odkladu poté, kdy jej o to zhotovitel požádá. Věci, které jsou potřebné k provedení díla a k jejichž opatření není podle smlouvy zavázán objednatel, je povinen opatřit zhotovitel.

Smluvní strany si tedy mohou dohodnout, kdo opatří věci ke zhotovení díla. Pokud tak smluvní strany učiní, platí smluvní ujednání. Jestliže smlouva záležitost opatření věcí neřeší, pak platí, že věci opatří zhotovitel.

Bylo-li dohodnuto, že věci ke zhotovení díla opatří objednatel, nese tento nebezpečí škody na nich po dobu, po kterou je jejich vlastníkem.

Pokud se bude jednat o věc převzatou od objednatel (např. do opatrování za účelem její opravy nebo úpravy nebo za účelem jejího zpracování při provádění díla), odpovídá zhotovitel jako skladovatel.

Po dokončení díla nebo po zániku závazku dílo provést je zhotovitel povinen bez zbytečného odkladu vrátit objednateli věci od něho převzaté, jež nebyly zpracovány při provádění díla.

4.2 Vlastnické právo

Je-li předmětem díla věc určená jednotlivě, nabývá k ní **vlastnické právo** objednatel. To neplatí v případě, že zhotovitel zpracoval věc objednatele na jiném místě než u objednatele či na jeho pozemku nebo na pozemku, který objednatel opatřil, nebo že je hodnota díla stejná nebo vyšší než hodnota objednatelovy zpracované věci, tehdy nabývá vlastnické právo zhotovitel. Výslovně to upravuje § 2599 odst. 1 a zhotovení věci podle druhu naopak určuje vlastnictví zhotovitele § 2599 odst. 2. To koresponduje s dřívější úpravou obchodního zákoníku.

Navazující ustanovení upravují situace zmaření díla. Pokud zhotovitel nabude zpracováním vlastnické právo k věci a zmaří-li se dílo z důvodu, za nějž zhotovitel neodpovídá, nemá objednatel právo na náhradu za věc, kterou zhotoviteli předal ke zpracování. (Právo z bezdůvodného obohacení tím není dotčeno.) Jestliže však k tomu za stejné situace dojde z důvodu, za nějž zhotovitel odpovídá, poskytne objednateli náhradu za jeho zpracovanou věc, anebo mu vrátí věc téhož druhu.

Určení toho, kdo nese nebezpečí škody na věci a kdo k ní má vlastnické právo, má pochopitelně značný význam. To lze dokumentovat například u zhotovování díla ve výstavbě. Bude-li ve smlouvě dohodnuto, že vlastníkem je zhotovitel (pak lze ovšem doporučit zhotoviteli pojištění věci a s pojistným uvažovat při sjednávání ceny) a objednatel například naplnil podmínky zahájení řízení o úpadku, nebude dílo zahrnuto do podstaty. Důsledkem této situace je ovšem právě ta skutečnost, že zhotovitel nese nebezpečí škody na zhotovované věci (není-li sjednáno jinak).

Naopak, bude-li vlastníkem díla objednatel, potom by se dílo do podstaty mělo zahrnout a pohledávku zhotovitele na zaplacení díla uplatnit při soupisu pohledávek všech věřitelů. Tato pohledávka tedy podle konkrétní situace může být případně uspokojena i v nepatrném rozsahu, event. vůbec. Zhotovitel ovšem nenese nebezpečí škody na věci. Nic však nebrání jedné z možných podob dohody, že k dodávkám nese nebezpečí rizik nahodilého poškození objednatel, ale až do úplného zaplacení díla je vlastníkem zhotovitel.

Je tedy možné, že vlastníkem bude jedna smluvní strana a nebezpečí nahodilého poškození ponese strana druhá. Lze též smluvně sjednat určitým způsobem vlastnictví a nositelství nebezpečí ze škod pro pozemky, dosavadní stavby a porost předané zhotoviteli k užívání či péči (v průběhu výstavby) a jiným způsobem pro zhotovované dílo samé.

Konkrétní smluvní úprava musí vycházet z konkrétních podmínek týkajících se smluvních stran a charakteru díla. Zejména je třeba vzít do úvahy způsob a termíny placení, která strana byla příp. nucena vzít si úvěr, zda je dílo předmětem zástavního práva, zda se stává součástí jiného díla apod.

Nemělo by být opomenuto též ujednání o včasném zajištění proti škodám a o pojištění díla v době rozestavenosti. Smluvně je vhodné řešit i otázky spojené s případným zánikem závazků provést dílo.

Při řešení otázek vlastnických vztahů v praxi se setkáváme i s tím, že pro vztahy mezi objednatelům a zhotovitelem na jedné straně a vztahy mezi zhotovitelem a jeho

subdodavatelem na straně druhé nejsou volena kompatibilní řešení. Pro tentýž předmět plnění je v jedné smlouvě sjednáno (event. vyplývá ze zákona) vlastnické právo objednatele a v subdodavatelské smlouvě vlastnické právo subdodavatele. Takových řešení je třeba se vyvarovat a sjednat v celém dodavatelském systému shodný vlastnický režim.

4.3 Zmaření díla

Navazující ustanovení § 2600 až 2603 řeší otázky **zmaření díla**. Rozlišují přitom, kdo má vlastnické právo k věci, a zda tento subjekt za zmaření odpovídá. Rozlišují se tak čtyři řešení.

Podle § 2600 nemá objednatel právo na náhradu za věc, kterou zhotovitel předal ke zpracování, pokud zhotovitel nabytí zpracováním vlastnictví k věci a pokud se dílo zmaří z důvodů, za které zhotovitel neodpovídá. Nemusí se přitom jednat jen o případy, ve kterých odpovídá objednatel, může jít i o případy další.

Oproti právní úpravě v ustanovení § 2600 se v § 2601 jedná o situace, kdy je dílo zmařeno z důvodů, za něž zhotovitel odpovídá. Tehdy musí zhotovitel poskytnout objednateli peněžitou náhradu za jeho zpracovanou věc, anebo mu poskytnout věc téhož druhu.

Ustanovení § 2602 a 2603 řeší situace, ve kterých je vlastníkem objednatel. Pokud zpracováním nabytí vlastnické právo objednatel a zmaří-li se dílo z důvodu, za který zhotovitel odpovídá, může objednatel požadovat buď vydání věci vzniklé zpracováním, anebo tuto věc odmítnout a požadovat náhradu svých věcí použitých ke zpracování. Vydá-li zhotovitel objednateli věc vzniklou zpracováním, není tím dotčeno jeho právo z bezdůvodného obohacení. Jestliže však objednatel věc vzniklou zpracováním odmítne, má vůči zhotoviteli právo na peněžitou náhradu za zpracovanou věc nebo na vrácení věci téhož druhu.

Jestliže ve stejné vlastnické situaci došlo ke zmaření z důvodů, za něž zhotovitel neodpovídá, může objednatel požadovat jen vydání věci vzniklé zpracováním, nahradí však zhotoviteli cenu jeho věci použité ke zpracování. Shodně s ustanovením § 2600 jde o případy, kdy za zmaření díla neodpovídá zhotovitel, jde tedy buď o případy, ve kterých odpovídá objednatel, ale nejen o ně, jde i o situace další.

5 Provedení díla

5.1 Dokončení díla

Podle § 2604 **je dílo provedeno, je-li dokončeno a předáno**. Musí být splněny obě tyto podmínky. Přitom je dílo dokončeno, je-li předvedena jeho způsobilost sloužit svému účelu.

Nepředá-li zhotovitel dílo objednateli způsobem ve smlouvě sjednaným, nenastane splatnost ceny díla a objednatel není v prodlení s úhradou ceny díla.

Objednatel převezme dokončené dílo s výhradami, nebo bez výhrad. Objednatel by měl řádně provést prohlídku díla.

Vzhledem k tomu, že je kritériem dokončení díla způsobilost sloužit svému účelu, je vhodné uvést účel díla přímo ve smlouvě. Objednatel přitom dílo převezme buď s výhradami, nebo bez výhrad. Měl by se přitom s dílem řádně seznámit. Musí zejména uplatnit s výhradou (s výhradami) zjevné vady. Pokud objednatel převezme dílo bez výhrad, nepřízná mu soud právo za zjevné vady díla, a to jestliže zhotovitel namítne, že právo nebylo uplatněno včas.

Dohodou se určuje, kdy bude dokončeno provedení díla včetně smluvných podmínek druhu zkoušek a podmínek sepsání zápisu o převzetí (včetně jeho obsahu). Může být pochopitelně dohodnuto plnění po částech, např. po stavebních objektech a provozních souborech, současně lze sjednat i odpovídající bonifikace a sankce (smluvní pokuty) ve vztahu k těmto dobám.

Zhotovování díla zejména ve výstavbě bude činností značně složitou a včasné a řádné plnění bude mnohdy záviset i na spolupůsobení (vhodně sjednaném) ostatních osob, zejména objednatele (již zmíněné předání staveniště, případně předání dokumentace apod.).

V řadě případů nemůže přitom zhotovitel zabezpečit celé zhotovení díla vlastními zaměstnanci, ale bude kontrahovat subdodávky (zejména elektroinstalace, izolace, vzduchotechniku apod.). Tento postup mu zákon umožňuje. Zhotovitel díla totiž může pověřit jeho provedením jinou osobu, jestliže ze smlouvy nebo z povahy díla nevyplývá nic jiného. Při provádění díla jinou osobou má zhotovitel odpovědnost, jako by dílo prováděl sám.

Zhotovitel bude přitom se subdodavatelem uzavírat rovněž smlouvy o dílo, ale i smlouvy kupní a jiné, včetně smluv inominálních.

Pro tyto případy lze zhotoviteli doporučit „hru na dopravního strážníka“, tj. sjednat podmínky subdodávek (mimo jiné záruční) ve shodě s podmínkami kontraktu s objednatelem.

Pro případ, že by objednateli poskytl „lepší plnění“, tj. výhodnější podmínky, než má smluvně zajištěny se subdodavatelem, měl by se rizika z toho plynoucí (např. rozdíly v zárukách) snažit řešit při sjednání ceny. Realizace tohoto doporučení však není jednoduchá, neboť mezi sjednáváním smlouvy mezi investorem a zhotovitelem a zhotovitelem a subdodavatelem bývá relativně dlouhá lhůta.

Složitost při plnění smlouvy o dílo, například ve výstavbě, vyplývá mimo jiné z delší doby plnění, než je tomu u jiných smluv, vysokých finančních objemů a zpravidla většího počtu osob na výstavbě zúčastněných. Může ovšem vyplývat i z toho, že věci potřebné ke zhotovení díla, resp. část věcí, opatří objednatel.

Půjde-li v daném případě o zhotovení projektu, popř. i dodávky části stavební a technologické, dohodne se i výkon a rozsah autorského (nebo občasného autorského) dozoru.

Pokud se neprovádí zhotovení celé technologické a stavební části stavby, měla by smlouva určovat, které objekty, stavební práce, provozní soubory a provozní jednotky tvoří předmět plnění. Je vhodné dohodnout i rozsah zařízení staveniště.

Co se týká zpracování jednotlivých „stupňů“ (druhů) projektové dokumentace, je vhodné dohodnout, kdo a v jakých termínech projedná dokumentaci a se kterými veřejnoprávními orgány. Zhotovitel např. může provádět jen taková ve smlouvě určená jednání, která využije pro účely dokončení projektu.

Pokud smlouva o dílo zpracování projektů zahrnuje, je třeba zpravidla dohodnout i termíny, v jakých zhotovitel a objednatel projednají dokumentaci v průběhu jejího zpracování (např. koncepci řešení; v realizační dokumentaci např. v závěru zpracování). Ve smlouvě má své místo též ujednání o tom, jaké podklady a v jakých lhůtách si smluvní strany předávají v průběhu zpracování projektů.

Případně je možné se dohodnout i na předání specifikace náhradních dílů i na jejich dodávkách a na dodávkách servisních prací, a to pochopitelně nejen pro dobu, kdy po splnění zhotovitel odpovídá za vady, event. pro záruční dobu, ale i pro dobu „pozáruční“.

V praxi činí obtíže zejména u provádění rekonstrukcí a modernizací staveb provádění změn dohodnutého díla. V průběhu provádění díla se totiž mohou zjišťovat (mj. u desítek let starých bytových domů) nové skutečnosti, které nebylo možno zjistit (nebo by to bylo možné jen obtížně a při značném vynaložení nákladů) ani při stavebnětechnických průzkumech či při pasportizaci, které byly prováděny před zpracováním projektové dokumentace.

Právní úprava se složitostí provádění díla počítá a jak je zřejmé ze zákonného textu, umožňuje, za podmínek tohoto ustanovení, tj. lze-li jednotlivé stupně díla odlišit, předání a převzetí po částech.

Ve smlouvě bychom neměli opomenout ani ujednání o zkouškách. Jestliže podle smlouvy má být řádné provedení díla prokázáno provedením dohodnutých zkoušek, považuje se **provedení díla za dokončené** až poté, co byly tyto zkoušky úspěšně provedeny. K účasti na zkouškách je zhotovitel povinen objednatele včas pozvat. Neúčast objednatele na zkouškách, k jejichž provedení byl včas pozván, nebrání v provedení zkoušek, nevylučuje-li to povaha věci.

Provádění zkoušek bude typické zejména ve výstavbě, ale např. i při vývoji a výzkumu. Pokud budou zkoušky a jejich výstupy stanoveny předpisy nebo závaznými normami normalizační soustavy (ČSN), je třeba tuto skutečnost respektovat (například předepsaná měření a výchozí revizní zprávy). Tam, kde druh zkoušek předepsán není, doporučujeme dohodnout jej ve smlouvě, respektive uvést jej v její příloze a přesně popsat.

Pro provádění některých zkoušek je vhodné dohodnout ve smlouvě zpracování zvláštní dokumentace (např. pro komplexní vyzkoušení, zkušební provoz a garanční zkoušky), doby zpracování návrhu a jejího odsouhlasení. V návrhu bude i způsob ověřování zkoušek a stanovení, kdy proběhly úspěšně, a obsah zápisu (zápisů) o nich.

Výsledek zkoušky se zachytí v zápisu. Jestliže není objednatel přítomen, potvrdí zápis místo něho hodnověrná, odborně způsobilá a nestranná osoba, která se zkoušek zúčastnila. Občanský zákoník dále upravuje, že nepřičí-li se to povaze závazku, je zhotovitel objednateli povinen zápis předat.

Pokud by byla **předmětem díla věc**, řídí se podle § 2608 předání věci obdobně ustanoveními o kupní smlouvě. Převzetím nabývá objednatel vlastnické právo k věci a přechází na něho nebezpečí škody na věci, nestalo-li se tak již dříve.

Ustanovení § 2609 určuje, kdy může zhotovitel dílo prodat po vyrozumění objednatele (odst. 1) a kdy bez vyrozumění (odst. 2).

Podle odst. 1 musí být splněny tyto podmínky: prodej musí být uskutečněn vhodným způsobem; objednatel nepřevzal dílo bez zbytečného odkladu poté, co dílo mělo být dokončeno. Bylo-li dílo dokončeno později, pak může být vhodným způsobem prodáno bez zbytečného odkladu po vyrozumění o dokončení díla. Nebrání-li tomu povaha věci, stanoví se nejprve náhradní lhůta k převzetí věci, která není kratší než jeden měsíc. Současně zhotovitel objednatele vyrozumí, že jinak bude věc prodána.

Podle odst. 2 § 2609 může zhotovitel prodat věc bez vyrozumění, nehlásí-li se neznámý nebo nesnadno dosažitelný objednatel o dílo po dobu delší šest měsíců. Prodat věc bez vyrozumění lze i tehdy, pokud se objednatel nehlásí o věc po dobu přiměřenou její povaze.

5.2 Právo na zaplacení ceny

Právo na zaplacení ceny díla vzniká provedením díla. Je-li dílo přejímáno po částech, vzniká právo na zaplacení ceny za každou část při jejím provedení.

Zhotoviteli a objednateli je umožněno, aby si sjednali placení zálohy. Pokud tak neučinili a jde o dílo buď se značnými náklady, nebo takové dílo, které se provádí po částech, může zhotovitel požadovat během provádění díla přiměřenou část odměny s přihlédnutím k vynaloženým nákladům. Lze to realizovat mj. i tak, že se měsíčně sepíší tzv. zjišťovací protokoly či soupisy provedených prací, na základě kterých se část odměny ve smyslu tohoto ustanovení uhradí.

V otázkách placení je možno široce využít smluvní volnosti. Lze dohodnout **placení záloh, vystavování dílčích faktur**, příp. zda se bude vůbec fakturovat. Pokud by došlo k dohodě o provádění fakturace, je vhodné dohodnout lhůty pro vystavení faktury (faktur), náležitosti faktur, lhůty splatnosti, sankce (smluvní pokuty při nedodržení některého ujednání) a výši úroku pro případ pozdní úhrady.

Pro případ, že by **objednatel zmařil provedení díla** z důvodu, za nějž odpovídá, náleží zhotoviteli podle § 2613 cena za dílo snížená o to, co zhotovitel neprovedením díla ušetřil – jde o obdobné řešení, které bylo v obchodním zákoníku.

Dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy podle § 2614 na omezení rozsahu díla a neujednají-li důsledky pro výši ceny, zaplatí objednatel cenu upravenou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla.

Ustanovení § 2614 přináší řešení obdobné ustanovení § 549 obchodního zákoníku. Určuje se, že dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na omezení díla (§ 549 počítal nejen s omezením, ale i s rozšířením a změnou díla) a neujednají-li důsledky pro výši ceny, zaplatí objednatel cenu upravenou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným provedením díla.

I když se hovoří jen o omezení rozsahu díla, bude podle našeho názoru vhodné volit obdobné řešení i pro dohodnuté rozšíření nebo změnu díla. I zde se použije stejných kritérií. Je však třeba to sjednat ve smlouvě, když tyto situace zákon neupravuje.

6 Cena díla

Cena může být stanovena jako pevná nebo podle rozpočtu (zaručeného-úplného, nezaručeného-neúplného, nezávazného) anebo stanovením způsobu určení ceny (např. podle kalkulačního vzorce), tak, že se strany dohodnou, že smlouva vzniká bez dohody o ceně a odhadem. K ceně může být sjednaná cenová i měnová doložka.

6.1 Pevná cena a způsob stanovení ceny

Je-li sjednána „pevná cena“, pak se může stát, že zhotovitel případně nedosáhne (např. když dojde ke zvýšení ceny některých vstupních dodávek nad očekávanou hladinu cen) předpokládaného kladného hospodářského výsledku. Naopak při některých příznivých skutečnostech (např. se podaří kontrahovat kvalitní subdodávku s cenou nižší, než bývá obvyklé) tomu může být naopak. Přitom způsoby stanovení ceny tvoří široký vějíř řešení (např. odkazy na ceníky, kalkulační vzorce apod.). Pro určení ceny je přitom také možné, aby byly zpracovávány rozpočty. U smlouvy o dílo bývá určována cena podle rozpočtu poměrně často, typické to bude zejména ve výstavbě, ale i ve vývoji a výzkumu (například ve vývoji nového strojně-technologického zařízení). Na výši ceny nemá vliv, že cena byla určena na základě rozpočtu, jenž je součástí smlouvy nebo byl objednateli sdělen zhotovitelem do uzavření smlouvy.

Nebyl-li rozpočet označen jako neúplný nebo nezávazný nemůže zhotovitel oprávněně žádat zvýšení ceny díla. To platí jak pro případy, kdy se např. zvýší ceny subdodávek, tak i pro případy, že bude třeba např. u potrubních rozvodů energií třeba širšího plnění (větší metráže).

Při složitých dílech je pravidelně vypracován rozpočet sloužící ke stanovení a odůvodnění výše ceny. Byl-li rozpočet jen pomůckou pro ujednání ceny ve smlouvě pevnou částkou,

platí mezi stranami takto ujednaná cena díla a případné změny rozpočtu (nebo chyby v něm) změnu pevně dohodnuté ceny neovlivní.

Přece jen však mohou nastat mimořádné okolnosti, odůvodňující zmírnění tvrdosti tohoto pravidla. Z toho důvodu se převzalo ze švýcarského práva řešení situace, kdy provedení díla ztíží a prodraží mimořádná okolnost blížící se svým charakterem vyšší moci. Nedohodnou-li se strany v takovém případě o zvýšení ceny, navrhuje se, aby o přiměřeném zvýšení ceny rozhodl na návrh zhotovitele soud, případně aby soud měl možnost smlouvu zrušit a rozhodnout o vypořádání stran.

Nové ustanovení § 2620 odst. 2 je úpravou, která dosud v našem právním řádu nebyla zakotvena. Pamatuje na zcela mimořádné nepředvídatelné okolnosti. Za určených podmínek umožňuje, aby soud rozhodl o spravedlivém zvýšení ceny za dílo.

Bylo-li dílo zadáno podle rozpočtu, přejímá se standardní úprava rozlišení rozpočtu na zaručený a nezaručený. Při rozpočtu zaručeném co do závaznosti a úplnosti nelze cenu zvýšit jinak než dohodou stran.

Naproti tomu nezaručený rozpočet umožňuje zhotoviteli jednostranně zvýšit cenu, objeví-li se nutnost vyšších nákladů nebo dalších prací, musí však takovou nutnost bezodkladně oznámit objednateli, jinak právo na zvýšení ceny ztrácí.

6.2 Rozpočet neúplný a nezávazný

Jestliže však byla cena určena na základě **rozpočtu, daného s výhradou, že se nezaručuje jeho úplnost**, může se zhotovitel domáhat přiměřeného zvýšení ceny, objeví-li se při provádění díla potřeba činností do rozpočtu nezahrnutých, pokud tyto činnosti nebyly předvídatelné v době uzavření smlouvy.

Rozpočet s nezaručenou úplností lze při výstavbě použít například u rekonstrukcí a modernizací, kdy je v rozpočtu na základě výsledků průzkumů (s řádnou odbornou pečlivostí provedených) předaných objednatelem uvažováno s určitým počtem jednotek materiálu včetně prací. Při realizaci je pak možné po demontáži dosavadního zařízení zjistit zvýšenou potřebu těchto jednotek. Musí však být současně naplněna podmínka, že to nebylo možno předvídat při uzavření smlouvy.

Kromě rozpočtu s nezaručenou úplností zná zákoník i **rozpočet nezávazný**. Byla-li cena určena na základě rozpočtu, daného s výhradou, může se zhotovitel domáhat, aby byla cena zvýšena o částku, o niž nevyhnutelně převyší náklady účelně vynaložené zhotovitelem původní náklady zahrnuté do rozpočtu.

Označení rozpočtu za nezávazný se zejména bude využívat v období, v němž bude reálně předvídat pohyb cenových hladin. Zhotovitel bude nejen prokazovat, že došlo ke zvýšení cen, ale také bude muset dokázat, že právě tyto vstupy musel použít, neboť to bylo nevyhnutelné. K označení rozpočtu za nezávazný je ovšem vhodné další podrobnější

ustanovení ve smlouvě, např. o tom, od jakých subdodavatelů bude zhotovitel nakupovat a v jaké době.

Aby nebyla ztížena otázka důkazů a komplikovaného výpočtu (rozpočty totiž obsahují desítky, mnohdy stovky položek), není vyloučeno sjednat nezávaznost rozpočtu jen u položek rozhodujících. Nesouhlasí-li objednatel se zvýšením ceny, určí její zvýšení soud na návrh zhotovitele.

Zhotoviteli však zaniká nárok na určení zvýšení ceny podle ustanovení o rozpočtu s nezaručenou úplností, jestliže neoznámí nutnost překročení rozpočtové částky a výši požadovaného zvýšení ceny bez zbytečného odkladu poté, kdy se ukázala jeho nevyhnutelnost (nikoli tedy kdy k tomu došlo, ale kdy se tak ukázala jeho nevyhnutelnost).

Ustanovení o rozpočtu s nezaručenou úplností a o rozpočtu nezávazném chrání zhotovitele. Obecně by nebylo možno vyloučit, že zvýšení by mohlo být řádově vyšší. Proto obchodní zákoník obsahuje i text, kterým chce prospívat objednateli.

Objednatel může bez zbytečného odkladu odstoupit od smlouvy, požaduje-li zhotovitel podle příslušných ustanovení zákoníku zvýšení ceny, jež přesahuje o více než 10 % cenu stanovenou na základě rozpočtu. V tomto případě je objednatel povinen nahradit zhotoviteli část ceny odpovídající rozsahu částečného provedení díla podle rozpočtu.

6.3 Cena určená odhadem

Co se týká **ceny určené odhadem**, pak zjistí-li zhotovitel po uzavření smlouvy, že cenu určenou odhadem bude třeba podstatně překročit (lze uvažovat o překročení více než 10 %), oznámí to bez zbytečného odkladu objednateli s odůvodněním nové ceny. Pokud by to neučinil bez zbytečného odkladu poté, co potřebu zvýšení ceny zjistil, anebo zjistit měl a mohl, právo na zaplacení rozdílu v ceně nemá. Jestliže zhotovitel oznámil objednateli zvýšení ceny v souladu s určenými podmínkami, může objednatel od smlouvy odstoupit. V tomto případě zaplatí zhotoviteli poměrnou část původně určené ceny, má-li z částečného plnění prospěch.

V případě nepodstatného zvýšení ceny není nutný předběžný souhlas odběratele, který je povinen cenu navýšenou v tomto rozsahu zaplatit.

O tom, jak bude reagovat na **oznámení o podstatném překročení** ceny, se musí objednatel rozhodnout bez zbytečného odkladu. Neodstoupí-li totiž objednatel od smlouvy bez zbytečného odkladu po doručení oznámení o vyšší ceně, platí, že se zvýšením ceny souhlasí.

6.4 Cena u složitějších staveb – složitějších smluvních vztahů (složitějších smluv)

U složitějších smluv se v praxi smluvně vytváří konstrukce tvorby celkové ceny vč. řešení vzájemných kompenzací, změn díla a cenových doložek, rozlišují se přitom tzv. ceny paušální, měřené a nákladové.

7 Vady díla

Vady díla jsou upraveny v § 2615 až 2619 (vady stavby jsou pak speciálně řešeny ještě v oddílu nazvaném Stavba jako předmět díla v § 2629 až 2630). Je určeno, že dílo má vadu, neodpovídá-li smlouvě, a pro práva z vadného plnění odkazuje na obdobné použití ustanovení o kupní smlouvě. Objednatel však ani podle této úpravy není oprávněn požadovat provedení náhradního díla, jestliže předmět díla vzhledem k jeho povaze nelze vrátit nebo předat zhotoviteli. Posléze uvedené se použije např. pro nosný sloup či komín prováděný kontilitím, který sice není proveden přesně podle dokumentace, avšak má dostatečnou pevnost a výšku.

Zhotovitel odpovídal podle obchodního zákoníku za porušení práva jiné osoby z průmyslového vlastnictví nebo jiného duševního vlastnictví v důsledku použití předmětu díla, jestliže k tomuto porušení dojde podle českého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, a zhotovitel o tom věděl v době uzavření smlouvy. Pro právní vady díla platila přiměřeně příslušná ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě kupní.

Podle ustanovení § 2616, dojde-li podle českého právního řádu nebo podle právního řádu státu, kde má být předmět díla využit, v důsledku k použití předmětu díla, **k ohrožení nebo porušení práva třetí osoby z průmyslového vlastnictví**, je z toho zhotovitel objednateli zavázán, pokud o tom zhotovitel v době uzavření smlouvy věděl nebo vědět musel. Na právní vady se obdobně použijí ustanovení o právních vadách předmětu koupě. Tato právní úprava je oproti předchozí úpravě přísnější. Určuje, že nejde jen o případy, kdy to zhotovitel v době uzavření smlouvy věděl, ale i pro případy, kdy to vědět musel. Nemusí přitom jít jen o porušení těchto práv, stačí jejich ohrožení.

Ustanovení § 2617 obecně pro dílo určuje, že **má-li dílo při předání vadu**, zakládá to povinnost zhotovitele z vadného plnění. Přechází-li však nebezpečí škody na objednatele až později, rozhoduje doba tohoto přechodu. Po této době má objednatel práva z vadného plnění, způsobil-li vadu porušením své povinnosti.

Soud pak nepřizná objednateli právo z vadného plnění, neoznámí-li – podle § 2618 – objednatel vady díla bez zbytečného odkladu poté, kdy je zjistil nebo při náležité pozornosti zjistit měl, nejpozději však do dvou let od předání díla, a namítne-li zhotovitel, že právo bylo uplatněno opožděně.

Dal-li však zhotovitel podle § 2619 za jakost díla záruku, použijí se pro záruku obdobně ustanovení o kupní smlouvě.

U vad, na něž se vztahuje záruka, platí místo lhůty dvou let záruční doba. Odpovědnost za vady podle zákonné úpravy není pro objednatele zdaleka tak výhodná (viz formulaci o odpovědnosti při porušení zhotoviteli povinnosti) jako v případě, sjedná-li záruku (mj. musí být dílo po určitou dobu způsobilé sjednanému – jinak obvyklému účelu). Sjednání záruky se tedy jeví v zájmu objednatele.

Záruční doba, je-li sjednána, počíná běžet předáním díla. Pro záruku za jakost díla jinak platí přiměřeně ustanovení o kupní smlouvě.

8 Další ustanovení a ujednání

Souborem zvláštních ustanovení se upravují některá specifika děl prováděných jako stavební práce. Typické případy jsou zhotovení stavby, její oprava nebo úprava, mohou však přicházet v úvahu i jiné úpravy nemovité věci.

Předně má zhotovitel nést nebezpečí škody na stavbě až do jejího předání (ledaže by ke škodě došlo i jinak). V tom směru se přejímá § 651 dřívějšího občanského zákoníku.

Objednatel má i při stavebních pracích právo kontrolovat její provádění již podle obecné úpravy.

Objednateli je přiznáno také právo požadovat předložení průběžného vyúčtování provedených prací a vynaložených nákladů v těch případech, kdy je cena ujednána podle jejich skutečného rozsahu. Ten bude ověřen. Ustanovení o kontrolách díla na určitém stupni jejich provádění a o skrytých překážkách jsou převzata z obchodního zákoníku (§ 552 a 553).

Pokud se jedná o práva z vadného provedení díla – stavby, vymezil dřívější občanský zákoník č. 40/1964 Sb. dobu, do které mohou být uplatněny, třemi léty (§ 646 odst. 3), obchodní zákoník pět lety (§ 565 odst. 2). NOZ se přiklání řešení obchodního zákoníku, které více odpovídá mezinárodním standardům. Avšak vzhledem k tomu, že u určitých částí stavby nelze pravidelně garantovat pětiletou životnost, navrhuje se po vzoru § 646 odst. 3 dosavadního občanského zákoníku umožnit, aby v určitých případech pro některé části stavby prováděcí předpis tuto dobu zkrátil. Totéž se navrhuje umožnit i pro úmluvu stran; v tom případě však nelze zhoršit postavení objednatele, je-li slabší stranou.

Ustanovení § 2623 výslovně uvádí, že se pro stavby použije ustanovení prvního oddílu právní úpravy smlouvy o dílo. Jedná se o ustanovení § 2586–2619. Podle našeho názoru je však pro výstavbu typická i právní úprava druhého oddílu, tj. § 2620–2622, která se použije též.

8.1 Spolupůsobení

Pro výstavbu je typické spolupůsobení, tj. plnění jednotlivých povinností, na nichž je závislé včasné plnění partnera (např. při ukládání beztlakých zemních nádrží zajistí objednatel – je-li to dohodnuto – na příslušné místo přívod vody pro jejich těsnostní zkoušku, ve stanovených dobách umožní zhotoviteli na příslušných místech odběr elektrické energie pro svářečské práce na rozvodu potrubí apod.).

Pokud není prováděna dodávka „na klíč“ a objednatel má ve výstavbě jako smluvní partnery více zhotovitelů, musí být přesně prováděno i postupné předávání pracoviště. Může být též dohodnuto dočasné využívání jednotlivých objektů objednatele jako zařízení staveniště.

Otázky zařízení staveniště, tj. otázky budování nových či využití dosavadních objektů a zařízení pro sociální, provozní a výrobní účely zhotovitele (zhotovitelů), je opět vhodné dohodnout ve smlouvě. (Jedná se např. o objekty pro stravování, ubytování pracovníků, kryté i otevřené sklady a mj. přípojky inženýrských sítí.)

Dohodnout je případně třeba i otázky přepravních dispozic a vykládky zásilek. Dá se říci, že úměrně s rozsahem díla může růst i rozsah jednání o spolupůsobení.

U rozsáhlé výstavby je sjednávána ve smlouvě řada vzájemných dílčích plnění (protiplnění). Některá mohou mít pro celkový výsledek zásadní význam, jiná mohou mít v daném případě jen okrajovou povahu (příkladem prvních může být nepředání stavební připravenosti, příkladem posléze uvedených jen nedostavení se objednatele k dílčímu zakrývání prací, které se posléze stanou nepřístupnými).

Při sjednávání otázek spolupůsobení je proto možné dohodnout, které dílčí povinnosti objednatele jsou těmi, na jejichž včasné splnění závisí řádné plnění zhotovitele.

Smluvně je možno volit různá řešení při spolupůsobení objednatele od minimálního rozsahu až po rozsah velmi podstatný. To najde i svoje vyjádření v ceně díla, kdy při minimu spolupůsobení bude cena zřejmě vyšší. Komplexní plnění s minimem jeho spolupůsobení sice objednatele méně zatěžuje, v konkrétních případech se však může stát, že pak zhotovitel např. přesunuje na stavbu mechanismy, které objednatel vlastní a plně nevyužívá, což nemusí být pro obě strany ekonomicky výhodné.

Dohodnuté spolupůsobení a rozsah spolupráce by však měl být vyjádřením smluvní vůle obou stran o racionálním řešení, nikoli výsledkem zneužití faktického silnějšího postavení některé ze smluvních stran. (Rubem racionálního řešení by např. bylo, kdyby zhotovitel nutil objednatele, aby od třetí osoby zakoupil speciální zařízení, které jinak nevyužije, a to proto, aby si jej v době výstavby vypůjčoval, nebo kdyby např. objednatel trval na tom, že si vodu potřebnou pro zkoušky musí zhotovitel zajistit sám, a přitom měl k dispozici dostatečný vodní zdroj).

Pro sjednané spolupůsobení při postupně probíhajících pracích nemusí být doba jejich provádění dohodnuta ve smlouvě (jejich druh však ano), ani uvedena v příp.

harmonogramu prací, pokud jde o velmi dílčí otázky u rozsáhlé akce, kdy nelze jejich provádění stanovit s denní přesností, a jedná se o spolupůsobení krátkodobé (např. přímá přítomnost hasičů z útvaru objednatele při provádění některých prací). U takové dohodnuté kategorie spolupůsobení může být sjednáno, že se vyžádání provede např. zápisem ve stavebním (montážním) deníku a dohodne se, kolik dní předem bude vyžádání provedeno.

Obecně by však v rámci spolupůsobení mělo být i na stanovení konkrétních lhůt těchto plnění pamatováno přímo ve smlouvě.

Mimo rozsah ujednání ovšem nemohou u spolupůsobení zůstat ani ujednání o jejich úplatě (ujednání o úplatě může vést k racionálnosti jejich rozsahu) či bezúplatnému poskytnutí (což může mít příp. další příznivý vliv na cenu díla).

Objednatel i zhotovitel přitom musí zvažovat, zda se pro případ porušení povinnosti smluvní strany bude vycházet ze zákonné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo zda se případně sjednají smluvní pokuty.

Povinnost k včasnému předání staveniště, event. zařízení staveniště, příp. předání montážního pracoviště, patří mezi rozhodující povinnosti objednatele. Konkrétně při předání staveniště je vhodné definovat, o jaké místo se jedná, jak je vymezeno a jaký je jeho stanovený rozsah. Může být dohodnuto, jak je staveniště vytyčeno s odkazem na příslušnou dokumentaci.

Začasté bude třeba v návaznosti na dohodnutý rozsah předmětu plnění sjednat předání podkladu, v němž budou uvedeny všechny rozvodné sítě, kanalizace a další zařízení, event. prohlášení, že takových není.

Jestliže se jedná o stavbu v místech, která vyžadují zvláštní opatření ochrany protipožární, hygienické, ochrany životního prostředí, je potřeba dohodnout mj. označení daných prostorů. Ve smlouvě by se nemělo případně zapomenout – podle povahy plnění – i na eventuální spolupůsobení při odvodnění stavby.

Rovněž bude začasté vhodné sjednávat zřízení či užívání cest pro příchod a příjezd, jakož i zabezpečení osvětlení, zřízení přívodu elektrické energie, vody apod. Ujednávat by se mělo také to, kdo obstará povolení k užívání veřejných ploch a kdo bude hradit příslušné poplatky. Součástí smlouvy mohou být i ujednání o spolupůsobení při přeložkách podzemních vedení a překopech veřejných komunikací.

Předmětem dohody budou i tzv. vstupy na staveniště (pracoviště). Dohodnuto přitom bude, kteří zástupci objednatele jsou oprávněni ke vstupu, a pokud se staveniště nachází ve zvlášť střeženém prostoru, jak bude zajištěn vstup pro pracovníky zhotovitele.

V úvahu pak může přicházet i spolupůsobení při odstraňování odpadů a nečistot vzniklých zhotovováním díla.

Stranou zájmu účastníků smlouvy nezůstane začasť ani problematika střežení a event. oplocení staveniště. Vhodné je též sjednat spolupůsobení při přípravě a provádění zkoušek, při převzetí díla a vyklizení staveniště.

Může být dohodnuto i spolupůsobení (např. podrobnosti zajištění vstupů) pro případ odstraňování vad díla zhotovitelem po splnění, např. v záruční lhůtě nebo při oznámení vad po splnění.

Může se jednat i o poskytnutí mechanismů, lešení, montážních plošin, pomoc při přepravě a skladování hmot, příp. provádění dalších činností.

Při sjednávání spolupůsobení ve smlouvách o dílo ve výstavbě lze široce smluvně využít skutečnosti, že právní úprava je stručná a zásadně dispozitivní, smlouvu lze vhodně „tvořit“ podle konkrétních podmínek.

Zhotovuje-li se objednateli **stavba na objednávku**, nese zhotovitel **nebezpečí škody** nebo zničení stavby až do jejího předání, ledaže by ke škodě došlo i jinak.

Speciální ustanovení § 2625 upravuje, že je-li cena určena s odkazem na skutečný rozsah práce a jeho hodnotu nebo hodnotu použitých věcí a výši dalších nákladů, vyúčtuje zhotovitel na žádost objednatele dosavadní postup prací a dosud vynaložené náklady. Jde o případy, kdy nebude sjednána cena podle rozpočtu ani cena pevná, ale půjde zejména o situace, pro které je sjednán „Kalkulační vzorec“.

Kromě úplaty za dílo, tj. určení ceny, zálohy, placení je možno též dohodnout různé způsoby placení: převodem (na příkaz plátce), inkasem (na příkaz příjemce), placením směnkou (směnkami), za použití dokumentárního akreditivu atd.

8.2 Provádění kontrol a vedení deníku

Kontrola díla může být průběžná. Zejména **ve výstavbě** však může být **praktické sjednat dobu provedení některých kontrol** ve smlouvě, zejména u prací, které budou v dalším průběhu zakryty. Pokud by nebyla sjednána specifická ujednání ve smlouvě, nemá obecně vliv případné neprovedení kontroly na možnost uplatnit odpovědnost za vady.

Objednatel je oprávněn kontrolovat provádění díla. Kromě kontroly uskutečňované průběžně bude přicházet v úvahu i kontrola předmětu díla na určitém stupni jeho provádění.

Stanoví-li smlouva, že objednatel je oprávněn zkontrolovat předmět díla na určitém stupni jeho provádění, je zhotovitel povinen včas objednatele pozvat k provedení kontroly. Nesplní-li zhotovitel tuto povinnost, je povinen umožnit objednateli provedení dodatečné kontroly a nést náklady s tím spojené.

Nedostaví-li se objednatel ke kontrole, na kterou byl řádně pozván nebo která se měla konat podle dohodnutého časového rozvrhu, může zhotovitel pokračovat v provádění

díla. Jestliže však účast na kontrole byla objednateli znemožněna vyšší mocí, může objednatel bez zbytečného odkladu požadovat provedení dodatečné kontroly, je však povinen zhotoviteli nahradit náklady způsobené opožděním kontroly.

Při provádění díla může v jednotlivých etapách docházet k „zakrývání prací“. „Zakrývání prací“ je jedním z případů, kdy je třeba provést kontrolu na určitém stupni jeho provádění. Pozvání objednatele (výzva objednateli) a povinnost účasti objednatele při „zakrývání prací“ obvykle mívá zvláštní smluvní ujednání.

Podle rozsahu výstavby je podle našeho názoru vhodné dohodnout ve smlouvě výkon technického dozoru a rozsah oprávnění konkrétních zástupců objednatele a zhotovitele k činnostem probíhajícím přímo na stavbě.

Rovněž považujeme za vhodné konkretizovat podrobnosti vedení stavebního (montážního) deníku, a to v souladu s úpravou stavebního zákona a jeho prováděcích předpisů. Připomeňme jen, že se deník vede zásadně ode dne zahájení prací na staveništi až do dne ukončení prací a odstranění všech vad.

Deník slouží k zaznamenávání všech důležitých (resp. dalších dohodnutých) skutečností a okolností týkajících se výstavby a může mimo jiné sloužit jako významný důkazní prostředek. Do deníku pak provádějí zápisy i orgány státního stavebního dohledu a orgány státní správy obecně. Deník slouží také jako běžný komunikační prostředek při zajištění spolupůsobení smluvních stran na stavbě. Základní otázky stavebního deníku upravuje dnes příloha vyhlášky o dokumentaci staveb.

9 Skryté překážky, předání stavby

9.1 Skryté překážky

Zjistí-li zhotovitel podle § 2627 při provádění díla skryté překážky týkající se místa, kde má být dílo provedeno, znemožňující provést dílo dohodnutým způsobem, oznámí to bez zbytečného odkladu objednateli a navrhne mu změnu díla. Do dosažení dohody o změně díla může jeho provádění přerušit.

Nedohodnou-li se strany na změně smlouvy v přiměřené lhůtě, může kterákoli z nich od smlouvy odstoupit. Zhotovitel má právo na cenu za část díla provedenou do doby, než překážku mohl při vynaložení potřebné péče odhalit.

Tato právní úprava počítá se skrytými překážkami při provádění díla. Na rozdíl od úpravy předchozí (v obchodním zákoníku), může jít jen o překážky týkající se místa, kde má být dílo provedeno.

Současně musí být splněny podmínky:

- je znemožněno provést dílo dohodnutým způsobem,
- oznámení bylo provedeno bez zbytečného odkladu a byla navržena změna díla.

Do dosažení dohody o změně může zhotovitel provádění přerušit. Jestliže se strany nedohodnou v přiměřené lhůtě, může zhotovitel nebo objednatel od smlouvy odstoupit.

Zhotovitel by pak měl právo na cenu za část díla za splnění zákonné podmínky (do doby, než mohl překážku při vynaložení potřebné péče odhalit).

Je zřejmé, že u smlouvy o dílo se občanský zákoník nechal inspirovat především dřívější úpravou obchodního zákoníku.

9.2 Předání stavby, společná odpovědnost určených osob

Velmi kladně hodnotíme úpravu § 2628 o převzetí stavby. Zde **se určuje, že objednatel nemá právo odmítnout převzetí stavby pro ojedinělé drobné vady, které samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání stavby ani funkčně nebo esteticky, ani její užívání podstatným způsobem neomezuji.**

U staveb se totiž ojedinělým drobným vadám (např. u nátěrů) nelze prakticky vyhnout. Ostatně i zahraniční úpravy s tím počítají (např. v podmínkách pro provádění staveb v Německu); z reality vycházela již i úprava Hospodářského zákoníku, která byla širší a týkala se i ojedinělých drobných nedodělků. Obchodní zákoník, který – pokud si to strany nedohodly – takové ustanovení neobsahoval, se jevil příliš přísný. Zdůrazněme však, že musí jít jen o vady ustanovením § 2628 definované.

Kdy jsou se zhotovitelem zavázány společně a nerozdílně i jiné osoby a kdy se zhotovitel zproští „povinnosti za vady stavby“, upravuje ustanovení § 2630.

Ustanovení § 2630 **upravuje společnou a nerozdílnou odpovědnost určených osob spolu se zhotovitelem.**

Jedná se o:

- poddodavatele zhotovitele,
- toho, kdo dodal stavební dokumentaci,
- toho, kdo prováděl stavební dozor.

Poddodavatel však neodpovídá, pokud prokáže, že vadu způsobilo jen rozhodnutí zhotovitele nebo toho, kdo nad stavbou vykonával dozor.

Ten, kdo dodal stavební dokumentaci, neodpovídá, prokáže-li, že vadu nezpůsobila chyba ve stavební dokumentaci.

Ten, kdo prováděl dozor, neodpovídá, pokud prokáže, že vadu stavby nezpůsobilo selhání dozoru.

Zhotovitel se pak zproští odpovědnosti z vady stavby, prokáže-li:

- že vadu způsobila jen chyba ve stavební dokumentaci, dodané osobou, kterou si zvolil objednatel,
- došlo jen k selhání dozoru nad stavbou, kterou si zvolil objednatel.

Spočívá-li dílo v jiném výsledku činnosti, než je zhotovení věci nebo údržba, oprava či úprava věci, postupuje zhotovitel při této činnosti, jak bylo ujednáno a s odbornou péčí tak, aby dosáhl výsledku činnosti určeného ve smlouvě.

Je tedy určeno, že dílem může být i jiný výsledek činnosti; může to být např. programové vybavení, projektová dokumentace či jiná dokumentace.

10 Dílo s nehmotným výsledkem

Výsledek činnosti, tj. dílo s nehmotným výsledkem, se odevzdá objednateli; považuje se za předané:

- je-li dokončeno,
- zhotovitel umožní objednateli jeho užití.

Výsledek činnosti, který je **předmětem práva průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví**, může zhotovitel poskytnout i jiným osobám než objednateli, bylo-li tak ujednáno. Neobsahuje-li smlouva výslovný zákaz tohoto poskytnutí, je k němu zhotovitel oprávněn, není-li to vzhledem k povaze díla v rozporu se zájmy objednatele.

Rozhodující pro poskytnutí výsledku jiným osobám je ujednání stran.

Pokud to ujednáno nebylo a smlouva neobsahuje výslovný zákaz poskytnutí, může ho zhotovitel dalším osobám poskytnout, není-li to vzhledem k povaze díla v rozporu se zájmy objednatele. Lze i zde jen doporučit vhodné ujednání stran.

Je-li předmětem díla **výsledek činnosti, který je chráněn právem průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví**, má se za to, že jej zhotovitel poskytl objednateli k účelu vyplývajícimu ze smlouvy.

Jak vidíme, zde je formulována vyvratitelná domněnka, že výsledek zde určené činnosti byl zhotovitelem poskytnut objednateli k účelu vyplývajícimu ze smlouvy. Rovněž v těchto případech je vhodné doporučit vhodné ujednání stran.

Ustanovení o díle v NOZ též určuje, že ustanovení oddílu o dílech s nehmotným výsledkem se použijí obdobně i pro výsledek činnosti zhotovený podle ustanovení o veřejném příslibu (soutěžní dílo).

* * *

Význam vhodného smluvního ujednání ve smlouvě o dílo je zřejmý právě ze široké smluvní volnosti, kterou zákon umožňuje a ze skutečnosti, že dílčí okruhy problémů zákoník neřeší a ponechává je smluvním partnerům k jejich volbě (např. dodávky náhradních dílů, servis, délky záruk, sankce, fakturace, placení, zkoušky, převzetí, spolupráci, podrobnosti vedení stavebního či montážního deníku apod.). Investování vč. vhodných smluvních ujednání budou vycházet z podnikatelských plánů určujících návratnost a ekonomický benefit pro dané subjekty.

Literatura

BEJČEK, J., J. ŠILHÁN a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-574-9.

ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012.

ELIÁŠ, K. a M. ZUKLÍNOVÁ. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde Praha, a.s., 2001.

DVOŘÁK, K., J. FIALA a J. ŠVESTKA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek V a svazek VI. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478- 9.

KLEE, L. *Smluvní podmínky FIDIC*. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-7357-620-2.

KLEE, L. *Stavební smluvní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015.

KLEE, L. *International Construction Contract Law*. Wiley Blackwell, 2015. ISBN 978-11-1871-790-5.

MAREK, K. K uzavírání smluv. *Právní fórum*. Praha: Wolters Kluwer ČR, roč. 2012, č. 4. ISSN 1214-7966.

PLÍVA, S., I. ŠTENGLOVÁ a M. TOMSA. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 2. vyd. IURA EDITION, 2005.

OVEČKOVÁ, O. Povinnosť vykonať dielo a povinnosť zaplatiť cenu na základe zmluvy o dielo podľa obchodného zákonníka. *Bulletin slovenskej advokácie*. 1–2/2007.

SUCHOŽA, J., J. HUSÁR, K. MAREK a P. RABAN. *Česko-slovenské kontexty obchodního práva*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-707-0.

Recenzenti:

doc. JUDr. Petr Liška, LL.M. Ph.D., Právnická fakulta UK, Praha,
e-mail: peliska@csas.cz

doc. JUDr. Martin Kubinec, Ph.D., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
e-mail: martin.kubinec@umb.sk

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Cdo 2173/99

Na platnost smlouvy o dílo nemá vliv, že byla uzavřena v době, kdy již byly některé práce provedeny.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 14/2001

- I. Není-li předepsána nebo některým z účastníků požadována (§ 272 odst. 1 obchodního zákoníku), písemná forma smlouvy, není vyloučeno, aby ji účastníci uzavřeli zčásti písemně a zčásti ústně. Pro hodnocení jednání účastníků je rozhodující jejich vůle při uzavírání smlouvy.
- II. To, že účastníci písemně uzavřené smlouvy o dílo výslovně neprohlásili, že její součástí je i listina připojená ke smlouvě, v níž je vymezen předmět díla, nezpůsobuje neplatnost smlouvy, jestliže se účastníci ústně dohodli, že předmětem smlouvy je dílo vymezené v této listině.

Pozn.: Problematiku § 272 obchodního zákoníku upravuje § 1756–1758 občanského zákoníku.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 50/2001

Jako zaviněné porušení povinnosti zakládající právo objednatele na zaplacení smluvní pokuty (jestliže účastníci smlouvy o dílo uzavřené podle obchodního zákoníku sjednali smluvní pokutu za zaviněné porušení povinnosti) lze zhotoviteli přičítat i zaviněné porušení povinnosti jeho subdodavatelem.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 32 Odo 835/2002

Součástí ceny je i daň z přidané hodnoty a clo, nevyplyvá-li z dohody stran něco jiného. Není-li stranami dohodnuto něco jiného, nelze dohodnutou cenu díla zvyšovat o daň z přidané hodnoty.

Rozsudek Nejvyššího soudu 29 Odo 846/2003

Podle ustanovení § 542 odst. 1 obchodního zákoníku lze výhradu vlastnického práva zhotovitele k nemovitosti zhotovované pro objednatele na základě smlouvy o dílo

(uzavřené ve smyslu § 536 a násl. obchodního zákoníku) sjednat jen předtím, než došlo ke vzniku vlastnického práva objednatele ke zhotovovaným věcem.

Je-li výhrada vlastnického práva zhotovitele k nemovitosti zhotovované pro objednatele na základě smlouvy o dílo (uzavřené ve smyslu § 536 a násl. obchodního zákoníku) vázána jen na úplnou úhradu sjednaných záloh na cenu díla, nemůže být zhotovitelem bez dalšího uplatněna poté, co mu v souvislosti s předáním díla vznikl nárok na cenu díla.

Pozn.: Problematiku § 542 až 545 obchodního zákoníku upravuje § 2599–2603 občanského zákoníku.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 32 Odo 253/2005

Zhotovitel stavby je povinen při zhotovování díla při vynaložení minimální odborné péče rozpoznat v průběhu výstavby podstatnou vadu objednatelem předané dokumentace a na tuto vadu objednatele upozornit.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 32 Odo 296/2005

Nepředá-li zhotovitel dílo objednateli způsobem ve smlouvě o dílo sjednaným, nenastane splatnost ceny díla a objednatel není v prodlení s úhradou ceny díla, tudíž není ani povinen zaplatit smluvní pokutu, protože neporušil povinnost zaplatit cenu díla ve lhůtě splatnosti

Rozsudek Nejvyššího soudu 32 Odo 576/2005, 32 Odo 760/2005

Na rozdíl od provedení díla, které zahrnuje řádné ukončení a předání předmětu díla objednateli v místě stanoveném podle § 554 obchodního zákoníku, pouhé předání předmětu díla nezahrnuje jeho řádné ukončení, tzn., že ke vzniku nároku na zaplacení ceny ve vazbě na předání díla je zásadní, kdy bylo dílo řádně a bez vad ukončeno.

Pozn.: Problematiku § 554 a 555 obchodního zákoníku upravuje § 2604 až 2608 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu 32 Odo 1387/2005

- I. Jestliže zhotovitel dodal vědomě vadné dílo (např. použil pro výrobu díla materiál jiných vlastností, než určovala smlouva, aniž by došlo ke změně smlouvy), tj. o vadách musel vědět nebo věděl, je jeho odpovědnost posuzována přísněji a nemůže uplatnit námitku, že kupující neoznámil vady včas.

- II. Za zjevné vady je možno považovat jen takové vady, jejichž existence je kupujícímu, popř. objednateli, zřejmá na pohled, popř. takové vady, které lze zjistit běžně prováděnými zkouškami. Za zjevné vady proto nelze považovat ty vady, jejichž existenci by musel kupující nebo objednatel zjišťovat prohlídkou spojenou s destrukcí zboží nebo díla, popř. vady, které se typicky mohou v plné míře projevit až při užívání zboží nebo předmětu díla.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 32 Odo 4502/2007

Rozhodnutí o povolení užívání díla (stavby) nenahrazuje samo o sobě předání díla objednateli.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 32 Odo 542/2008

Neopatřil-li objednatel včas stavební povolení, neposkytl tím potřebné spolupůsobení, aby zhotovitel mohl splnit svůj závazek, tj. dokončit dílo řádně a včas.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 23 Odo 1242/2008

Věřitel se může mj. dostat do prodlení, pokud dlužníkovi neposkytne spolupůsobení, které je nutné k tomu, aby byl dlužník vůbec schopen smluvené plnění poskytnout. Součinnost věřitele může být sjednána ve smlouvě, což však není nezbytnou podmínkou pro posouzení toho, zda určitá součinnost věřitele bránila splnění dlužnickova závazku. Vždy půjde o posouzení toho, zda určitá součinnost věřitele je objektivně nutná k tomu, aby dlužník mohl splnit svůj závazek.

Je normotvorba Unie na úseku střelných zbraní vedlejším projevem (státního) protekcionismu?

Is the Union's Standardization in Firearms a Side Effect of (State) Protectionism?

JIŘÍ NOVOTNÝ¹

Abstrakt

Dne 17. května 2017 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, kterou se mění směrnice Rady (EHS) 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní. Příspěvek prezentuje základní právní souvislosti této normy s ohledem na principy a cíle, pro které byla tato mezinárodní organizace Evropská unie založena.

Klíčová slova

Evropská unie, mezinárodní organizace, směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU), společný trh, volný pohyb zboží, zbraně a střelivo, zakladatelské smlouvy mezinárodní organizace

Abstract

On 17 May 2017, Directive (EU) 2017/853 of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 91/477/EEC on control of the acquisition and possession of weapons was adopted. The paper presents the basic legal context of this standard with regard to the principles and objectives for which the European Union was founded.

Key words

European Union, international organizations, European Parliament and Council (EU) directive, common market, free movement of goods, arms and ammunition, founding agreements of international organizations

1 Normotvorba Unie v oblasti zbraní a střeliva

Dne 17. května 2017 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, kterou se mění směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.² O obsahu změn prezentovaných směrnicí 2017/853 se vedla (ale i stále vede) poměrně bouřivá diskuse nejen mezi veřejností, ale i v politických kruzích. Obava z dopadů přijatých změn na podmínky nabývání a držení zbraní a střeliva vyústila v Poslanecké

1 PhDr. et Mgr. Jiří Novotný, Vysoká škola finanční a správní, a.s., Fakulta právních a správních studií, odborný asistent, Estonská 500, 101 00 Praha 10, středisko Karlovy Vary, T. G. Masaryka 3, e-mail: jiri.novotny@vsfs.cz

2 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 91/477/EEC on control of the acquisition and possession of weapons.

sněmovně ve schválení návrhu ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb. Poslanecká sněmovna dne 24. 7. 2017 postoupila návrh ústavního zákona Senátu jako tisk 165/0. Navrhovaným ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky má být mj. občanům České republiky zajištěno právo nabývat, držet a nosit zbraně a střelivo (také) k zajišťování bezpečnosti České republiky (čl. 3 odst. 3).³

2 Kontrola nabývání a držení zbraní v rámci Unie

Kontrola nabývání a držení zbraní byla v rámci mezinárodní organizace (Unie) poprvé zakotvena v podobě směrnice Rady (EHS) 1991/447 dne 18. června 1991, přijaté ve smyslu článku 100a Smlouvy o založení Evropského hospodářského sdružení.⁴ Rada (EHS) s ohledem na návrh Komise a stanovisko Hospodářského a sociálního výboru přijala tuto směrnici v souvislosti se závazkem členských států vytvořit nejpozději do 31. prosince 1992 vnitřní trh. Vytvořením vnitřního trhu měl vzniknout prostor bez vnitřních hranic, ve kterém bude zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, a který bude následně doplněn úplným zrušením kontrol a formalit na vnitřních hranicích členských států. Komise ve své „Bílé knize – Dotvoření vnitřního trhu“ v této souvislosti uváděla, že zrušení hraničních kontrol přepravovaných předmětů a osob mimo jiné předpokládá také sblížení právních předpisů o zbraních. Radou (EHS) byl tak přijetím směrnice 1991/477 sledován záměr vzniku účinné právní úpravy, která umožní uvnitř členských států kontrolu nabývání a držení střelných zbraní a kontrolu jejich přepravy do jiného členského státu vzhledem k tomu, že v budoucnu mělo dojít ke zrušení kontrol držení zbraní na vnitřních hranicích Společenství.

Přijatou směrnicí Rada (EHS) předpokládala, že existence částečně harmonizovaných právních předpisů, která umožní uvnitř členských států kontrolu nabývání a držení střelných zbraní a kontrolu jejich přepravy do jiného členského státu, vznikne mezi členskými státy větší vzájemná důvěra v oblasti ochrany bezpečnosti osob. Za tímto účelem Rada (EHS) směrnicí 1991/477 určila kategorie střelných zbraní, jejichž nabývání a držení fyzickými osobami bude zakázáno nebo bude podléhat povolení či ohlášení. Přejít z jednoho členského státu do druhého se zbraní měl být přijatou směrnicí zakázán, pokud nebude dodržen postup, který členským státům bude umožňovat zjistit, že na jejich území je dovezena střelná zbraň. Přijetí směrnice 1991/477, jež přinesla v roce 1991 základní principy pro kontrolu nabývání a držení zbraní na území členských států, se stalo jednotným základem pro specifikaci kategorií střelných zbraní, spolu s jednotnými pravidly pro jejich přeshraniční pohyb v rámci Společenství.

3 Návrh ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

4 Directive 91/477/EEC of 18 June 1991 on control of the acquisition and possession of weapons.

3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853

Dne 17. května 2017 byla schválena směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/853, kterou se mění shora zmíněná směrnice Rady 91/477/EHS o kontrole nabývání a držení zbraní.

Dle normotvůrců bylo s ohledem na teroristické činy potřeba přiměřeným způsobem pozměnit některé aspekty původní směrnice o kontrole a nabývání zbraní, a to s cílem zamezit zneužívání palných zbraní. K naplnění tohoto cíle bylo dle normotvůrců nutné zajistit, aby příslušné orgány členských států byly schopné střelné zbraně a jejich hlavní části sledovat pro účely konání správního a trestního řízení. Současně bylo dle normotvůrců nezbytné, aby zbraně neuložené pod přímým dohledem držitele, byly skladovány tak, že nebudou-li přímo v trezoru, musí být skladovány výhradně odděleně. Pro zbraně skupiny A (v textu směrnice označeny jako zbraně nejnebezpečnější), musí unijní legislativa dle normotvůrců stanovit přísnější pravidla, aby kromě některých náležitě odůvodněných výjimek nebylo možné tyto střelné zbraně jakkoli nabývat, držet a ani s nimi na území členských států obchodovat. Samonabíjecí palné zbraně s neodnímatelným zásobovacím ústrojím umožňujícím střelbu vysokého počtu nábojů a samonabíjecí palné zbraně v kombinaci s vysokokapacitním odnímatelným zásobovacím ústrojím by měly být pro civilní použití zcela zakázány.

Ve zcela zjednodušeném výčtu mají být změnou původní směrnice 1991/477 o kontrole nabývání a držení zbraní především nově zakázány některé poloautomatické zbraně upravené pro volný oběh z původně zbraní automatických (např. poloautomatické verze československého samopalů vz. 58), poloautomatické zbraně umožňující bez nového nabití vystřelení více než 21 ran (nábojů) v případě krátkých zbraní a více než 11 ran (nábojů) v případě dlouhých zbraní, či poloautomatické zbraně se sklopnou nebo teleskopickou pažbou (opěrou), pokud jsou kratší než 60 cm. Zcela pak mají být novou normou zakázány nyní volně dostupné zásobníky s kapacitou nad 20 nábojů, resp. 10 nábojů u dlouhých zbraní, přičemž jejich „nelegálnímu“ držiteli má být na základě přijatých změn povinně členským státem odňat zbrojní průkaz. Zbraně, které umožní použití takového zásobovacího ústrojí, mají být zařazeny do zbraní kategorie A (pozn. zbraně skupiny A nemá být dle směrnice 2017/853 možné nabývat, držet a ani s nimi na území členských států obchodovat). Současně se mají nově registrovat poplašné a signální zbraně, zbraně znehodnocené a některé reprodukce historických zbraní.⁵

4 Důvody přijetí směrnice 2017/853

Důvodem, pro který byla směrnice 2017/853 na úrovni mezinárodní organizace (Unie) s odkazem na čl. 114 SFEU (původní čl. 100a) přijata, byla dle Evropského parlamentu a Rady (EU) potřeba zamezit zneužívání palných zbraní, čehož nebylo možné uspokojivě

⁵ *Přehled možných dopadů revize evropské směrnice o zbraních. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2017-09-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/prehled-moznych-dopadu-revize-evropske-smernice-o-zbranich.aspx>*

dosáhnout na úrovni členských států, a takovému zamezení mohlo být dle normotvůrců dosaženo jen na úrovni Unie. V tomto ohledu byl také normotvůrci zdůvodněn zmíněný postup (vydání směrnice) s odkazem na zásadu subsidiarity, stanovenou v čl. 5 Smlouvy o Evropské unii, jež normotvůrci současně v textu podpořili argumentem, že směrnice samotná nepřekračuje rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů směrnice. Důvodem pro přijetí směrnice 2017/853 dle normotvůrců byly současně teroristické útoky na území členských států, jež přijetí směrnice předcházely.

5 Cíle Unie a právní úprava normotvorby Unie

Ve vztahu k cílům evropské integrace je s odkazem na důvody přijetí směrnice 2017/853 nutné uvést, že spolupráce členských států, jejímž cílem bylo nejprve vytvoření společného trhu uhlí a oceli, jenž byl následován cílem vytvoření společného trhu atomové energie a společného trhu v rámci EHS, směřovala především k vytvoření trhu bez vnitřních hranic.⁶ Původní cíl vytvořit společný trh, založený na institutech volného pohybu osob, zboží a služeb, realizovaných na úrovni nadnárodního společenství s vlastními kontrolními mechanismy, dovolil spustit mechanismy rozšiřující vzájemnou spolupráci evropských států do dalších oblastí, jež v konečném důsledku spočinula ve vytvoření hospodářské a měnové unie.⁷

Závazek členských států podporovat hospodářský a sociální pokrok, vysokou úroveň zaměstnanosti a dosahovat vyváženého a udržitelného rozvoje, zejména vytvořením prostoru bez vnitřních hranic, posilováním hospodářské a sociální soudržnosti a zavedením hospodářské a měnové unie, který v souladu s ustanoveními Smlouvy o Evropské unii v konečném důsledku zahrne i jednotnou měnu, byl následně přijatou Lisabonskou smlouvou⁸ nahrazen skupinou cílů hierarchicky rozdělených dle důležitosti, s výslovným stvrzením existence hospodářské a měnové unie.⁹ Lisabonskou smlouvou koncipované znění zakladatelské smlouvy Unie potvrdilo vytvoření vnitřního trhu a úsilí Unie o udržitelný rozvoj Evropy, jež se mají zakládat na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí.¹⁰ K provedení cílů spojených s vnitřním trhem byla ve Smlouvě o fungování Evropské unie¹¹ koncipována ustanovení, jež upravují

6 Jednotný evropský akt (podepsaný v Lucemburku dne 17. února 1986 a v Haagu dne 28. února 1986 (Úřední věstník L 169, 29. 6. 1987), čl. 13 „Vnitřní trh zahrne oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu...”

7 TOMÁŠEK, M. Právní základy Evropské měnové unie. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, s. 20.

8 Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007 (Úřední věstník CIG 14/07, 3. 12. 2007), (dále jen „Lisabonská smlouva”).

9 Čl. 1 odst. 4 Lisabonské smlouvy, který nahrazuje čl. 2 SEU (ve znění Smlouvy z Nice), nyní čl. 3 SEU (ve znění Lisabonské smlouvy).

10 SEU (ve znění Lisabonské smlouvy) čl. 2 odst. 3.

11 Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie (ve znění Lisabonské smlouvy), (Úřední věstník C 83/47, 30. 3. 2010) (dále jen „SFEU”).

případné rozšíření svěřených pravomocí orgánů Unie za účelem dosažení cílů vnitřního trhu a současně rozšíření stávajících pravomocí Unie o činnosti, které mají přímý vliv na vytváření a fungování vnitřního trhu.¹² Právní úprava cílů Unie vymezovala oblasti, ve kterých je možné uplatnit Unii svěřené kompetence, jejichž použití je limitováno cílem, kterého má být dosaženo.¹³

Lisabonská smlouva ve Smlouvě o Evropské unii přímo stanovila, že vymezení pravomocí Unie se řídí zásadou svěření pravomocí, kdy výkon těchto pravomocí se řídí zásadami subsidiarity a proporcionality. Podle zásady svěření pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Vymezení pravomocí Unie bylo Lisabonskou smlouvou pojato odlišně oproti předchozí úpravě (čl. 5 SES¹⁴), a to s důrazem na pravomoci, které byly Unii ve smlouvách svěřeny členskými státy. Obdobně byly Lisabonskou smlouvou odlišně koncipovány pravomoci, které nejsou smlouvami Unii přímo svěřeny. Zde Lisabonská smlouva kladla důraz na členské státy, když tato výslovně stanovila, že pravomoci, které nejsou smlouvami Unii svěřeny, náleží členským státům. V tomto ohledu Smlouva o Evropské unii potvrzuje úctu mezinárodní organizace k rovnosti členských států před zakladatelskými smlouvami a současně národní identitu členských států, spočívající v jejich základních politických a ústavních systémech, včetně místní a regionální samosprávy.¹⁵

Ustanovení čl. 114 SFEU (čl. 100a) je i po změnách koncipovaných Lisabonskou smlouvou v zakladatelských smlouvách nadále koncipováno jako ustanovení umožňující přijmout Evropskému parlamentu a Radě (EU) řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem opatření ke sbližování ustanovení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu, pokud mají být takovým opatřením dosaženy cíle uvedené v čl. 26 SFEU. Podle zmíněného článku 26 však Unie přijímá opatření určená k vytvoření nebo zajištění fungování vnitřního trhu, přičemž vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními zakladatelských smluv.

V případě spolupráce s názvem „Prostor bezpečnosti a práva“, která je po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost zahrnuta mezi oblasti spolupráce, ve kterých se za určitých podmínek uplatňují nadnárodní kompetence orgánů Unie,¹⁶ je Unie oprávněna za účelem zajištění, že na vnitřních hranicích neprobíhá kontrola osob, a s cílem rozvíjet společnou politiku

12 SFEU čl. 114 a čl. 115.

13 SYLLOVÁ, J. aj. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 13.

14 *Konsolidované znění Smlouvy o založení Evropského společenství (ve znění smlouvy z Nice)* (Úřední věstník C 325/33, 24. 12. 2002).

15 „V tomto směru ustanovení výslovně brání takové federalizaci, která by opustila princip rovného postavení států při hlasování o změnách smluv a připustila změny smluv buď většinovým hlasováním členských států, nebo jiným způsobem než jeden stát – jeden hlas.“ SYLLOVÁ, J. aj. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 20.

16 „Bylo třeba vypracovat reformu ústavy Evropské unie, která se měla stát především institucionálně nezbytným řešením dalšího fungování Evropského společenství.“ TICHÝ, L. *Historie a vývoj evropské integrace*. In: *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, kap. 1, s. 35.

v oblasti azylu, přistěhovalectví a ochrany vnějších hranic, prostřednictvím Evropské rady vymezit strategické směry pro legislativní a operativní plánování; prostřednictvím Rady (EU) přijímat opatření k zajištění správní spolupráce mezi příslušnými útvary členských států, a je-li to nezbytné pro dosažení cílů v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, pokud jde o předcházení terorismu, vymezit prostřednictvím Evropského parlamentu a Rady (EU) řádným legislativním postupem formou nařízení rámec správních opatření týkajících se pohybu kapitálu a plateb, jako je zmrazení peněžních prostředků, finančních aktiv nebo hospodářských výhod, které náležejí fyzickým nebo právnickým osobám, skupinám nebo nestátním útvarům, jsou jimi vlastněny nebo jsou v jejich v držbě.¹⁷

6 Problematičnost směrnice 2017/853

Analýzou obsahu směrnice 2017/853 dospěje běžný adresát této normy ke zjištění, že navrhovaná změna původní směrnice 2017/455, prostřednictvím které mají být následně změněny právní předpisy členských států na úseku zbraní a střeliva, nikterak neupravuje prostředky, jež na úseku tohoto segmentu zboží (zbraní a střeliva) vedou či směřují k vytvoření či dotváření společného trhu a hospodářské a měnové unie.

Nebudu-li při hledání cílů evropské integrace v novém znění směrnice zbytečně důsledný a omezím-li se na pouhé náznaky prostředků ke splnění cílů evropské integrace, nebudu bohužel úspěšný ani v tomto zjištění, neboť obsah směrnice je co do prostředků, jimiž by měl být volný pohyb zboží, osob či služeb usnadněn, zcela prostý. Obdobného zjištění pak dosáhne adresát normy i v případě cílů spolupráce v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Pokud bylo původní směrnicí 1991/477 sledováno sjednocení pravidel na úseku zbraní a střeliva s ohledem na připravované odstranění vnitřních hranic mezi členskými státy, měla myšlenka normotvůrce odstranit disproporce právních úprav jednotlivých členských států poměrně zřetelně opodstatnění. Směrnicí 1991/477 v původním znění je tak možné vítat jako příspěvek k rovnosti držitelů zbraní a střeliva napříč členskými státy, která je současně relevantním prostředkem k zamezení případné diskriminace držitelů zbraní a podnikatelů v tomto oboru, neboť vedla k odstranění disproporcí národních úprav.

Navrhovaná změna původní normy (směrnice 1991/477) prostřednictvím směrnice 2017/853 podobné prostředky ale nepřináší. Po důkladnějším prozkoumání adresát normy dospěje ke zjištění, že se jedná o harmonizační pravidla sestavená s cílem upravit základní hmotněprávní podmínky držení zbraní a střeliva na území členských států. Zde ani není tak důležité, že změna podmínek nabytí a držení je k tíži držitelů a podnikatelů. Důležitý je zásah do hmotněprávní úpravy nabývání a držení určitého segmentu zboží (zbraní a střeliva), jež Unii jakožto mezinárodní organizaci na základě zakladatelských smluv nepřisluší.

17 TOMÁŠEK, M. Existuje „trestní právo Evropské unie“? In: *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, s. 18.

Vrátím-li se ke shora uvedenému závazku Unie respektovat národní identitu členských států, spočívající v jejich základních politických a ústavních systémech¹⁸, nelze nepřipustit úvahy, že nastavením hmotněprávních podmínek pro nabývání určitého segmentu zboží na území členského státu (nezáleží na tom, že jde v tomto případě o zbraně a střelivo) dochází nejen k zásahům do limitů vlastnických práv jednotlivých členských států, ale současně do oblasti vnitřní bezpečnosti, jež Unie v textu zakladatelských listin výslovně ponechala na výhradní odpovědnosti každého členského státu.¹⁹

Vrátím-li se k důvodům, jež Unii, resp. její orgány, vedly k přijetí směrnice 2017/853, je dle mého názoru nutné, a to s ohledem na zmíněné ust. čl. 114 SFEU (původní čl. 100a) zdůraznit, že směrnice je zcela prostá obvyklého zdůvodnění, jakým způsobem současné právní úpravy (normy) členských států, upravující nabývání a držení zbraní a střeliva, ohrožují dosažení cíle integrace, kterým je vytvoření a fungování vnitřního trhu. Dále je dle mého názoru přijatá norma zcela prostá zdůvodnění, jakým způsobem povedou některé restrikce na úseku zbraní a střeliva k vytvoření a fungování vnitřního trhu, jenž má garantovat prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Namísto takového zdůvodnění, jak obvykle v úvodu tohoto nosiče v případě Unie bývá, normotvůrci odkazují na teroristické útoky s tím, že je především potřeba zamezit zneužívání palných zbraní.

Pokud ale přijmeme tezi, že požadované zdůvodnění úmyslu normotvůrců (Unie) nemusí být nedílnou součástí směrnice, ačkoli tomu tak obvykle je, nelze se ztotožnit s postupem normotvůrců, kteří přijetí zmíněné normy 2017/853 odůvodňují zásadou subsidiarity, kdy zamýšleného cíle nebylo možné dosáhnout na úrovni členských států. V tomto ohledu mi není jakkoli známo, že by se orgány Unie opakovaně pokoušely dostupnými nástroji dosáhnout zamýšleného cíle (zneužívání zbraní na úkor budování společného trhu) na úrovni členských států, což se dlouhodobě nedařilo, a z tohoto důvodu nebylo tak jiné možnosti, než využít postup dle zmíněného čl. 5 SEU²⁰, neboť mezinárodní organizace (Unie) neměla k dosažení jí svěřeného cíle, tj. společného trhu a hospodářské a měnové unie, jiný prostředek, než na úrovni nadnárodní upravit podmínky pro nabývání vlastnictví a držbu určitého segmentu zboží.

7 Jde o důsledek (státního) protekcionismu?

Zásah do hmotněprávních úprav nabývání a držení střelných zbraní na území členských států prostřednictvím normotvorby subjektu (mezinárodní organizace), jež svou subjektivitu v mezinárodním systému právě od těchto svých členů odvozuje, může mít ještě jeden, a to zcela odlišný rozměr. V současném světě po studené válce je hrozba

¹⁸ SEU (ve znění Lisabonské smlouvy) čl. 4, odst. 2.

¹⁹ SFEU, čl. 72.

²⁰ SEU (ve znění Lisabonské smlouvy) čl. 5 „Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.“

celosvětového konfliktu nesrovnatelně menší než dříve. Obavy z vnějšího nepřítele jsou v současnosti u mnoha státně kapitalistických vlád nahrazeny obavou z vnitropolitické situace a případných rozvratů, kterou doprovází prvořadý cíl posílit moc státu na úkor řešení lokálních konfliktů v odlehlé části světa. Mezinárodní vztahy a přeshraniční spolupráce mezi státy jsou odsunuty do pozadí a primární úloha náleží důrazu na vlastní existenci a zachování státní moci, která tak má mnohem blíže k případnému (státnímu) protekcionismu, neboť je tento vždy jen minimálně kritizován z řad opozičních politických stran a hnutí.²¹

Důraz na nastavení nových pravidel týkající se střelných zbraní nemusí být tedy jen snahou Unie upravit na území členských států podmínky nabývání a držení zbraní a střeliva, ale může být projevem vývoje vnitrostátní politiky států v současném mezinárodním systému, které rozpadem bipolárního rozdělení světa obecně tíhnou k důrazu na vnitrostátní politiku, který však kromě zmíněného protekcionismu může doprovázet i (bohužel) důraz na upevnění státní moci cestou eliminace vlastnictví a držby některých prostředků ochrany zdraví, života a majetku.

Použitá literatura

BREMMER, I. *Konec volného trhu: státní zásahy a jejich politická rizika*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2014, 203 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7429-172-2.

JELÍNEK, J., J. IVOR et al. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, 384 s. ISBN 978-80-7502-080-2.

SYLLOVÁ, J. aj. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1299 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-339-4.

TICHÝ, L. et al. *Evropské právo*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 953 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-333-2.

TOMÁŠEK, M. *Právní základy Evropské měnové unie*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, 165 s. ISBN 80-902243-3-4.

Recenzenti:

doc. JUDr. Jan Kolouch, Ph.D., Policie ČR,
e-mail: jan.kolouch@atlas.cz

doc. JUDr. Vladimír Zoubek, CSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha,
e-mail: vladimir@zoubkovi.net

21 BREMMER, I. *Konec volného trhu: státní zásahy a jejich politická rizika*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2014, s. 144.

Zprávy z vědeckého života školy

Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování – pátý ročník mezinárodní vědecké konference

JIŘÍ STRAUS¹

Dne 21. března 2019 se uskutečnil pátý ročník mezinárodní vědecké konference na téma „**Trestně právní a kriminalistické aspekty dokazování**“. Konferenci uspořádala Fakulta právních a správních studií VŠFS, a. s., Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín ve spolupráci s Katedrou veřejného a evropského práva. Konference se zúčastnilo přes 80 předních odborníků na trestní právo, právní vědu, kriminalistiku a forenzní disciplíny. Tematicky byla zaměřena na aktuální otázky trestního práva, kriminalistiky a forenzních věd v procesu dokazování. Cílem konference bylo nastínění současných zásadních prvků dokazování jak z hlediska trestního práva, tak z hlediska kriminalistiky a forenzních věd. Odbornými gestory konference byli doc. JUDr. Eduard Bruna, Ph.D. a prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc. Na konferenci zazněla řada velmi zajímavých příspěvků.

Doc. JUDr. Eduard Bruna, Ph.D. přednesl příspěvek na téma korupce jako zásadní negativní společenský jev. Uvedl legislativní činnost a také praktické příklady. Upozornil na současné problémy trestně právní praxe a nesprávné vymezení pojmů úplatkářství a úplatek. Z pohledu současného českého práva považuje použití policejní provokace za fakticky neproveditelné. Jde i o nástroj problematický z hlediska hodnotového. Spíše než zavádění různých způsobů provokativních postupů doporučuje se zamýšlet nad možnostmi prevence korupce, jako efektivnější cestu.

Prof. PhDr. Vladimír Čechák, CSc. pojednal o logických aspektech důkazu a dokazování v právu. V dokazování jsou důležité pojmy přesnost, jednoznačnost, důkaz a dokazování. Zamyslel se nad tím, co je to důkaz a jaké jsou možnosti vyvrátitelnosti důkazu. Vyvrátitelnost důkazu je možná logicky nebo faktuálně. Ve vystoupení uvedl typy dokazování jako extenzionální (rozumové) nebo intenzionální (smyslové, empirické), nastínil některé problémy z jejich využívání.

RNDr. Jiřina Hofmanová, Ph.D. uvedla příspěvek na téma osamělý útočník a management hrozby, prezentovala výsledky výzkumu behaviorální analýzy k identifikaci chování sériových pachatelů. Výsledky studie FBI o osamělých útočnících přináší kriminalistickou charakteristiku pachatele, zejména motivace k jejich činům. Autorka přiblížila výsledky zahraniční studie o střelcích na školách doplněnou o přehlednou a hezkou videoukázku.

Mgr. Zdeněk Krejčí, Ph.D. et Ph.D. – Nový přístup používání metody pachové identifikace. Pachová identifikace osob jako důkazní prostředek je u nás od roku 1988. Připomenul současné výzkumy na VŠCHT a ČZU. Přesně vymezil slabá a silná místa při zajišťování

¹ Prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha, e-mail: straus@email.cz

pachových stop, práci s pachovými stopami a identifikací osoby. Diskutoval všeobecně známé námitky justice a advokátů. Pachová identifikace má svá přesně vymezená pravidla, které jsou od roku 2018 certifikována.

Doc. Ing. Jiří Jonák, Ph.D., prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc. a JUDr. Zdeněk Sadílek, Ph.D. uvedli výsledky výzkumu věnující se vlivu obuvi na dynamický stereotyp chůze. Prezentovali možnosti identifikace osob podle dynamického stereotypu pohybu v případech, kdy je pachatel zachycen na videozáznam. V příspěvku byly uvedeny výsledky nalezení identifikačních křivek pro konkrétní osobu a dále prezentovali, jak mění použitá obuv dynamický stereotyp chůze. Uvedli výsledky na souboru mužů a souboru žen.

PhDr. Alena Marešová, Ph.D. prezentovala nové kriminologické poznatky o kriminalitě žen. Uvedla přehlednou statistiku o počtech stíhaných žen a dynamiku vývoje za poslední roky. Celková kriminalita klesá, ale vlivem poklesu kriminality mužů. Struktura kriminality žen vypovídá o majetkové kriminalitě, krádeže, zanedbání povinné výživy, násilné kriminality žen je jen 6 %. Mění se i skladba stíhaných žen podle věku a podle uložených trestů. Z příspěvku vyplynul zajímavý poznatek, v případech kriminality žen jsou vysoké tresty a jak vtipně uvedla „vražedkyně se ve věznicích hromadí“.

PhDr. Veronika Anna Polišenská, MSc., Ph.D. a Jan Polišenský, MSc. Ph.D. prezentovali příspěvek o vlivu médií na vnímání bezpečí. Prezentovali výsledky interního výzkumu zabývajícího se strachem z kriminality a způsobem prezentace v médiích. Jak lidé vnímají zprávy v médiích a dimenze strachu. Média mají zásadní vliv na to, jak je kriminalita vnímána. Prezentovali výsledky výzkumu zatím na věkově omezeném souboru osob s velmi zajímavými výsledky vnímání strachu pod vlivem médií. V tomto výzkumu budou i nadále pokračovat.

PhDr. Barbora Vegrachtová, Ph.D. a mjr. Mgr. Ondřej Kolář uvedli příspěvek o kriminalistických a právních aspektech radikalizačního procesu, vymezili základní pojmy radikalizace a terorismus. Uvedli mýty a fakta o radikalizaci, trendy a výzvy současnosti a detekce, edukace a prevence radikalizace. Názorně uvedli radikalizaci na konkrétních příkladech.

Mgr. Karel Lehmert, Ph.D. a Nicoletta Hamplová prezentovali příspěvek na téma rizikovost nedetekovatelné intoxikace psychoaktivními látkami. Uvedli přehled návykových látek a jejich klasifikaci. V příspěvku zmínili zajímavou úvahu nad legislativní hranicí alkoholu v krvi a fyziologickým limitem. Uvedli odchylky, které se v praxi mohou vyskytovat. Dále uvedli velmi zajímavé příklady, na nichž dokumentovali orientační testy na OPL a instrumentální analýzu. Zajímavě přiblížili také látky způsobující falešně pozitivní nebo falešně negativní výsledky.

Ing. František Králík prezentoval příspěvek na téma aplikace metod vibrační a chiroptické spektroskopie ve forenzní analýze. Uvedl vývoj metod k identifikaci padělků léčiv, zejména metodou chiroptické spektroskopie. Padělky léčiv pocházejí zejména z internetovské lékárny nebo z internetovského černého trhu. V příspěvku uvedl analýzu léků Viagra a Cialis analytickými metodami chiroptické spektroskopie a prezentoval rozdíly ve složení a množství účinné látky v originále a v padělku.

Ing. Dita Spálovská navázala na předcházející vystoupení s tématem strukturní studie nových syntetických drog v roztoku metodami chiroptické spektroskopie. Uvedla syntézu nových psychoaktivních látek a statistika záchytu nových psychoaktivních látek.

Ing. Romana Jelínková, Ph.D. prezentovala příspěvek na téma aktuální trendy v analýze zájmových chemických látek Armády ČR. Podrobně pohovořila o syntetickém opiátu fentanyl, který má podobné účinky jako morfin. V současné době jsou syntetizovány desítky derivátů fentanylu, které mají různé účinky. Tyto deriváty se využívají i v lékařské praxi jako účinné analgetikum. Fentanyl se objevuje na drogové scéně i na českém drogovém trhu. Jeho využití je i ve vojenské oblasti.

Doc. RNDr. Marek Jukl, PhD. uvedl příspěvek na téma mezinárodní humanitární právo. Přiblížil prameny mezinárodního humanitního práva a zásady mezinárodního humanitního práva. Podrobně rozebral zásadu válečné účelnosti a zásadu humanity.

Prof. Ing. Jiří Urbánek, CSc., a Ing. Olga Burianová prezentovali příspěvek na téma globalizovaný integrovaný management bezpečnostní kontinuity organizací. Uvedli příklady klasického managementu, procesního managementu a krizového managementu.

Prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc. prezentoval na závěr konference konkrétní kazuistiku s názvem nájemná vražda, jednalo se o vržení muže z mostu na silnici. Vraždu, kterou si objednala manželka, chtěli pachatelé zamaskovat jako nešťastnou náhodu. Na příkladu rozebral možnosti simulace jednotlivých variant pohybového děje a stanovení pravděpodobnosti kriminalistických verzí. Počítačovou simulací bylo možné stanovit reálnost či nereálnost některých variant a stanovit míru pravděpodobnosti.

Konference proběhla s velmi aktivní diskusí k jednotlivým příspěvkům. Z konference bude vydán sborník odborných sdělení.

Foto M. Chalupová

Vážení čtenáři,

dovolujeme si vám připomenout, že všechna čísla našeho vědeckého časopisu Forenzní vědy, právo, kriminalistika naleznete na webové adrese:

www.vsfs.cz/pravo